

บรรณานุกรมอักษรย่อที่ใช้ในการเขียน

กจช.	=	กองจกหมายเหตุแห่งชาติ
ก.	=	กระทรวงกลาโหม
กษ.	=	กระทรวงเกษตรราชการ
ค.	=	กระทรวงการคลัง
ค.	=	กระทรวงการต่างประเทศ
น.	=	กระทรวงนครบาล
บ.	=	เบ็ดเตล็ด
พ.ศ.	=	สมุดพิเศษ
ม.	=	กระทรวงมหาดไทย
ย.	=	กระทรวงโยธาธิการ
รล.	=	ราชอาณาจักร
ศ.	=	กระทรวงศึกษาธิการ
กบส. กต.	=	กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ
PKD.	=	Politika Kapitalistiches kikh Depjav i Natsionalno-os voboditelnoie dvijenie v Yogo- Vostochnoi Asie-Dokumenty v Materialy Chast II.

เอกสารต้นฉบับ ที่มีอยู่ที่กองจกหมายเหตุแห่งชาติเอกสารสมัยรัชกาลที่ ๕

- ร.๕ ก.๕/๑๓๕ ข้อป็นแลปัสตันแลเครื่องอาไหล่ สำหรับป็น ร.ศ.จากญี่ปุ่น
(๑๑ พ.ย. ๑๒๐ - ๑๒ ส.ค. ๑๒๗)
- ร.๕ ก.๕/๑๕๖ ชาวต่างประเทศตื่นโจทกันว่ารัฐบาลสยามจักซื้ออาวุธ
จากญี่ปุ่น (๕ ก.ค. ๑๒๕ - ๑๕ พ.ค. ๑๒๕).

- ร.๕ ก.๕/๑๕๘ นายพันโทยี่ปุ่น เขามาตรวจปืน (๕ ก.ย. ๑๒๕ - ๒๘ ก.ย. ๑๒๕)
- ร.๕ ก.๑๓.๑/๕๘ รายงานกรมหมื่นนครไชยศรี เสด็จตรวจการทหารประเทศจีนและญี่ปุ่น (๒๕ ก.ค. ๑๒๕ - ๖ ก.พ. ๑๒๕)
- ร.๕ ก.๑๓.๑/๑๐๘ ยี่ปุ่นให้ตัวอย่างวิชาป้อมค่าย แลวิชาทหารช่าง (๑ - ๒ ก.ย. ๑๒๗)
- ร.๕ ก.๑๔/๕๒ สัญญาซื้อเรือญี่ปุ่น (๒๒ ม.ค. ๑๒๒ - ๒๔ ม.ค. ๑๒๒)
- ร.๕ ก.๒๐.๔/๑ ส่งนายทหารเรือไปศึกษาการคอร์บีโต ณ เมืองญี่ปุ่น แลตรวจป้อมป่อคอร์เทอ (๒ ส.ค. - ๓๐ ก.ย. ๒๔๕๔)
- ร.๕ กษ.๓.๑/๑๖ เรื่องทดลองไกของชาวยี่ปุ่น (๒๘ ก.ค. - ๑๕ ส.ค. ๑๒๕)
- ร.๕ กษ.๔/๑ รายงานของพระองค์เพ็ญ รายงานมิสเคอโตยามะ เรื่องทำไหม (๑๐ มีนาคม ๑๒๐ - ๑๖ ต.ค. ๑๒๒)
- ร.๕ กษ.๔/๒ ทำไหม (๒๗ ส.ค. ๑๒๓ - ๑๓ ส.ค. ๑๒๗)
- ร.๕ กษ.๑๒.๒/๕ ชาวยี่ปุ่นแลจีนขออนุญาตตั้งบริษัทเรียกชื่อว่า ออเรียนเตล-แชมเบอร์ออฟคอมเมอร์ (๖ พ.ย. - ๒๕ มี.ค. ๑๒๐)
- ร.๕ ค.๔ ง.๔/๕ หมอมาเขาขอพระราชทานที่ทำโรฝ่ายและเรื่องหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นลงข่าวกล่าวถึงการทำโรฝ่ายในประเทศเกาหลีและกรุงสยาม (๑๐ ก.พ. ๑๒๗ - ๑๐ ต.ค. ๑๒๕)
- ร.๕ ค.๑๗.๒ก/๓ บัญชีภาษีซึ่งได้เก็บจากลูกค้าที่มันทุกข้าวออกไปจำหน่ายต่างประเทศ (ร.ศ. ๑๐๔ - ๑๐๕)
- ร.๕ ค.๑๗.๒ก/๔ เทียบเงินภาษีฝ่ายขาเข้ารอยชักสาม (เดือน ๒, ๓, ๔, ๕, ๑๐ ร.ศ. ๑๐๕)
- ร.๕ ค.๑๗.๓/๒ เรื่องภาษีที่เกี่ยวกับต่างประเทศ (๑๐ ธ.ค. ๑๒๐ - ๒ มี.ค. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๒/๑๑ เรื่องร่างพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาอภัยราชา (๓๑ ธ.ค. ๑๑๑)

- ร.๕ ค.๒๒/๘ พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ แด่ภรรยาราชทูตญี่ปุ่น
(อินากากิ) (๖ เมษายน - ๒๐ ส.ค. ๑๒๒)
- ร.๕ ค.๒๒/๘ หมอตีมาเซาซาวะญี่ปุ่นเป็นที่ปรึกษาากฎหมายและกระทรวง
ยุติธรรม (๑๐ เมษายน ๑๒๔ - ๒ ก.ย. ๑๒๗)
- ร.๕ ค.๔/๒ ทูตประจำกรุงญี่ปุ่น (๗ ส.ค. ๑๑๘ - ๒๙ ก.ย. ๑๒๙)
- ร.๕ ค.๕.๑/๑ มิสเตอร์โนซากิซาวะญี่ปุ่นเมาสุราเทียวเอาเป็นยั้งบ้านแล
เบ็คโก้ เอาไฟเผาเรือนราษฎรในมณฑลนครราชสีมา
๓๓๕/๑
(๑๓ ก.พ. ๑๒๐ - ๑๖ ก.พ. ๑๒๐)
- ร.๕ ค.๖/๕ สัญญาระหว่างอังกฤษกับญี่ปุ่น
- ร.๕ ค.๖/๑๔ สัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส (๒๐ พ.ค. - ๒๗ ก.ย. ๑๒๖)
- ร.๕ ค.๑๒๓/ง เรื่องสมเด็จกรมพระองค์น้อยเสด็จเมืองญี่ปุ่น แลภมณฑลเชียร-
บาลญี่ปุ่น
- ร.๕ ค.๒๒/๑ เรื่องเมเยอร์โอซากาไค้ออกจากกรุงเบอลินจะไปกรุงญี่ปุ่น
และจะแวะเยี่ยมกรุงสยามขอตุลาการทหารควย (๒๑ พ.ย. -
๑๒ ธ.ค. ๑๑๒)
- ร.๕ ค.๒๒/๒ หมอนะกะมุระปาตีเมนต์ญี่ปุ่นกับนายกตุกรมทหารเรือญี่ปุ่น
จะขอมหาเผาแลขอตุลาการต่าง ๆ (๑๑ พ.ย. ๑๑๕)
- ร.๕ ค.๒๒/๓ เรื่องญี่ปุ่นคิดจะส่งสินค้าต่าง ๆ ระวังสยามกับญี่ปุ่นแลจะ
รับสิ่งของหลวงควย (๑๒ - ๒๓ พ.ย. ๑๑๕)
- ร.๕ ค.๒๒/๑๐ เรื่องราชทูตมีหนังสือมาว่าเสนาบดีต่างประเทศญี่ปุ่นให้สืบ
ถามเรื่องเพาะปลูกและทำครั้งในประเทศสยาม (๒๙ พ.ย. -
๑ ธ.ค. ๑๑๖)
- ร.๕ ค.๒๒/๑๒ เรื่องผู้แทนราชทูตญี่ปุ่นส่งฉานและแผ่นเหล็กเครื่องไถนา
มาให้ไซทอลองกู (๒๕ - ๒๗ พ.ค. ๑๑๗)
- ร.๕ ค.๒๒/๑๔ เรื่องอุปทูตเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นของเอมเปรสญี่ปุ่น
(๔ ก.ย. ๑๑๗)

- ร.๕ ค.๒๒/๑๘ เรื่องอุบตุงผู้ปุ่นแสดงความชอบใจในการจับโนชชาติ คนใน
 บังคับผู้ปุ่น แลส่งสมุทราขงานศุขชาติบาลผู้ปุ่นประจำปีที ๑๘
- ร.๕ ค.๒๒/๑๙, ราชการ เกี่ยวข้องกับผู้ปุ่นส่งสมุทราขงานการเล้าเรียนมา
 ทูลเกล้าถวาย แลขอให้ช่วยสืบโรงทำรามเบญจรง
 (๒ ก.ค. - ๒๔ ส.ค. ๑๑๘)
- ร.๕ ค.๒๒/๒๕, ๒/๖๖ เรื่องราชทูตผู้ปุ่นวิวาทกับเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เรื่อง
 โปลิตผู้ปุ่นไปจับคนผู้ปุ่นที่ศรีราชา (๕ - ๒๕ เมษา ๑๒๐)
- ร.๕ ค.๒๒/๓๐, โปลิตจับคนยี่ปุ่น (๕ ธ.ค. - ๒๐ ม.ค. ๑๒๐)
- ร.๕ ค.๒๒/๓๑ ยี่ปุ่นเข้ามาสืบสวนการในโรงภาษี แลขอตุการแลสถานที่
 ต่าง ๆ (๒๐ ธ.ค. ๑๒๐ - ๓๐ ธ.ค. ๑๒๕)
- ร.๕ ค.๒๒/๓๒, เรื่องยี่ปุ่นตั้งเรลเคนแลจักรราชการในประเทศโคเรีย
 และยกเมืองโคเรียเป็นเมืองขึ้นของยี่ปุ่น (๒๒ ธ.ค. ๑๒๔ -
 ๒ ก.ย. ๑๒๕)
- ร.๕ ค.๒๒/๓๓ ยี่ปุ่นจะปกครองคนเกาหลีในกรุงสยาม (๑๕ - ๒๑ พ.ค. ๑๒๕)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๐, ยี่ปุ่นเข้ามาตั้งกองท่านาในกรุงสยาม (๑๒ มิ.ย. ๑๒๖ -
 ๒๕ ก.พ. ๑๒๖)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๓, พรตแลคนยี่ปุ่นออกหนังสือสำหรับตัวให้แก่จีน (๒๔ ก.พ. ๑๒๖ -
 ๒๔ มิ.ย. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๕ ราชทูตยี่ปุ่นถามพระยารัชฎาถึงการขออนุญาตหาหอยมูขที่
 มณฑลภูเก็ต (๘ - ๕ ม.ค. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๖ กฎหมายจกที่ดินของยี่ปุ่น (๑๗ มิ.ย. - ๔ ก.ค. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๗ ราชทูตยี่ปุ่นส่งร่างหนังสือที่จะตอบคำถามของรัฐบาลยี่ปุ่น
 เรื่องอำนาจที่ดินในกรุงสยาม (๒๔ - ๒๗ มิ.ย. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๒๒/๔๘ สัญญายี่ปุ่นกับรัสเซีย (๑๖ - ๑๘ ก.ค. ๑๒๘)
- ร.๕ ค.๔๕/๓๕ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จประพาสเมืองผู้ปุ่น

- ร.๕ ท.๔๘/๔๘ พระราชกฤษฎีกาแลนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมือง
ต่างประเทศ (๑๒ ต.ค. ๑๒๓ - ๑๘ ต.ค. ๑๒๔)
- ร.๕ ท.๔๘/๕๑ พระราชกฤษฎีกาแลนักเรียนสามัญที่ส่งออกไปเล่าเรียน
เมืองต่างประเทศ (๑ ก.ค. ๑๒๔ - ๒ มี.ค. ๑๒๕)
- ร.๕ ท.๔๘/๕๓ พระราชกฤษฎีกาแลนักเรียนสามัญที่ส่งออกไปเล่าเรียนเมือง
ต่างประเทศ (๒๒ มี.ย. ๑๒๓ - ๘ ก.ย. ๑๒๔)
- ร.๕ น.๔๓.๑/๑๔๐ กงสุลยี่ปุ่นว่ามีสเตอร์ไวไวกาตา นักเรียนกรมนา กรมสินค้า
ประเทศยี่ปุ่นจะใคร่ตรวจวิธีจับสัตว์น้ำที่เมืองสมุทปราการ
ขอให้มัตรามอบให้เจ้าเมืองช่วยเป็นธุระควย (๓๑ ม.ค. ๑๒๕
- ๓๐ เมษา ๑๒๖)
- ร.๕ น.๕๒.๓/๓ พลตระเวนสายบ้านหม้อ จับมีสเตอร์ชาซากิคนยี่ปุ่น แล้ว
ทูลศิระแดก ขอให้ไต่สวน (๒๑ ธ.ค. - ๑๓ มี.ค. ๑๒๑)
- ร.๕ น.๕๒.๓/๔ มีสเตอร์ตาเนียบ กงสุลยี่ปุ่นจะออกไปตรวจดูการหาปลาที่
ปากน้ำเมืองสมุทปราการ ขอให้ผู้ว่าราชการเมืองช่วย
อุกหนุนควย (๑๓ - ๒๓ ต.ค. ๑๒๓)
- ร.๕ บ.๒.ข.๑/๔๔ เรื่องญี่ปุ่นที่จ้างมาเป็นช่างใหม่ ๑. มร.โตยามะ
๒. มร.โยโกตา ๓. มร.มิถิมา ๔. มร.ตากาโน
๕. มร.โฮโยยา ๖. มร.นากาซึมา ๗. มร.อิสึกะ
(๑๕ มี.ค. ๑๑๘ - ๑๖ ก.ค. ๑๑๘)
- ร.๕ พ.ศ.๒๘ จ.ศ. ๑๒๔๕ - ๑๒๔๖
- ร.๕ พ.ศ.๓๘ เจ้าฟ้าภาณุรังษี ทูลถวายรายงานการโทรเลขเมืองญี่ปุ่น
๑๒๔๕
- ร.๕ ม.๒ ข.๑/๒๕ เรื่องจ้างชาวญี่ปุ่นประดับศิลาโบสถ์วัดเบญจมะ และจ้าง
ญี่ปุ่นชื่อจรุฑะระมาทำการปิดทองพระพุทธรชินราช (๒๕ ม.ค.
๑๒๒ - ๒๒ ก.พ. ๑๒๔)

- ร.๕ บ.๕.๑/๓๘ หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นลงข่าวเรื่องรถไฟในกรุงสยาม (๒๓ ส.ค. - ๑๗ ก.ย. ๑๒๐)
- ร.๕ ร.๕.๑/๔๔ พระราชทานเงินในการออกฐานวัดเบญจมบพิตร แก่สภาอุณาโลมแก่งญี่ปุ่น (๒๔ - ๒๗ ส.ค. ๑๒๔)
- ร.๕ ศ.๑/๒ รายงานของขุนรการโกศล เรื่องการตรวจโรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น จ.ศ. ๑๒๕๔ (พ.ศ. ๒๔๓๐)
- ร.๕ ศ.๒/๖ แผนจัดการศึกษา (๓๑ ก.ค. ๑๑๗ - ๑๗ ก.ย. ๑๒๗)
- ร.๕ ศ.๒/๕ ทูลเกล้าถวายรายงานของหลวงไพศาลศิลปศาสตร์ เรื่องการศึกษาแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕)

เอกสารสมัยรัชกาลที่ ๖

- ร.๖ ก.๒๐.๖/๑ เรือเสือคาร์ณสินธุ์ (เคสตรอบเบอ) (๕ ม.ค. ๒๔๕๓ - ๑๗ มี.ย. ๒๔๕๕)
- ร.๖ ก.๒๐.๖/๓ เรือคอบีโคและเรือคอบีโคยนครยามั่ง (๑ พ.ย. ๒๔๕๕ - ๒๕ มี.ค. ๒๔๖๖)
- ร.๖ ก.๒๐.๖/๑๔ เรือพระที่นั่งมหาจักรีและเรือชลยุทธ (๑๓ มี.ย. ๒๔๕๗ - ๒๗ ต.ค. ๒๔๖๗)
- ร.๖ กษ.๖.๓/๒๓ อนุญาตให้ขอยชิตานาบี ชาตญี่ปุ่นตรวจหาแร่ดีบุก (๑๒ มี.ย. - ๗ ส.ค. ๒๔๕๖)
- ร.๖ กษ.๖.๓/๓๐ อนุญาตให้นายโคจิจิตานาบี ชาตญี่ปุ่นตรวจหาแร่ นอกจากแร่ถ่านหินและน้ำมันดิบ (๒๕ - ๒๗ ต.ค. ๒๔๕๘)
- ร.๖ กษ.๖.๓/๓๖ อนุญาตให้นายเอมอชิเงาวา ชาตญี่ปุ่นตรวจหาแร่ดีบุก (๑๗ พ.ย. - ๑๗ มี.ค. ๒๔๕๕)
- ร.๖ กษ.๖.๓/๓๗ อนุญาตให้คีโนชิคา กนในบังญี่ปุ่นตรวจแร่ต่าง ๆ นอกจากแร่ถ่านหินและน้ำมันดิบ (๒๕ ธ.ค. - ๗ มี.ค. ๒๔๕๕)

- ร.บ กษ.บ.๓/๓๘ อนุญาตให้นายเกโธยาริ คนในบังคับญี่ปุ่นตรวจหาแร่
(๕๐ - ๕๔ เมษายน ๒๔๖๐)
- ร.บ กษ.บ.๓/๔๒ อนุญาตให้นายเคอิสุเกะอาบะ ชาวญี่ปุ่นตรวจหาแร่ต่าง ๆ
นอกจากแร่ถ่านศิลาและน้ำมันก๊ิบ (๑๕ - ๑๙ ก.ค. ๒๔๖๑)
- ร.บ กษ.บ.๓/๔๔ ให้นายซากุโตะซุนากา ชาวญี่ปุ่นบังคับญี่ปุ่นตรวจหาแร่ต่าง ๆ
(นอกจากแร่ถ่านศิลาและน้ำมันก๊ิบ) (๑๕ - ๒๕ ม.ค.
๒๔๖๑)
- ร.บ กษ.บ.๓/๕๓ นายโตกุโนซุเกะ อิซามัตซุ ชาติญี่ปุ่นตรวจหาแร่ (๑๐ มี.ย.
๒๔๖๔ - ๑ ก.พ. ๒๔๖๕)
- ร.บ กษ.บ.๓/๖๕ ให้นายโตโกโนซุกิชิ ซามาตุ ชาติและบังคับญี่ปุ่นตรวจหาแร่
(๑๕ - ๒๖ ก.ย. ๒๔๖๗)
- ร.บ กษ.บ.๔/๘ จีนเงินเซงเต้ ในบังคับญี่ปุ่นขออนุญาตตรวจหาแร่ (๖ พ.ย.
๒๔๕๖ - ๑๘ มี.ย. ๒๔๖๘)
- ร.บ ค.๕/๑ รายงานสินค้า (๑๕ ก.พ. ๒๔๕๓ - ๑๒ ส.ค. ๒๔๖๒)
- ร.บ ค.๑/๑๖ การเมืองระหว่างไทย, ญี่ปุ่น, ฟิลิปปินส์ (๑๔ ม.ค. -
๑๗ ก.พ. ๒๔๕๘)
- ร.บ ค.๓๓/๑๘ เรื่องกรรมการในคณะสมาชิกญี่ปุ่น เข้ามากรุงสยามพร้อม
กับพระยามหิธรเพื่อตรวจการเพาะปลูกในประเทศสยาม
(๑๔ - ๒๑ ส.ค. ๒๔๖๒)
- ร.บ ค.๓๓/๕๖ นายราอิตะ พุฒิชัยมา สมาชิกแห่งสภาบรรคาศักดิ์ญี่ปุ่น
เข้ามาดูการค้าขาย (๔ - ๒๔ ก.ย. ๒๔๖๘)
- ร.บ ค.๓๗/๓๔ พระยามหิธรมุนีปรภณีโกศลคุณ (โตกิจิ มาเซา) อัครราชทูต
ญี่ปุ่นถึงแก่กรรม (๑๒ ส.ค. - ๕ ค.ค. ๒๔๖๔)
- ร.บ ค.๓๗/๓ นายรอยเอก กวาระกามิ ชาติญี่ปุ่นเข้าเฝ้า (๑๐ ก.พ.
๒๔๖๔ - ๒๓ มี.ค. ๒๔๖๔)

- ร.๖ ค.๕.๑๕/๑ รายงานทูตสยามกรุงโตเกียว ปีที่ ๑ (๒๓ พ.ย. ๒๔๕๕ - ๑๑ ก.พ. ๒๔๕๗)
- ร.๖ ค.๕.๑๕/๒ รายงานทูตและกงสุลสยามกรุงโตเกียว ปีที่ ๒ (๕ ก.พ. ๒๔๕๗ - ๑๕ พ.ค. ๒๔๖๖)
- ร.๖ ค.๑๕.๓/๒ ญี่ปุ่น วิทยุประชุมเนติบัณฑิตย์ (๑๒ ก.พ. ๒๔๖๒ - ๑๔ มี.ย. ๒๔๖๓)
- ร.๖ ค.๑๖.๑/๑๓ สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับเยอรมันที่อ่าวเกียวเจา (๑๓ ส.ค. - ๑๒ พ.ย. ๒๔๕๗)
- ร.๖ ค.๑๖.๑/๒๘ เหตุการณ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เรื่องตั้งหัวหน้าสกุลกากร เมืองชิงเต่าและจีนให้ญี่ปุ่นถอนทหารจากแหลมซานตุง (๒๘ ธ.ค. - ๓๑ ม.ค. ๒๔๕๗)
- ร.๖ ค.๑๘/๑ ข่าวหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่น (๕ ม.ค. ๒๔๕๓ - ๑๘ ก.ค. ๒๔๖๕)
- ร.๖ ค.๒๕/๓ ชาวญี่ปุ่นคิดจะตั้งบริษัทเพาะปลูกที่แหลมมลายู แลขอหนังสือเดินทางไปตรวจพื้นที่ (๑๗ - ๒๐ พ.ย. ๒๔๕๓)
- ร.๖ ค.๒๕/๕ รายงานสินค้าเข้าออกในประเทศญี่ปุ่น (๑๑ ค.ค. ๒๔๕๗ - พ.ค. ๒๔๕๘)
- ร.๖ ค.๒๕/๑๑ ชาวเลาตาในหนังสือพิมพ์วารัฐบาลญี่ปุ่นขอต่อรัฐบาลสยาม เป็นความหลายข้อนั้นไม่จริง (๒๗ มี.ย. ๒๔๕๘)
- ร.๖ ค.๒๕/๑๒ ญี่ปุ่นขอความอารักขาในเรื่องเงินจะทำการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่นในกรุงสยาม (๒๗ มี.ย. - ๑๕ ก.ค. ๒๔๕๘)
- ร.๖ ค.๒๕/๑๓ เรื่องญี่ปุ่นขอให้ชายจับคนในบังคับซึ่งกระทำความผิดหลบหนีไป (๑๓ ก.ค. ๒๔๕๘)
- ร.๖ ค.๒๕/๑๔ ญี่ปุ่นกับพลตระเวนวิวาทกัน (๑๐ ค.ค. ๒๔๕๘)
- ร.๖ ค.๒๕/๑๖ บันทึกของเสนาธิการทหารบก สิงคโปร์ เรื่องญี่ปุ่นตั้งสมาคม (๑๑ ก.พ. ๒๔๕๘ - ๑๕ ก.ย. ๒๔๖๐)

- ร.๖ ค.๒๕/๑๗ / ชาวญี่ปุ่นเข้ามาในพระราชอาณาเขตไม่มีหนังสือเดินทาง
ถูกฆูรายฆาตยา (๑๖ มี.ค. ๒๔๕๕ - ๒๕ ก.ย. ๒๔๖๐)
- ร.๖ ค.๒๕/๒๐ เรื่องกรรมการในคณะสมาชิกสามัญญี่ปุ่นเข้ามาตรวจ
การเพาะปลูกในประเทศสยาม พร้อมกับพระยามหิธร
(๑๕ ก.ค. - ๑๕ ส.ค. ๒๔๖๒)
- ร.๖ ค.๒๕/๒๒ ญี่ปุ่นขอมิหน้ส่วนค้ำขายสำหรับการเดินเรือในอ่าวสยาม
(๒ - ๓ ก.ย. ๒๔๖๒)
- ร.๖ น.๔.๑/๑๔๗ ศาลกงสุลญี่ปุ่นไคฟิพากษาจำคุกนายชี่ลากาวะ (ชาวญี่ปุ่น)
ซึ่งต้องหาว่าเป็นเจ้าของบ้านให้นายยั้งกับพวกลักเล่น
การพนัน (๑๓ - ๑๕ มี.ค. ๒๔๖๑)
- ร.๖ น.๒๕/๔๓ หนังสือพิมพ์จีนเทียนฮันบ่ลงข่าวติเตียนญี่ปุ่น (๒๗ มี.ย. -
๒๗ ค.ค. ๒๔๕๗)
- ร.๖ น.๒๕/๔๔ พวกจีนกิดจะปิดสินค้ำญี่ปุ่น (๒๖ ส.ค. ๒๔๕๕ - ๑๕ ส.ค.
๒๔๖๒)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๑ ประกาศบอยคอตสินค้ำญี่ปุ่น (๒๖ พ.ย. - ๓ ธ.ค. ๒๔๕๕)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๒ รายงานการประชุมหัวน้ำจีน เรื่องไม่ซื้อสินค้ำญี่ปุ่น (๑๔ ก.ย.
๒๔๕๗ - ๓๐ มี.ย. ๒๔๕๘)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๔ จีนไม่ให้ซื้อสินค้ำญี่ปุ่นภายในประเทศ (๓ มี.ย. - ๖ ก.ค.
๒๔๕๘)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๕ พวกจีนคบคิดกันกระทำการปิดสินค้ำญี่ปุ่น (๒๕ มี.ย. ๒๔๕๘ -
ก.ย. ๒๔๕๘)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๗ หนังสือระหว่างเสนาบดีนครบาลกับพระยาบุรุษรัตนราช
เรื่องจีนไม่ซื้อสินค้ำญี่ปุ่น (๒๕ ส.ค. - ๕ ก.ย. ๒๔๕๗)
- ร.๖ น.๒๕.๒/๘ พวกจีนปิดสินค้ำญี่ปุ่น แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เนรเทศ
นายไคเทียนเหยียนหัวน้ำประชุมในการปิดสินค้ำ (๓ มี.ย. -
๑๓ ส.ค. ๒๔๖๒)

- ร.บ น.๒๕.๒/๕ จีนปิดสินค้าญี่ปุ่น อเมริกัน และก่อการสไตรท์ในกรุงเทพฯ
 แศ ร.ศ. ๑๒๔ - พ.ศ. ๒๔๖๒ (๑๕ เมษายน - ๖ พ.ค.
 ๒๔๖๖)
- ร.บ น.๒๕.๒/๑๐ สำเนาเรื่องหนังสือพิมพ์รายวันเคียวเซ็งป้อแสดงฮัวมินป้อ
 ลงข่าวเป็นภาษาจีนยุ้งให้พวกจีนมีความโกรธเคืองแล
 ปิดสินค้าญี่ปุ่น (๓๐ เมษายน - ๒๑ พ.ค. ๒๕๖๖)
- ร.บ น.๒๕.๒/๑๑ หนังสือพิมพ์เคียวเซ็งป้อลงข่าวยุ้งส่งเสริมคนจีนทำการ
 ปิดสินค้าญี่ปุ่น (๑๘ พ.ค. - ๓ ก.ค. ๒๕๖๖)
- ร.บ น.๓๑.๓/๒๖ การตรวจกักกันข้าวออกนอกเขตมณฑล จังหวัค (๒๓ มี.ย. -
 ๓ ก.ค. ๒๕๖๒)
- ร.บ น.๓๑.๓/๕๐ ทุตญี่ปุ่นขอซื้อข้าวจากไทย (๕ - ๑๘ ส.ค. ๒๕๖๒)
- ร.บ น.๓๑.๓/๘๖ ประกาศให้กระทรวงการกำกับตรวจตราข้าวต่อไปใน พ.ศ. ๒๕๖๓
 - ๒๕๖๔
- ร.บ บ.๑.๓/๔ ร่างจดหมายสั่งเขปเรื่องสัญญาญี่ปุ่นกับไทย (๑๑ ส.ค. ๒๕๖๖ -
 ๑๗ ส.ค. ๒๕๖๖)
- ร.บ บ.๒.๒๓/๔๗ นายเค ตายามา ชาวนญี่ปุ่น นายตรวจการกรมรถไฟแผ่นดิน
 (๑๐ ส.ค. - ๑๗ ส.ค. ๒๕๖๗)
- ร.บ บ.๒.๒๓/๗๗ ดอกเตอร์ ที มาเซา (Dr. T. Masao) พระยามหิทธิกรม
 ปกรโกศลคุณกรมการศาลฎีกา (๘ ส.ค. ๒๕๕๐ -
 ๖ ม.ค. ๒๕๕๖)
- ร.บ ม.๑.๓๓/๓๗๔ มิกิ = Mr. Miki (๓๐ ม.ค. ๒๕๖๗)
- ร.บ ม.๒.๑๓/๒๒ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลารา เสด็จประพาสญี่ปุ่นในระหว่าง
 เสด็จเมืองไทยสู่อเมริกา (๒๖ ก.ค. - ๕ ก.ย. ๒๕๕๕)
- ร.บ บ.๑/๑ รายงานกรมพระสวัสดิ์วัฒนวิษณุ ถวายพระบาทสมเด็จพระ
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ร.๖ รล.๑/๓๓ ญี่ปุ่นญี่หนึ่ง กิจจะส่งคนเข้ามาสืบสวน General Economic Condition ของเมืองไทย (๗ ธ.ค. ๒๔๖๑ - ๗ เม.ย. ๒๔๖๒)

เอกสารสมัยรัชกาลที่ ๗

- ร.๗ ก.๑๐/๔ หม่อมเจ้าอลงกฏ, หลวงรามฤทธิ์รังค์, หลวงสรสิทธิยานุกการ ออกไปดูการทหารประเทศญี่ปุ่นและที่จีนโคจีน (๑ ส.ค. ๒๔๗๒ - ๑๓ มี.ย. ๒๔๗๔)
- ร.๗ ค.๓/๑ รายงานสินค้าเขาออก (๘ ก.ย. ๒๔๖๕ - ๒๕ พ.ย. ๒๔๗๔)
- ร.๗ ค.๔.๒/๘ มารวิสตารุโศกุคาวา (Marquis R. Tokugawa) (๒๓ - ๓๐ พ.ย. ๒๔๖๕)
- ร.๗ ค.๔.๒/๕ นายอินายาทา นายอิสะบุโร อซุมิ เข้ามากรุงสยาม (๕ ก.พ. ๒๔๖๕ - ๑๐ ส.ค. ๒๔๗๐)
- ร.๗ ค.๔.๒/๑๖ เคนคังกันโรยิ (Count Kanroji) เข้ามาเยี่ยมกรุงสยาม (๑๘ ม.ก. - ๔ มี.ค. ๒๔๗๑)
- ร.๗ ค.๔.๒/๓๐ นายกาลีจิ อูซึตะ เข้ามาดูการโทรเลขในกรุงสยาม (๒๔ มี.ย. - ๑๘ ต.ค. ๒๔๗๓)
- ร.๗ ค.๖.๓/๒ รายงานทูตและกงสุลสยามประจำญี่ปุ่น (๗ ก.พ. ๒๔๗๑ - ๒๑ เมษา. ๒๔๗๔)
- ร.๗ ค.๑๐/๒๒ สันนิบาตชาติมีการประชุมเรื่องข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ปีก ๑ (๒๒ ก.พ. ๒๔๗๔ - ๒๒ เมษา. ๒๔๗๕)
- ร.๗ ค.๑๐/๒๕ สันนิบาตชาติมีการประชุมเรื่องข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (๑๒ พ.ค. - ๒๑ มี.ย. ๒๔๗๕)
- ร.๗ ค.๒๐/๒ เรื่องเงินทำสัญญาทำกับอเมริกาและขอทำสัญญาใหม่กับญี่ปุ่น (๔ ก.ย. ๒๔๗๑ - ๕ ก.ค. ๒๔๗๕)

- ร.ศ ก.๒๐/๑๘ จีนกับญี่ปุ่นวิวาทกันทางมณฑลเวีย (๒๒ ก.ย. ๒๔๗๘ - ๒๑
มิ.ย. ๒๔๗๙)
- ร.ศ ก.๒๑/๕ ชาวญี่ปุ่นก็จะตั้งบริษัทค้าขายในเมืองไทย (๕ พ.ค.
๒๔๗๐ - ๒๕ ธ.ค. ๒๔๗๒)
- ร.ศ ก.๒๑/๑๘ เรื่องทูตญี่ปุ่นขอทราบวิธีตีความหมายบทบัญญัติในหนังสือ
สัญญาที่ต่างประเทศว่าด้วยผลประโยชน์ที่ไปรคให้
ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง (๒๘ พ.ค. - ๕ ก.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ ก.๒๑/๒๗ ทูตญี่ปุ่นขอให้รัฐบาลสยามช่วยเหลือในการที่จีนจะบอยคอตต์
(๒๕ ก.ย. - ๑ ต.ค. ๒๔๗๔)
- ร.ศ น.๒๐.๔/๓๕ ความฉลาดของญี่ปุ่น (๒๔ ก.ค. ๒๔๖๐)
- ร.ศ ป.๑.๑ก/๒๑ รายงานข่าวเสด็จฯ แผนกราชเลขานุการในขบวนเสด็จ
(๒๐ มี.ค. ๒๔๗๓ - ๕ ต.ค. ๒๔๗๔)
- ร.ศ ป.๑.๓/๕๓ แผนกอภิรัฐมนตรี ทรงปรึกษาเรื่องข้อบังคับของสมาคมไทย
ที่ตั้งขึ้นในประเทศญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๗๑ (๒๐ ม.ค. ๒๔๗๐ -
๑๘ พ.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ ป.๑.๓/๕๖ สถิติคนต่างดาวเข้าเมือง (ม.ค. - ๑๒ มี.ค. ๒๔๗๐)
- ร.ศ ป.๑.๓/๑๑๘ หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นชื่อ The Oriental Trade Journal
ลงข่าวเกี่ยวกับประเทศสยามในเรื่องจะขยายการพาณิชย์การ
(๑๘ ก.ค. - ๒๖ พ.ย. ๒๔๗๑)
- ร.ศ ป.๑.๓/๑๔๒ หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นชื่อ The Oriental Trade Journal
โฆษณาถึงการทำนาในกรุงสยามอีก (๒๗ พ.ค. - ๑๓
ก.ย. ๒๔๗๒)
- ร.ศ ป.๑.๓/๑๗๓ รายงานของพระยาสุพรรณสมบัติ อัครราชทูตสยามกรุง
โตเกียว แปลหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นชื่อ Japanese Abroad
(๒๐ ก.ย. - ๑๕ พ.ย. ๒๔๗๒)

- ร.ศ บ.๑.๓/๒๔๘ (ปีก ๘๒) เรื่องกระทรวงการต่างประเทศขอพระบรม
 ราชานุญาตออกบัตรราชทูตญี่ปุ่น เรื่องการกำจัดจำนวนข้าว
 ที่ส่งเข้าไปในประเทศญี่ปุ่น (๒๕ ม.ค. - ๔ ก.พ. ๒๔๗๒)
- ร.ศ บ.๒.๒/๑๕๐ นายเฮซ เช เค ยามาคุชิ (H.S.K. Yamaguchi)
 (๑๓ ต.ค. - ๑๓ พ.ย. ๒๔๗๔)
- ร.ศ บ.๔.๑/๓ สถิติคนต่างดาวเข้ามาพระราชอาณาจักร (ช.ค. - มี.ค.
 ๒๔๗๐)
- ร.ศ บ.๑๘/๖ เรื่องจีนปิดสินค้าญี่ปุ่นและหยุดงาน และให้คนไทยทำแทน
 (๑๕ พ.ค. - ๕ ธ.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ บ.๑๘/๓ เรื่องนายกิมโฮ้วเหี่ยวยุคนจีนให้เกลี้ยคนชังคนไทย และ
 ไม่ให้ชื่อของญี่ปุ่น (๒๑ - ๒๕ ม.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ บ.๒๖.๔/๒๗ การบอยคอตสินค้า (๒๔ ก.ค. - ๒ พ.ย. ๒๔๗๑)
- ร.ศ บ.๒๖.๕/๒๒๘ เรื่องลูกเสือไทยไปญี่ปุ่น (๓๑ พ.ค. - ๔ ก.ย. ๒๔๗๒)
- ร.ศ บ.๒๖.๕๗/๕ นายเซียว ฮุกเสง สนทนากับอุปทูตญี่ปุ่น เรื่องจีนเมืองไทย
 ทำไมบอยคอตสินค้าญี่ปุ่น (๒ ส.ค. - ๑๗ ม.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ รล.๖/๒๑ เบ็ดเตล็ดแผนกเลขานุการองมนตรี (๓ ก.ย. ๒๔๗๒ -
 ๑๖ ก.ค. ๒๔๗๓)
- ร.ศ รล.๑๓/๓๓ สยามประเทศญี่ปุ่นและสยาม (๒๔ ม.ค. ๒๔๗๐ -
 ๑๒ มี.ค. ๒๔๗๔)
- ร.ศ รล.๑๓/๔๒ สยามค้าขายสยาม - ญี่ปุ่น (๘ มี.ย. - ๕ ธ.ค. ๒๔๗๑)
- ร.ศ รล.๑๘/๖ บริษัทเคินเรือญี่ปุ่น (๑๑ มิถุนายน ๒๔๗๔ - ๒๕ มิถุนายน
 ๒๔๗๔)
- ร.ศ รล.๑๘/๑๒ ญี่ปุ่นคิดตั้งบริษัททำน้ำตาล (๕ เมษายน ๒๔๗๒ - ๒ พฤษภาคม
 ๒๔๗๒)

กษ. (ใหม่) เอกสารของกระทรวงเกษตรราธิการ ซึ่งกองจดหมายเหตุเพิ่งจะได้นำมา ยังไม่ไ้แยกตามรัชกาล

- กษ. (ใหม่) แผนกเพาะปลูก

- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๔ เล่มที่ ๑ กระทรวงต่างประเทศออกเรื่องมิสเตอร์ไว
ซุซิม่า ขอตรวจการเพาะปลูกในประเทศสยาม
(๒๔๖๕)
- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๑๓ " ๑ กระทรวงเกษตรจ้างมิสเตอร์ โทยามา
ชาวญี่ปุ่นมาตรวจการทำไหม
- กษ. (ใหม่) " ๓๕ " ๓ กระทรวงเกษตร ขอให้กระทรวงโยธาทำแปลน
โรงเรียนสำหรับพนักงานญี่ปุ่น ทคลองทำไหม
- กษ. (ใหม่) " ๖๓ " ๔ เงินค่าเดินทางสำหรับจ้างพนักงานญี่ปุ่น ๖ นาย
กับเงินค่าเครื่องมือทำไหม
- กษ. (ใหม่) " ๗๑ " ๔ มิสเตอร์โทยามา ยื่นรายงานที่จะทดลองทำไหม
แลสวนนาง ร.ศ. ๑๒๕
- " " ๑๐๓ " ๕ กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าคนญี่ปุ่นที่มาแนะนำ
การเลี้ยงไหม ควรได้รับพระราชทานตรา
- " " ๑๒๒ " ๖ มิสเตอร์โทยามา ขอให้มิสเตอร์โยโกตามูช่วยที่
เป็นหัวหน้าในสาขาตำบลพระปดม
- " " ๑๒๕ " ๖ มิสเตอร์โทยามาชี้แจงเรื่องการปลูกต้นหม่อน
การน้อมรังไหม แลขออนุญาตซื้อกะทะแลเครื่องมือ
สำหรับจักรงไหม
- " " ๑๒๖ " ๖ เรื่องกรมเพาะปลูกขอต่อสัญญามิสเตอร์โยโกตา
มิสเตอร์มิซิม่า มิสเตอร์คากาโน มิสเตอร์โฮโซยามา
- " " ๑๓๗ " ๖ พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์ส่งรายงานความเห็น
มิสเตอร์โทยามาในเรื่องที่จะจัดการทำไหม
ตำบลสวนดุสิต

- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๑๔๑ เล่มที่ ๖ กรมช่างใหม่ บอกว่ามีนักเรียนหญิง ๒ คน
ขอสมัครเป็นนักเรียนช่างใหม่ฯ
- " " ๑๔๓ " ๖ กรมช่างใหม่ ส่งรายงานการประสมพันธุ์ใหม่
ยื่นกับพันธุใหม่ไทย
- " " ๑๔๗ " ๗ พระเจ้าดูดยาเซอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์ขอเชิญ
เสนาบดีแลปลัดทูลฉลองไปในการเปิดโรงเรียน
ช่างใหม่
- " " ๑๕๘ " ๗ พระเจ้าดูดยาเซอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์
ยื่นรายงานประจำเดือนกรมช่างใหม่
- " " ๑๖๖ " ๘ กระทรวงเกษตร จ้างอาจารย์ใหญ่สำหรับ
โรงเรียนทำไหม
- " " ๑๘๖ " ๘ เรื่องรายงานกรมไหมประจำปี ๑๒๓ กับรายงาน
การทำไหมของประเทศต่าง ๆ ในโลกย์
เวลาบัดนี้
- " " ๒๑๔ " ๘ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจการทำไหม
ที่โคราช
- " " ๒๔๘ " ๑๑ กงสุลญี่ปุ่นขอสมัครรายงานการปลูกฝ้าย
- " " ๒๕๖ " ๑๑ กรมเพาะปลูก ยื่นรายงานประจำปี ศก ๑๒๖
- " " ๒๕๗ " ๑๑ กรมเพาะปลูก ส่งสำเนาใบบอกเทศาณทลนคร
ราชสีมว่าควยราษฎรได้เข้ามาฝึกหัดการ
ทำไหม
- " " ๒๖๖ " ๑๑ กรมเพาะปลูก ขออนุญาตตั้งโรงสอนการสาว
ไหมที่ไชยภูมิ, จตุรัส, คีตะเกษ แลเมือง
ร้อยเอ็ด

- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๒๕๐ เล่มที่ ๑๓ กรมยุทธนาธิการ ขอให้ส่งรายชื่อนักเรียน
ชั้นอุดมศึกษา โรงเรียนเกษตรฯ เพื่อยกเว้น
การเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๗
- " " ๓๐๖ " ๑๘ พระยาบรมบาทบำรุง ยื่นรายงานตรวจ
โรงเรียนเกษตรราษีการ (๑๒๘)
- " " ๓๕๑ " ๑๖ มิสเตอร์โยโกตา ยื่นรายงานความเห็นจัดการ
ช่างใหม่ ตั้งแต่แรกมาแล้วที่จะจัดต่อไป
- " " ๓๘๐ " ๒๐ ใ้ช้ขาราชการในสาขากองช่างใหม่ มณฑล
นครราชสีมาอยู่ในบังคับข้าหลวงเทศาภิบาล
ร.ศ. ๑๒๘
- " " ๔๐๕ " ๒๑ คำสั่งให้มิสเตอร์ เอช โยโกตา ผู้อำนวยการ
กองช่างใหม่ มณฑลนครราชสีมา เขามารับ
ราชการตำแหน่งผู้อำนวยการ (เอ็กชเบิต) การ
เกาะปลูกกระทวงเกษตรราษีการ ร.ศ. ๑๒๘
- " " ๔๕๘ " ๒๒ คอสัญญาจ้างมิสเตอร์ เอช โยโกตา กับ
มิสเตอร์ เก อีสู่เกะ ใช้อีกคนละ ๒ ปี
ร.ศ. ๑๒๘
- " " ๔๖๖ " ๒๓ เรื่องกองช่างใหม่ให้รางวัลแก่ผู้หมั่นในการ
ทำใหม่ ร.ศ. ๑๒๘
- " " ๔๖๘ " ๒๓ กระทวงเกษตรฯ ส่งขอบังคับและระเบียบการ
สำหรับกองช่างใหม่ ที่มิสเตอร์โยโกตา
ได้ร่างขึ้นไปให้มณฑลนครราชสีมา ตรวจพิจารณา
ร.ศ. ๑๒๘
- " " ๔๘๓ " ๒๕ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี หารือการที่คิดจะ
ตั้งบริษัททำการเพาะปลูกกวนทุนของชาวญี่ปุ่น
ร.ศ. ๑๑๘

- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๒๓๓ เล่มที่ ๓๑ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ขอคำวิ้
การเลี้ยงใหม่ว่าการเลี้ยงใหม่จะคงให้เลี้ยง
หรือเลิก
- " " ๓๓๖ " ๓๓ มิสเตอร์ เย มีโย (กงสุลญี่ปุ่น) ขอทราบ
เรื่องฝ่ายในประเทศสยาม
- " " ๓๕๘ " ๓๔ กงสุลญี่ปุ่น ขอให้ช่วยเหลือแก้หนี้แก่
มิสเตอร์ เกฟูยี ที่จะมาตุการเพาะปลูกฝ่าย
- " " ๔๔๘ " ๔๒ รัฐบาลญี่ปุ่น ใ้ร่างกฎหมายที่คิด ว่าควยการ
ที่จะยอมอนุญาตให้ชาวต่างประเทศมีอำนาจ
ถือที่ดินในประเทศญี่ปุ่น ร.ศ. ๑๒๕
- " " ๑๒๑๓ " ๕๒ กระทรวงต่างประเทศ ส่งสำเนาหนังสือ
อัครราชทูตญี่ปุ่นในการที่ คอกเตอร์ ไวกีโนซิตา
กับ นายเอช โนคา เข้ามาศึกษาการเพาะปลูก
ชาวและการค้าขาย ๒๔๕๕
- " " ๑๒๑๔ " ๕๒ กงสุลญี่ปุ่น ขอให้ช่วยเหลือนายโยเนมิคสุมิทซุข
ซึ่งมาตุการเพาะปลูกฝ่าย ๒๔๕๕
- " " ๑๒๓๘ " ๕๒ กงสุลญี่ปุ่นขอรายงานฝ่าย พ.ศ. ๒๔๕๘
- กษ. (ใหม่) แผนกกรมโลหะกิจ
- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๔๘๕ เล่มที่ ๓ นายอิชิทากา ชาติญี่ปุ่น ขออาชญาบัตรตรวจ
แร้คัมภในจังหวัดยะลา มณฑลปัตตานี
๑ พ.ย. ๒๔๕๕
- " " ๕๐๓ " ๓ นายจันเจงเต้ บังคับญี่ปุ่น ขออาชญาบัตรตรวจ
แร้ต่าง ๆ จังหวัดตรัง มณฑลภูเก็ต ๑๒ มีนาคม.
๒๔๕๕

- กษ. (ใหม่) เรื่องที่ ๕๒๐ เล่มที่ ๗ นายคีโนชิตา บังคับยี่ปุ่น ขออาชญาบัตรตรวจ
 แร่ต่าง ๆ ในมณฑลนครศรีธรรมราช
- " " ๕๒๑ " ๗ นายเอม อี้ชีกาวา ในบังคับยี่ปุ่น ขออาชญาบัตร
 ตรวจแร่ต่าง ๆ ในมณฑลปัตตานี ๑๕ ก.พ.
 ๒๔๕๕
- " " ๕๒๔ " ๗ หมอซาซากิ นายฟููกา ชาวยี่ปุ่น ประสงค์จะ
 คู่วิธีการทำเหมืองแร่ในมณฑลภูเก็ตและ
 นครศรีธรรมราช
- " " ๕๒๕ " ๗ นายเค โอฮาชิ บังคับยี่ปุ่น ขออาชญาบัตร
 ตรวจแร่ต่าง ๆ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ๒๐ เมษายน ๒๔๖๐ (นอกจากแร่ถ่านศิลาแล
 น้ำมันดิบ เป็นต้น)
- " " ๕๒๖ " ๗ นายจันเจงเต้ บังคับยี่ปุ่น ขออาชญาบัตร
 ตรวจแร่ต่าง ๆ จังหวัดสงขลา กับพิทลุง
 ๒๐ เมษายน ๒๔๖๐

เอกสารกองบรรณาธิการกระทรวงการต่างประเทศ

หมวดสนธิสัญญา

- หมู่ สนธิสัญญาสยามกับญี่ปุ่น คักราช ๒๔๓๐ - ๒๔๔๐
- แฟ้ม ๗.๑/๑ ทำสัญญาทางพระราชไมตรี าลา กับญี่ปุ่น ร.ศ. ๑๑๖ ฉบับ
 วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์
- ๗.๑/๒ หนังสือโต้ตอบในเรื่องการทำสัญญาทางพระราชไมตรี าลา
 กับญี่ปุ่น ร.ศ. ๑๑๖ ฉบับวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์

- แฟ้ม ๗.๑/๓ หนังสือโต้ตอบในเรื่อง ม.ไซโค นำสัญญาระหว่างญี่ปุ่นกับ
 ไทย เข้ามารุงเทพา
- / - / ๗.๑/๔ หนังสือโต้ตอบในเรื่องสัญญาทางพระราชไมตรี ฯลฯ กับ
 ญี่ปุ่นครั้งที่ ๑ ฉบับลงวันที่ ๒๖ ก.ย. ร.ศ. ๑๐๒
- หมายเหตุ สัญญาสยาม - ญี่ปุ่น ศักราช ๒๔๔๐ (๑๘๘๘)
- แฟ้มที่ ๗.๒/๑ หนังสือโต้ตอบในเรื่องตั้งต้นจะทำสัญญาทางพระราชไมตรี
 กับญี่ปุ่น
- " ๗.๒/๒ หนังสือโต้ตอบในเรื่องจะแก้สัญญาญี่ปุ่นกับไทย
- หมายเหตุ สนธิสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ศักราช ๒๔๕๐
- แฟ้ม ๑๓/๑ รวมเรื่องการไขสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือ
 ระหว่างสยามกับญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๕๐
- แฟ้ม ๑๓/๒ รวมเรื่องการไขสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือ
 ระหว่างสยามกับญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๕๐
- หมายเหตุ ทางพระราชไมตรีฯ กับญี่ปุ่น ศักราช ๒๔๖๓ - ๒๔๖๖ (๑๙๒๐ - ๑๙๒๔)
- แฟ้ม ๒๑/๑ หนังสือโต้ตอบในเรื่องปรึกษาแก้ไขสัญญากับญี่ปุ่นใหม่
- " ๒๑/๓ หนังสือโต้ตอบในเรื่องปรึกษาสัญญากับญี่ปุ่น (ตอนที่ ๓)
- แฟ้ม ๒๒ เรื่องสนธิสัญญาสยามกับญี่ปุ่น (เจรจาแก้ไข) พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๖๔
- หมายเหตุ การจัดพิมพ์สนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๖๐
- .๓ หนังสือโต้ตอบในเรื่อง ม.ปีตกินส์แต่งบันทึกสัญญาเพื่อรักษาน
 ให้นานาประเทศแก้สัญญากับสยามใหม่ (ตอนที่ ๑) (ตอนที่ ๒)

หมวดเบ็ดเตล็ด

- หมู่ การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายการเกษตรและการประมง
 ศักราช พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๘๓
 แฟ้ม ๑๘/๕ การจ้างผู้เชี่ยวชาญการฝ่ายเขมาธิบดีราชการในกระทรวง
 เกษตรธิการ (กร.มิฮารุ)
- หมู่ การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายการเกษตรและการประมง
 ศักราช พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๘๑
 เรื่อง หนังสือโต้ตอบในเรื่องนาย Kametaro Toyama
 ผู้เชี่ยวชาญการทำไหมกระทรวงเกษตรธิการ ๒๐ พ.ศ. ๒๔๕๔
- หมู่ การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายการศาลและกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๔๔๗
 แฟ้ม ๕๓/๒ หนังสือโต้ตอบในเรื่องพระยามหิธร (T. Masao) ที่ปรึกษา
 กระทรวงยุติธรรม
- หมู่ การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์
 ๒๔๕๔ - ๒๔๘๑
 เรื่อง กลาโหมแสดงความเสียใจยังราชนาวีญี่ปุ่นเนื่องด้วยผู้ควบคุม
 สร้างโรงกลั่นกรองน้ำมันตาย
- หมู่ การจ้างชาวต่างประเทศในราชการฝ่ายศิลปกรรมและการช่าง พ.ศ. ๒๔๗๘ -
 ๒๔๘๒
 เรื่อง หนังสือโต้ตอบเรื่องนาย Niro Yokata ชาวหัตถกรรม
 เป็นครูธรรมการในกระทรวง

เอกสารชั้นคนที่พิมพ์แล้ว

กรมสนธิสัญญาและกฎหมายกระทรวงการต่างประเทศ. สนธิสัญญาและความตกลง
ทวิภาคระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ.
หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่มที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๑๓ - ๒๔๖๓, สำนักพิมพ์
พระจันทร์, มิถุนายน, ๒๕๑๒.

..... สนธิสัญญาและความตกลง
ทวิภาคระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ.
หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่มที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๖๘, สำนักพิมพ์
พระจันทร์, ธันวาคม ๒๕๑๒.

กรมศิลปากร. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศใน
ศตวรรษที่ ๑๗. ๒ เล่ม แปลจาก Records of the Relations between
Siam and Foreign Countries in the 17th Century, โดย
ไพโรจน์ เกษมณกิจ. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒.

..... เอกสารเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อผูกมัดตามสัญญาล้าสมัยของประเทศไทย
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แปลจาก Siam's case
for Revision of Obsolete Treaty Obligation Admittedly
Inapplicable to Present Conditions" โดย สวรราย กัลยาณมิตร.
พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒.

..... เอกสารขอคืนคาสัมัยกรงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๕๑ - ๒๑๖๓ และ
พ.ศ. ๒๑๖๗ - ๒๑๘๕ (ค.ศ. ๑๖๐๘ - ๑๖๒๐ และ ค.ศ. ๑๖๒๔ - ๑๖๔๒).
แปลจาก Dutch Paper, ๑๖๐๘ - ๑๖๒๐ and ๑๖๒๔ - ๑๖๔๒ โดย
นันทา สุกกุล. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๓.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. พระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๕. พระนคร : องค์การตำราสุสภา, ๒๕๐๔.

ทิพพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔.
๒ เล่ม พระนคร : องค์การตำราสุสภา, ๒๕๐๔.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๐ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๖. พระนคร : สำนักพิมพ์
กาวหนา, ๒๕๐๗

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๗ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๗๖. พระนคร : สำนักพิมพ์
กาวหนา, ๒๕๐๗.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๘ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๗๖. พระนคร : สำนักพิมพ์
กาวหนา, ๒๕๐๗.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๐ ภาค ๒ พ.ศ. ๒๔๖๖. ชาวในราชสำนัก "พระราชดำรัส
ตอบพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า".

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา (เล่ม ๒). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลัง-
วิทยา, ๒๕๑๖.

พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาต).
พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕.

พระราชหัตถเลขาพระบรมราชชนนีในรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ พระราชทาน
เจ้าพระยาพระเสถียรคุณเรนทราธิบดี. พิมพ์เนื่องในโอกาสจัดงานฉลอง
วันพระราชสมภพครบรอบร้อยปีของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๗.

เรื่องของเจ้าคุณประคิพัทธา. เจ้าภาพพิมพ์ในงานสถมวารศพ พระยาประคิพัทธ ภูบาล
วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๘.

วิทยานิพนธ์

- ฉลอง สุนทราวาณิชย์. "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทย ตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นคริสต์ทศวรรษที่ ๒๐". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖, (อัครสำเนา)
- ธมพูนุช นาคีรักษ์. "บทบาทที่ปรึกษาชาวต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๑๑ - พ.ศ. ๒๔๓๕". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔, (อัครสำเนา)
- ทรงศรี อัจจอรุณ. "การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๒, (อัครสำเนา)
- แน่นน้อย ตัดศิรานนท์. "เสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕, (อัครสำเนา)
- พรรณี อิศรางกูร ณ อยุธยา. "บทบาทของญี่ปุ่นในเศรษฐกิจไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖, (อัครสำเนา)
- พวงเพชร สุรัตน์วิบูล. "เปรียบเทียบผลงานของเสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการ พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๓๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒)". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖, (อัครสำเนา)

พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์. "การปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๑ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕". วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗, (อัครสำเนา)

มลิวัดย์ คงเจริญ. "บทบาทและกิจการทหารเรือไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์". วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗, (อัครสำเนา)

ราตรี วานิชลักษณ์. "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเยอรมนีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๕ - ๒๔๖๐". วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘, (อัครสำเนา)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือชั้นรอง

เขียน อีระวิทย์. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (สิ้นสุดปี

พ.ศ. ๒๕๑๗). สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

..... วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น. พระนคร : สำนักพิมพ์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘.

คณะกรรมการส่งเสริมสินค้าไหมไทย. ไหมไทย.

จักรปาณีศรีศิลป์วิสุทธิ์, หลวง. "เอกราชทางการศาล", ที่ระลึกในพิธีเปิดอาคาร
ที่ทำการศาล จังหวัดชุมพร ๒๕๐๘.

ชุมนุมบทความไทยกับต่างประเทศ. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันโทพระวิเศษ-
สุรการ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันจันทร์ ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖.

ชวัช รัตนนิชิต. สัมพันธ์ภาพระหว่างไทยและญี่ปุ่น. พระนคร : โรงพิมพ์สี่ไทย,
๒๕๐๘.

นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น. ประวัติกการทูตไทย. อนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ นายยอด สุลีราช, ๒๕๐๗.

บริรักษ์นิติเกษตร, หลวง (รวบรวม). กฎหมายลักษณะอาญาเล่มใหม่. พระนคร :
โรงพิมพ์วิษัฒณะช่างจำกัค, ๒๔๘๒.

ประวัติกการทรวงเกษตร. ที่ระลึกคล้ายวันสถาปนาครบ ๗๕ ปี, ๑ เมษายน ๒๕๑๐.

ประวัติกการทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕ - ๒๕๐๗. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบเจ็ดสิบสอง
ปีของกระทรวง วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๗.

ประเสริฐ ณ นคร. ผลงานค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทยและเรื่องของเกลือ (ไม้) เค็ม.
พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๘. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิง
ศพ นายบุญเรือง ณ นคร)

โรงเรียนราชินีในงานฉลองครบ ๕๐ ปี. จัดพิมพ์ในงานฉลองโรงเรียนครบรอบ ๕๐ ปี ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๑๗.

วิจิตรมาตรา, ชุน. ประวัติศาสตร์ค่าไทย. พระนคร : รวมสาส์น, ๒๕๑๖.

วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ ๕. พระนคร : สมาคมสังคม-ศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖.

สถาบันวิจัยธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
การศึกษาเรื่องบทบาททางการค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทย. (๒๔๘๘ - ๒๕๑๓).

สภาวิจัยแห่งชาติ. ความเจริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น. แปลจาก Stages of Economic Growth. โดย ม.ร.ว. จันทรม กรม ศิริโชค พระนคร : สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๑๒.

สมชัย อโนมานราชชน. การทูตของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๐๘.

วารสาร

นาคกรสงเคราะห์ประจำพุทธศก ๒๔๕๗. พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย

ประเสริฐ ๗ นคร. "การชำระประวัติศาสตร์ไทย", สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ฉบับพิเศษ (มิถุนายน, ๒๕๐๘), ๔๖ - ๕๐.

..... "ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย", แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสาร โบราณคดี, ๓, ๓.๒ (พฤษภาคม, ๒๕๑๒), ๔๗ - ๕๓.

รอง ตยยามานนท์ และ วิลาสวงศ์ นพรัตน์. "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา",
แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี, ๕, น.๓ (กันยายน, ๒๕๑๔),

๓๑.

วิลาสวงศ์ นพรัตน์. "ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นและไทยตามลำดับเหตุการณ์", แถลงงาน
 ประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี, ๔, น.๑ (มกราคม, ๒๕๑๓), ๑๕ - ๒๗.

หนังสือพิมพ์

สัมพันธ์ไมตรีไทย - ญี่ปุ่น : ชาวไทยฉบับพิเศษ. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น
 ระหว่าง วันที่ ๒๗ พ.ค. - ๕ มิ.ย. ๒๕๐๖.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารภาษาอังกฤษ, หนังสือและวิทยานิพนธ์

- Allen, G.C. A Short Economic History of Modern Japan 1867 - 1932 with a Supplementary Chapter on Economic Recovery and Expansion 1945 - 1970. London : George Allen Unwin Ltd, 1972.
- Allen, Louis. Japan : The Years of Triumph (from Feudal Isolation to Pacific) New York : American Heritage Press, 1971.
- Bieda, K. The Structure and Operation of the Japanese Economy. Sydney : John Wiley and Sons Australasia Pty Ltd, © 1970.
- Clyde, Paul H. & Macrs, Burton F. The Far East : A History of the Western Impact and the Eastern Response (1830 - 1970). New Jersey : Printice - Hall Inc., © 1971.
- Fairbank, John K. and others. East Asia Traditional Transformation. London : George Allen & Unwin Ltd, 1973.
- Flood, Edward Thadeus. "Japan's Relations with Thailand : 1928 - 41." University of Washington, Ph.d., 1967. University Microfilms Inc., Ann Arbor, Michigan.
- Guillain, Robert. The Japanese Challenge. Translated from the French by Patrick O'Brian, London : Redwood Limited, 1970
- Halliday, Jon. A Political History of Japanese Capitalism. New York : The Panthon Asia Library, 1975.
- Ingram, James C. Economic Change in Thailand Since 1850. California : Stanford University Press, © 1955.

Kajima, Morinosuke. A Brief Diplomatic History of Modern Japan.

Vermont : Charles E. Tuttle Co. Publishers, @ 1965.

Lockwood, William W. The Economic Development of Japan Growth and

Structural Change 1868 - 1938. Princeton : Princeton

University Press, 1965.

Morton, W. Scott. Japan : Its History and Culture. Trowbridge :

Redwood Press Limited, @ 1970.

Porter, Robert P. Japan : The New World Power. London : Oxford

University Press, 1915.

Sansom, George. A History of Japan 1615 - 1867. London : The

Cresset Press, @ 1963.

Satow, E.M. Notes on the Intercourse Between Japan and Siam in

the Seventeen Century. From the Transactions of the Asiatic

Study of Japan, Yokohama : R. Mieklejohn Co., 1885.

Spink, Charles Nelson. The Ceramic Wares of Siam. Bangkok :

The Siam Society, 1965.

Thompson, Virginia. Thailand : The New Siam. 2 nd. ed. New York :

Paragon Book Reprint Corporation, 1967.

Vinacke, Harold M. A History of the Far East in Modern Times.

New York : Appleton - Century - Crafts Inc., 1950.

Wurfel, David (ed.), Meiji Japan's Centennial : Aspects of Political Thought and Action. Kansas University Press of Kansas, @ 1971.

Wyatt, D.K. Political Reforms in Thailand. Bangkok : Thai Wattana Panish, 2512.

วารสารภาษาอังกฤษ

Christian, John L. Ike, Nobutake. "Thailand in Japan's Foreign Relations", Pacific Affairs, XV, No. 2 (June, 1942) 195 - 221.

Encyclopedia of the Social Sciences Vol. VI.

Giles, Francis H. "A Critical Analysis of Van Vliet's Historical Account", The Siam Society, VII (1959) 91 - 176.

Masao, Tokichi. "The New Penal Code of Siam", 18 Yale Law Journal 85, No. 2 (December, 1908).

Seiichi, Iwao. "Reopening of the Diplomatic and Commercial Relations between Japan and Siam during Tokugawa Period", Acta Asiatic Bulletin of the Institute of Eastern Culture, XI (1963).

The Directory for Bangkok and Siam, 1897 - 1910.

The Foreign Trade and Navigation of the Port of Bangkok 1901 - 1931.

Prepared in the Statistical Office, H.S.M. Customs, And

Publish by order of the Director - General.

Vliet, J. Van. "Historical Account of Siam in XVIIth Century",

The Siam Society, VII (1956) 31 - 90.

เอกสารภาษาญี่ปุ่น

1. 西岡秀雄「日・外交流史」 大門出版 1973 = Nishioka, Hideo. A Chronological History between Japan and Thailand. Edo University; 1973.
2. 西野順治郎「日・外四百年史」 時事通信社 1972 = Nishino, Junjiro. Four Hundred Year History between Japan and Thailand. Jiji Press; 1972.
3. 青山在志「安井ついで」 岩波書店 1938 = Aoyamanao (ed.). Biography of Miss Tetsu Yasui. Iwanamishoten; 1938.
4. 政尾隆二郎「政尾藤吉」 自費出版 1922 = Kujujiro Masao (ed.) Masao Tokichi. Tokyo : Private Edition, 1922.
5. 政尾藤吉「講演・暹羅の新刑法に就て」 = Tokichi Masao. Lecture on the New Criminal Law of Siam.

ภาคผนวก ก.

รายนามทูตไทยที่ประจำประเทศญี่ปุ่น

ตั้งแต่เริ่มตั้งสถานทูต (พ.ศ. ๒๔๔๒) จนถึงปัจจุบัน

เลขที่	รายชื่อ	พระราชสาสน์ ตราตั้ง	วันถวายพระราช สาสน์	วันรับตำแหน่ง	รวมระยะเวลา
๑	พลตรี พระยาฤทธิรงค์กรมเจท (สุข ชูโต) อัครราชทูต	๑ ก.ย. ๒๔๔๒	๑๔ ต.ค. ๒๔๔๒	พระราชสาสน์ก่อน ๓๑ ก.ค. ๒๔๔๔	๒ ปี ๑๑ เดือน
๒	พระยาราชานุประพันธ์ (เปีย บุนนาค) อัครราชทูต	๓๑ ก.ค. ๒๔๔๔	๖ ก.ย. ๒๔๔๔	พระราชสาสน์ก่อน ๔ มิ.ย. ๒๔๔๖	๑๐ เดือน ๖ วัน
๓	พระยานริศรราชกิจ ภายหลังได้เป็นพระยาริสฺตรสาครดิษฐ์ (สาย โชติกเสถียร)	๔ มิ.ย. ๒๔๔๖	-	พระราชสาสน์ก่อน ๒๑ เม.ย. ๒๔๔๓	๖ ปี ๑๐ เดือน ๑๓ วัน
๔	พระยามหามุนีภาพไตรภพ ภายหลังได้เป็น พระยามนตรีสุริยวงศ์ (เชียร บุนนาค) อัครราชทูต	๑๒ มิ.ย. ๒๔๔๓	๒๔ มิ.ย. ๒๔๔๓	พระราชสาสน์ก่อน ๑ ม.ค. ๒๔๔๔	๘ เดือน ๑๐ วัน

เลขที่	รายชื่อ	พระราชสาสน์ ตราตั้ง	วันถวายพระ ราชสาสน์	วันรับตำแหน่ง	รวมระยะเวลา
๕	พระจ่านองดิฐการ ภายหลังได้เป็น พระยจ่านองดิฐการ (เทพ บุนนาค) อัครราชทูต	๑ ม.ค. ๒๔๕๔	๒๘ มี.ค. ๒๔๕๔	พระราชสาสน์ก่อน ๔ เม.ย. ๒๔๗๑	๑๗ ปี ๓ เดือน ๔ วัน
๖	พระยาสุพรรณสมบัติ (สิน บุนนาค) อัครราชทูต	๔ เม.ย. ๒๔๗๑	๒๗ มี.ย. ๒๔๗๑	พระราชสาสน์ก่อน ๑๙ พ.ย. ๒๔๗๔	๓ ปี ๗ เดือน ๑๖ วัน
๗	พระยาอินทรีวิชิต (พลตรี รัตน อาวุธ)	๕ ส.ค. ๒๔๗๕	๖ ต.ค. ๒๔๗๕	พระราชสาสน์ก่อน ๑๕ พ.ค. ๒๔๗๗	๑ ปี ๔ เดือน ๔ วัน
๘	พระมิตรภรรมรักษา (นัคคา บุรณศิริ) อัครราชทูต	๑๕ พ.ธ. ๒๔๗๗	๒๑ มี.ย. ๒๔๗๗	พระราชสาสน์ก่อน ๒๗ ต.ค. ๒๔๘๐	๓ ปี ๕ เดือน ๑๙ วัน
๙	พระยาศรีเสนา (ศรี สมบัติศิริ) อัครราชทูต	๓ ต.ค. ๒๔๘๑	๑๑ พ.ย. ๒๔๘๑	-	
	<u>ยกฐานะจากสถานทูตเป็นสถานเอกอัครราชทูต</u> ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ส.ค. ๒๔๘๕				

เลขที่	รายชื่อ	พระราชสาสน์ ตราตั้ง	วันถวายพระ ราชสาสน์	วันรับตำแหน่ง	รวมระยะเวลา
	พระยาศรีเสนา เอกอัครราชทูตคนแรก	๒ ก.ย. ๒๔๔๔	๒ ต.ค. ๒๔๔๔	พระราชสาสน์ก่อน ๑ ม.ค. ๒๔๔๕	๔ ปี ๑๐ เดือน
๑๐	นาย ดีเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูต	๑ ม.ค. ๒๔๔๕	๑๔ ม.ค. ๒๔๔๕	-	-
๑๑	นาย วิจิตร วิจิตรวาทการ เอกอัครราชทูต	๑๔ ต.ค. ๒๔๔๖	๒๖ พ.ย. ๒๔๔๖	-	-
๑๒	นายสง่า นิลกำแหง อัครราชทูตที่ปรึกษา	รักษาการสถานเอกอัครราชทูตระดับหลังสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา			
๑๓	นาย สง่า นิลกำแหง เอกอัครราชทูต	๑๓ ก.ย. ๒๔๔๕	๒๔ ต.ค. ๒๔๔๕	พระราชสาสน์ก่อน ๒๕ ม.ค. ๒๔๔๗	๑ ปี ๒ เดือน ๒๕ วัน
๑๔	หลวงพินิจอักษร (วงศ์ พินิจอักษร) เอกอัครราชทูต	๒๕ ม.ค. ๒๔๔๗	๒๕ ก.พ. ๒๔๔๗	พระราชสาสน์ก่อน ๘ พ.ค. ๒๕๐๑	๔ ปี ๒ เดือน ๑๓ วัน
๑๕	พลตรี ม.จ. ชิดชนก กฤดากร เอกอัครราชทูต	๘ พ.ค. ๒๕๐๑	๑๑ พ.ย. ๒๕๐๑	พระราชสาสน์ก่อน ๑๐ มี.ค. ๒๕๐๗	๕ ปี ๓ เดือน ๑๔ วัน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลขที่	รายชื่อ	พระราชสาสน์ ตราตั้ง	วันถวายพระ ราชสาสน์	วันรับตำแหน่ง	รวมระยะเวลา
๑๖	พลตรี วิฑูร หงสเวส เอกอัครราชทูต	๑๖ มี.ค.๒๕๐๗	๖ เม.ย.๒๕๐๗	๑๙ พ.ย. ๒๕๐๘	๑ ปี ๗ เดือน ๑๒ วัน
๑๗	นายโอบบญญ วณิกกุล เอกอัครราชทูต	๑๙ พ.ย.๒๕๐๘	๒๕ก.พ.๒๕๑๔	๑ มี.ย. ๒๕๑๔	๖ ปี ๓ เดือน ๗ วัน
๑๘	นาย สุพนธ์ เทียรสุนทร เอกอัครราชทูต	๑ มี.ย.๒๕๑๔	๑๔ ก.ย.๒๕๑๖	จนถึงปัจจุบัน	

ที่มา : กบส. กต. "ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย - ญี่ปุ่น"
(ประวัติการก่อตั้งสถานทูตไทย และรายนามทูตไทยประจำญี่ปุ่น
ตั้งแต่คนแรก - พ.ศ. ๒๕๑๖)

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

หนังสือสัญญาของไทยกับญี่ปุ่น

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามฝ่ายหนึ่ง กับสมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่นอีกฝ่ายหนึ่ง นั้น มีพระราชประสงค์พร้อมกัน และให้ความคุ้นเคยอันสนิท ซึ่งได้มีมาแล้วแต่ข้างก่อน นั้น คงคืนให้มิถิลาารสืบไป ในระหว่างสองพระนคร แลเพื่อประโยชน์ที่จะได้เข้าใจ ไว้เป็นหลักถานใจความในการซึ่งจะได้ทำหนังสือสัญญากันต่อไปภายหน้านั้น จึงได้ตั้งผู้มีอำนาจเต็มในการทำสัญญาทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม พระเจ้านองยาเชอกรมหลวงเทเวระวงษ์—
 วัโรประการเสนาบดีว่าการต่างประเทศ ผู้ที่ได้รับเครื่องบรมราชอิสริยยศอันเป็น
 ของโบราณที่นับถืออย่างยิ่ง ชื่อ นพรัตนราชวรารภณ์ เครื่องราชอิสริยยศอันมีเกียรติ-
 คุณ รุ่งเรืองยิ่งชื่อมหาจักรีบรมราชวงษเครื่องราชอิสริยยศสำหรับตระกูลอย่างสูงสุด
 ชื่อปฐมจุลจอมเกล้า เครื่องราชอิสริยยศสำหรับเกียรติยศอย่างสูงสุดมณฑลสยาม
 ชั้นที่หนึ่ง ชื่อ มหาสุภภรณ์

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่น ท่านผู้มียศอันประเสริฐ มีตำแหน่งยศที่สืบ
 ตระกูลชั้นที่ ๓ ชื่อคัตวว่า ชุสสัมมิเซียวโซ ชื่อตระกูลว่า เอานี เป็นผู้รองเสนาบดี
 ว่าการต่างประเทศ ได้รับตราเครื่องราชอิสริยยศ ชื่ออาทิตยอุไทยชั้นที่ ๒ เครื่อง
 ราชอิสริยยศของปรุสเซีย ชื่อ อินทริยแคง ชั้นที่ ๑ เครื่องราชอิสริยยศของปรุสเซีย
 ชื่อมงกุฎชั้นที่ ๑ แลเครื่องราชอิสริยยศของวิสินคาชื่อ ราชสิท ชั้นที่ ๑

ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายนั้นได้สำแดงหนังสือมอบอำนาจให้คู่ซึ่งกันและกันทั้ง
 สองฝ่าย และได้เห็นว่าหนังสือมอบอำนาจนั้นถูกต้องสมควรตามแบบแล้ว จึงได้ยินยอม
 ร่วมกันทำตามคำปฏิญาณ ดังนี้

คำปฏิญาณ

ตั้งแต่วันซึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองฝ่ายได้ทรงตรวจแก้ไข คำปฏิญาณ
 นี้ว่าเป็นอันใช้ได้แล้ว จะได้มีความสงบเรียบร้อยแลมีทางพระราชไมตรี เป็นนิรันดร

ในระหว่างสองพระนครที่ทำสัญญา^๒นี้ และในระหว่างคนในบังคับของประเทศนั้นทั้งสองฝ่ายควย

พระนครทั้งสองที่ทำสัญญากันนี้ต่างเมืองต่างรับนับถือว่ามีอำนาจเหมือนกันในการที่จะตั้งทูตผู้แทนเมืองไปตั้งอยู่ ณ สำนักที่เมืองหลวงด้วยกันทั้งสองฝ่าย แลในการที่จะตั้งกงสุลสายก็ตั้ง กงสุลก็ตั้ง ฤากงสุลเอชานต์ ณ ที่ท่าเรือ แลที่ในเมืองทั้งหลายของสองนครนั้นได้ ในที่ซึ่งได้อนุญาตให้ผู้รับราชการแทนต่างประเทศของชาติ ซึ่งได้รับผลประโยชน์มากที่สุดนั้น อาศัยอยู่

พระนครทั้งสองที่ทำสัญญากันนี้ รับสัญญากันอีกต่อไปว่า จะอุทิศส่วนที่จะช่วยแลอุทิศตามคำสั่งที่จะทำได้ในการค้าขายและการเดินเรือ ในระหว่างคนในบังคับแลพระราชอาณาเขตของพระนครนั้น ๆ

แต่ในปัจจุบันนี้ ก่อนเวลาที่จะทำหนังสือสัญญากันให้บริบูรณ์นั้น คนในบังคับของพระนครซึ่งทำสัญญา^๒นี้ฝ่ายหนึ่งจะเข้าไปในพระราชอาณาเขตอีกฝ่ายหนึ่งเพื่งค้าปลีงได้เปิดให้แก่คนต่างประเทศที่ได้ไปรคอนุญาตให้อย่างมากที่สุดไปค้าขายแล้วนั้น จะเป็นเพื่อประโยชน์การค้าขายก็ฤาเพื่อประโยชน์ที่เป็นธรรมก็ดี ตัวผู้นั้นแลทรัพย์สินสมบัติของผู้นั้นจะได้นั้นอันตรายไม่มีใครข่มเหง แลจะประพฤติก่อนนั้นทุกอย่างโดยความตรงแลความไม่อำเอียง

ข้อความพิศการในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องของการเหล่านี้คงจะคงไว้จัดการต่อไปในการที่จะทำสัญญา^๒ในระหว่างสองพระนครในภายหน้า

คำปฏิญาณนี้ จะได้ตรวจแก้ไขกัน แลหนังสือตรวจแก้ไขว่าใช้ได้นั้นจะได้แลกเปลี่ยนที่เมืองโคกियोโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้อย่างช้าที่สุดภายใน ๘ เดือน ตั้งแต่วันที่ได้ลงชื่อในหนังสือในการที่จะทำให้เป็นสำคัญนับแต่นั้น ผู้รับอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้ทั้งสองฝ่ายควย

หนังสือนี้ ได้ทำที่เมืองโคกियो วันจันทร์ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ชื่อ อิศวमार ในปี^{๒๐}กุนนพศก ศักราชโหรสยาม ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๒๖ เดือน^{๒๕}ที่ ศักราชเมยปี^{๒๐}ที่ ๒๐ ตรงกับวันที่ ๒๖ เดือนเลมเตมเบอ คฤศศักราช ๑๘๘๗

(ลงพระนาม) ท้าววงษ์ ประทับตรา ลงชื่อ เชี่ยวโชเอาเกี ประทับตรา

ที่มา : กบศ. กต. แพ้ม ๓.๑/๘ "หนังสือโต้ตอบ
เรื่องสัญญาทางพระราชไมตรี าลา กับญี่ปุ่น
ครั้งที่ ๑ ฉบับลงวันที่ ๒๖ กันยายน จ.ศ. ๑๐๒"
(พ.ศ. ๒๔๓๐).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ทางค้าขาย และการเดินเรือ

ในระหว่างกรุงสยามกับกรุงญี่ปุ่น

ทำที่กรุงเทพฯ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๖

(พร้อมควยบันทึกลงสัญญา)

ได้แลกเปลี่ยนราศีไฟต่อกันที่กรุงเทพฯ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๑๗

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามแลสมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่น มีพระราชประสงค์
เสมอกัน ที่จะถือกุลทางพระราชสัมพันธ์มิตร ทางค้าขาย แลทางเดินเรือ ซึ่งมีอยู่
โดยมาก ในระหว่างสองพระนครกับอาณาประชาราษฎร์ทั้งสองประเทศนั้น ให้ถาวร
วัฒนาการยิ่งขึ้น จึงได้ตกลงที่จะทำหนังสือสัญญานี้ขึ้น เพื่อประโยชน์แล้วโดยทรง
แต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทเวศวังษ์-
วโรประการ ฅณภยันคร เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรี ชั้นที่ ๑ เครื่องราชอิสริยา-
ภรณ์อาทิตย์อุทัย ฯลฯ เสนาบดีว่าการต่างประเทศของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่นนั้น อินะคะกิ มัตสึโร โชคอย ราชทูตของ
สมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่น ณ ราชสำนักของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม

ผู้ซึ่ง เมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจให้ตรวจดูซึ่งกันแลกัน แลได้เห็นเป็นอัน
ถูกต้องแบบอย่างดีแล้ว ได้ปรึกษาตกลงกันทำสัญญาเป็นข้อดังต่อไปนี้

ข้อ ๑

กรุงสยามกับกรุงญี่ปุ่นจะต้องมีความสงบราบคาบ เรียบร้อยกันอยู่เสมอ
แล้วจะต้องเป็นไมตรีกันอยู่เป็นนิรันดร แลคนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องได้รับความคุ้มครองป้องกันโดยเต็มที่ทั้งหมด ในกายตัวแล
ทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งอยู่ในอาณาจักรแลอาณาเขตรของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ตามกฎหมาย

ที่ได้ตั้งไว้ในเมืองนั้น

ขอ ๒

จะต้องเป็นการสวดทักตามอำเภอใจ แก่ประเทศที่ทาสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะกึ่งกงสุลเยเนอราล กงสุลไวซกงสุล แลพนักงานกงสุลทั้งหลาย ให้ไปอยู่ ณ เมืองแลท่าเรือในอาณาจักรแลอาณาเขตของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้ยอมให้พนักงานกงสุลของประเทศอื่นใด ๆ ไปตั้งอยู่ แต่อย่างไรก็ดี กงสุลเยเนอราล กงสุลไวซกงสุล แลพนักงานกงสุลเช่นนี้ จะต้องไม่เข้าทำการตามตำแหน่งไปก่อน จนกว่ารัฐบาลซึ่งผู้นั้นไ้มาถึง ได้เห็นชอบแลยอมรับตามธรรมเนียมแล้ว จึงจะทำการได้ พนักงานกงสุลทั้งหลายนี้จะต้องมีเกียรติยศ มีประโยชน์แลมีการยกเว้นทุกอย่าง ซึ่งให้มิอยู่ ฤาจะไ้ให้มีแก่กงสุลทั้งหลายของประเทศ ซึ่งโปรดให้ไ้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอ ๓

คนในบังคับของประเทศที่ทาสัญญาใหญ่นี้ถอย ที่ต่างฝ่ายต่างจะเข้าไปอยู่ แลอาศรัย ณ แห่งใด ๆ ในอาณาจักร แลอาณาเขตของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งคนในบังคับหรือชาวเมืองของประเทศที่โปรดให้ไ้ได้ประโยชน์อย่างยิ่งในเรื่องนี้ไ้รับอนุญาตให้เข้าไปอยู่แลอาศรัย ณ ที่นั้น คนเหล่านี้เมื่ออยู่ในที่นั้นจะจ้างคนไรแลจะเข้าอยู่ในเรือนโรงทำงานร้าน แลโรงเก็บสินค้าไ้ แลจะค้าขายเป็นการขายมาก ๆ ขายปลีกในที่นั้นไ้ไ้ทุกอย่าง ในสิ่งของที่เกิเกิดขึ้นก็ไ้ ที่ทำขึ้นก็ไ้ ทั้งที่เป็นสินค้าก็คล้ายเหมือนกัน ไม่ต้องเสียภาษีอากรค่าธรรมเนียม ฤาค่าอะไร ๆ ยิ่งกว่าที่คนในบังคับ ฤาชาวเมืองประเทศซึ่งโปรดให้ไ้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ไ้เสียอยู่ทุกวัน นี้ ฤาที่ไ้จะไ้เสียต่อไปในภายหน้า

ในการทั้งปวงที่เกี่ยวกับที่จะเดินทางไปมาค้าขายแลการที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ก็ไ้ แลที่เกี่ยวกับอำนาจที่จะจ้างทุกอย่างในกิจธุระในการตั้งท่ามาหากิน แลในกิจที่จะกระทำการหากว่าไรก็ไ้ ฝ่ายคนในบังคับของประเทศที่ทาสัญญานี้ ถอยที่ต่างจะไ้

รับผลในเวลาที่อยู่ในอาณาจักรแลอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง เสมอเหมือนกับที่ได้มี
แก่คนในบังคับราษฎร เมืองของประเทศที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอ ๔

ในระหว่างอาณาจักรแลอาณาเขตทั้งสองฝ่าย ที่ได้ทำสัญญา นี้ จะต้อง
ให้มีการค้าขายแลการเดินเรือไปมาได้โดยสะดวกเต็มทั้งหมด เสมอกันทั้งสองฝ่าย
คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ นี้ ต่างฝ่ายด้อยที่ต้องไปมาหากันได้ตามอำเภอ
ใจ โดยสะดวกแลปราศจากภยันตราย พร้อมกับกำปั่นแลสินค้า ยังท่าแลด่าน้ำทุกแห่ง
ในอาณาจักร แลอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้เปิดให้มีการค้าขายแลการเดินเรือ
ต่อเมืองต่างประเทศ

ขอ ๕

คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ นี้ ต่างฝ่ายด้อยที่ต้องได้มีรับผล
ในอาณาจักรแลอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง เสมอเหมือนกับคนในบังคับราษฎร เมือง
ของประเทศที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ในการตั้งปวงซึ่งเกี่ยวข้องกับในภาษีของ
ที่ขนไปมาภายในเมือง ในการเก็บสินค้าไว้ที่โรงกักใบเงินอนุญาต เก็บอากรการค้า
ขายในการช่วยเกื้อหนุนให้สะดวก ในการตรวจแลตราสินค้าทั้งในการกินภาษี
สินค้ากลับออกไปนอกเมืองควย

ขอ ๖

ห้ามไม่ให้เก็บภาษีอย่างอื่นที่สูงขึ้นไปในการซึ่งบรรทุกสิ่งของที่เกิดขึ้น
จากที่ท่าขึ้นอย่างใด ๆ ในอาณาจักรแลอาณาเขตของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามไม่
จำเพาะว่าของนั้นจะมาถึงอยู่จากที่แห่งใด ๆ ที่เข้าไปยังอาณาเขตของสมเด็จพระ
เจ้ากรุงฉู่ปุ่น กับห้ามไม่ให้เก็บภาษีอย่างอื่นที่สูงขึ้นไป ในการซึ่งบรรทุกสิ่งของ
ที่เกิดขึ้น จากที่ท่าขึ้นอย่างใด ๆ ในอาณาจักรแลอาณาเขตของสมเด็จพระเจ้า
กรุงฉู่ปุ่น ไม่จำเพาะว่าของนั้นจะมาถึงอยู่จากที่แห่งใด ๆ ที่เข้าไปยังอาณาจักรแล

อาณาเขตของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ยิ่งกว่าที่ไต่เก็บภาษีขาเข้าจากสิ่งของที่เกิด
 เกิด ภาษีที่ห้าขึ้นในเมืองต่างประเทศอื่น ๆ แลจะต้องไม่ห้ามสิ่งของอันใด ๆ ที่จะ
 เกิดขึ้นจากห้าขึ้น ในอาณาจักรแลอาณาเขตของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่
 ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งบรรทุกเข้าไปในประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่จำเพาะว่าของนั้น
 บรรทุกมาจากที่แห่งใด ๆ อันเป็นของอย่างเดียวกันกับที่เกิดขึ้น ภาษีที่ห้าขึ้นในเมือง
 อื่น ๆ ที่ไม่ต้องห้ามไม่ให้บรรทุกเข้าไปเหมือนกัน ความตอนท้ายในข้อนี้ ไม่ใช่ไปถึง
 การที่ต้องห้าม เพื่อการศุภขาภิบาล ภาษีเพื่อการอื่น ๆ ซึ่งเป็นสมัยจะต้องห้ามด้วย
 ความจำเป็นเพื่อจะคุ้มครองป้องกันสรรพยันตราไม่ให้มีข้อตัวภาษาคือสัตว์พาหนะภาษาคือ
 ภาชนะสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ใช้ในการ เกาะปลูกด้วย

ข้อ ๓

ห้ามไม่ให้เก็บภาษีอากรภาษาคือใด ๆ อย่างอื่นจากสูงขึ้นไป ในอาณาจักร
 แลอาณาเขตของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในสิ่งของซึ่งบรรทุกออก
 ไปอย่างใด ๆ ยังประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ยิ่งกว่าเช่นที่เสียภาษีอยู่ ภาษาคือจะเสีย
 ภาษีต่อไปได้ ในสิ่งของอย่างเดียวกัน ที่ได้บรรทุกออกไปยังเมืองต่างประเทศ
 อื่น ๆ แลจะต้องไม่ห้ามสิ่งของอันใด ซึ่งบรรทุกออกจากอาณาจักร แลอาณาเขต
 ของประเทศที่ทำสัญญานี้ทั้งสองฝ่าย ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปยังประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง
 เป็นสิ่งอันเดียวกันกับที่ไม่ต้องห้าม ไม่ให้บรรทุกออกไปยังเมืองอื่น ๆ เหมือนกัน

ข้อ ๔

บรรทุกสิ่งทั้งปวง อันเป็นของที่จะบรรทุกเข้าไปได้ไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย
 อยู่ในเวลานี้ ภาษีเวลาต่อไปภายหน้า ยังทำเรือในอาณาจักรแลอาณาเขตของสมเด็จพระ
 เจ้ากรุงสยาม โดยเรือกำปั่นไทยฤ็เรือกำปั่นของประเทศที่ไปรคให้ได้ประโยชน์
 อย่างยิ่งนั้น ก็จะมีบรรทุกเรือกำปั่นญี่ปุ่น เข้าไปยังท่าเรือเหล่านั้นได้เสมอเหมือนกัน
 โดยไม่ต้องเสียภาษี ภาษาคือธรรมเนียมอย่างใด ๆ ยิ่งกว่าที่เก็บจากของที่บรรทุกเข้า
 ไปโดยเรือกำปั่นไทย ภาษีเรือของประเทศที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง แลโดยที่

ด้อยให้ประโยชน์เสมอกับบรรดาสิ่งทั้งปวง อันเป็นของที่จะบรรทุกเข้าไปได้ไม่ต้อง
ห้ามตามกฎหมายอยู่ในเวลานี้ฤาในเวลาต่อไปภายหน้า ยังทำเรือในอาณาจักรแล
อาณาจักรของสมเด็จพระเจ้ากรุงญี่ปุ่นโดยเรือกำปั่นญี่ปุ่น ฤาเรือกำปั่นของประเทศ
ที่ไปρκให้ได้ประโยชน์อย่างยี่งั้น ก็จะมีบรรทุกเรือกำปั่นไทยเข้าไปยังท่าเรือเหล่านั้น
ได้เสมอเหมือนกัน โดยไม่ต้องเสียภาษี ฤาค่าธรรมเนียมอย่างใด ๆ ยิ่งกว่าเก็บ
จากของที่บรรทุกเข้าไปโดยเรือกำปั่นญี่ปุ่นฤาเรือของประเทศที่ไปρκให้ได้ประโยชน์
อย่างยี่งั้น การซึ่งก้อยที่ด้อยทำเสมอกันคอกันเช่นนี้ จะต้องมีผลไปตลอดโดยไม่จำเภาะ
ว่าสิ่งของเช่นนี้ จะต้องมาจากที่เดิมของสิ่งนั้นฤาจะมาจากที่แห่งอื่น ๆ ก็เหมือนกัน
ทั้งสิ้น

ในการอย่างเดียวกัน จะต้องทำให้เสมอกันแท้ ในการที่เกี่ยวกับสิ่งของ
ซึ่งบรรทุกออกไป เพราะคั้งนั้นภาษีชั้นในแลภาษีขาออกจะต้องเสียเหมือนกัน เงิน
อนุญาติ ก้ออนุญาตการค้าขายแลคั้นภาษีสินค้าที่บรรทุกกลับก็ค้องยอมให้เหมือนกัน ใน
อาณาจักรแลอาณาจักรของประเทศที่ทำสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อเวลาบรรทุก
สิ่งของใด ๆ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายออกไปจากที่นั้น ไม่จำเภาะว่าการบรรทุก
ออกไปเช่นนี้ จะเป็นในเรือกำปั่นไทยฤาเรือญี่ปุ่นของประเทศอื่น แลไม่จำเภาะว่า
จะบรรทุกไปยังที่แห่งใด ๆ จะเป็นท่าเรือของประเทศที่ทำสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ฤาเป็นท่าเรือของประเทศอื่น ๆ ก็เสมอเหมือนกันทั้งสิ้น

ขอ ๕

ห้ามไม่ให้เก็บภาษีฤาค่าธรรมเนียมอย่างอื่น ฤาสูงขึ้นไปในจำนวนน้ำหนักตัน
ที่เรือกำปั่นก็ค้ ในค่าประกาศการฤาค่าเบ็ดค่านก็ค้ ในค่านำร่อง ค่าห้ามเรือป้องกัน
โรค ค่าช่วยเหลือแลค่าของที่เสียฤาอับปางก็ค้ ฤาในค่าธรรมเนียมอย่างใด ๆ ก็
เก็บในค่านั้น ๆ ก็ค้ ๓ ที่ท่าเรือแห่งใด ๆ ของกรุงสยามนั้น จากเรือกำปั่นญี่ปุ่น
ฤา ๓ ที่ท่าเรือทั้งหลายของกรุงญี่ปุ่นจากเรือกำปั่นไทย ยิ่งกว่าที่เรือกำปั่นสำหรับ
ประเทศนั้นเองเสียภาษีอยู่เป็นสามัญประมาณ ฤาที่เรือกำปั่นของประเทศที่ไปρκให้
ได้ประโยชน์อย่างยี่งั้น เสียภาษีค้อยู่ในการเหมือนกัน ๓ เวลานี้ ฤาค้อไปภายหน้า

ที่ทำเรืออันเดียวกันนั้นการที่ประพาศให้เสมอเหมือนกันเช่นนี้ ถ้อยที่ต่างที่จะต้องใช้
ไปถึงเรือกำปั่นของฝ่ายนั้น ๆ ไม่จำเพาะว่าเรือนั้นจะจากมาถึงท่าเรือแห่งใด ๆ
แลไม่จำเพาะว่าเป็นเรือออกไปยังแห่งใด ๆ

ขอ ๑๐

ในการทั้งปวงที่เกี่ยวกับการเข้าพอกท่า การเปิดช่องการทอดอู่การขนของ
ลงแลขึ้นจากเรือในท่าพอก ในลำน้ำ ในอู่ ในหนทางน้ำ ในท่าจอด ถ้าในแม่น้ำ
ของอาณาจักรแลอาณาเขตของประเทศทั้งสองฝ่ายนี้ฝ่ายหนึ่ง ต้องไม่ให้ประโยชน์
แก่เรือของประเทศนี้เอง ถ้าแก่เรือของประเทศอื่น ๆ ในการซึ่งเป็นอย่างเดียวกัน
แล้ว จะให้แก่เรือของอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนกันไม่ไค้ควย

ขอ ๑๑

เรือรบหาเรือค้าขายของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งถูก
พายุถูมิเหตุทุกขัยากอย่างอื่น ๆ จำเป็นต้องเข้าบังอาไศรยในท่าเรือแห่งหนึ่งของ
ประเทศอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ต้องยอมตามใจในการที่จะแต่งเรือใหม่ ณ ที่นั้น ในการ
ที่จะหาเสบียงอาหารที่จำเป็นทุกอย่าง แลในการที่ออกเรือต่อไปในทะเลนั้น โดย
ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอันใด แต่อย่างไร ๆ ก็ดี ถ้าเป็นการที่นายเรือค้าขาย
จำเป็นจะต้องจำหน่ายสินค้าส่วนหนึ่งเพื่อที่จะได้เงินมาใช้จ่ายแล้ว นายเรือจะต้อง
ทำตามข้อบังคับแลพิภักดิ์ในท้องที่ซึ่งนายเรือได้ไปถึงอยู่นั้นควย

ถ้าเรือรบหาเรือสินค้าลำใดลำหนึ่งของประเทศที่ทำสัญญานี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ได้คิดค้นเอาอับปางตามผังทะเลของอีกฝ่ายหนึ่ง แลวกำปั่นหาเรือเช่นนี้กับทั้งเครื่อง
แต่งเรือ แลเครื่องพาชนะใช้สอยทั้งปวงสำหรับเรือกับสิ่งของแลสินค้าที่ช่วยมาได้
จากเรือ ทั้งของสิ่งใด ๆ ที่พึงไค้ทิ้งลงทะเล ถ้าเงินที่ขายของไค้ กับทั้งหนังสือที่
ค้นพบในเรือซึ่งไค้คิดค้นอับปางทั้งปวงนี้ต้องส่งคืนให้แก่เจ้าของเรือ นายเรือ ถ้าผู้
รับชำระเจ้าของเรือ ในเวลาที่มาเรียกรับไป ถ้าเจ้าของเรือ นายเรือ ถ้าผู้รับชำระ
เช่นนี้ไม่อยู่ ณ ที่ตำบลนั้นแจ้งของเหล่านั้น ก็ต้องส่งให้แก่กงสุลเบเนอราलगงสุล

ไวศกยกุล ฤาษณ์งานกงสุลฝ่ายสยามฤาษณ์ผู้บุน ผู้ซึ่งมีหน้าที่อยู่ในแขวงที่เรือติดคั้น
 ฤาษณ์ปางอยู่นั้น เมื่อมาเรียกรับไปภายในเวลาซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศ
 นั้น ๆ แลกงสุลก็คือ เจ้าของเรือนายเรือ ฤาษณ์รับชำระ เช่นว่านี่ก็ค้ำ ค่องใช้เงินเพียง
 ค่าที่ค่องเก็บรักษาสมบัตินั้น กับทั้งค่าช่วยเหลือแลของที่เสียฤาษณ์ปางฤาษณ์อื่น ๆ
 ซึ่งควรจะเสียเหมือนกัน ในการอับปางของเรือสำหรับประเทศนั้นเอง

สิ่งของแลสินค้าที่ช่วยมาได้จากการอับปางนั้น ค่องคเวนไม่เก็บภาษี
 สุลกากรทุกอย่าง ยกเสียแต่ที่ได้ปรากฏชัดว่าเป็นของสำหรับจำหน่ายให้หนักไป
 จึงจะค่องเสียภาษีตามธรรมเนียม

ในการที่เรือของคนในบังคับประเทศที่ทำสัญญานี้ ฝ่ายหนึ่งได้ติดคั้นฤา
 ษณ์ปางอยู่ในอาณาจักรแลอาณาเขตรของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเจ้าของเรือฤา
 ษณ์เรือฤาษณ์อื่นที่รับชำระเข้าของเรือนั้นไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น กงสุลเยเนอราलगงสุล-
 ไวศกยกุล ฤาษณ์งานกงสุลของฝ่ายหนึ่ง มีอำนาจที่จะเข้าช่วยเป็นชำระว่ากล่าว
 เพื่อจะให้ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในบังคับประเทศนั้น ตามการที่จำเป็น ถ้าเจ้า
 ของเรือนายเรือฤาษณ์รับชำระของเรือนั้น ณ ที่นั้น ค่องการให้พนักงานกงสุลช่วยคัง
 วามานี้ ก็ช่วยได้เหมือนกัน

ข้อ ๑๒

เรือรบของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้าจะอยู่ แลจะ
 ซอมแซมเรือในท่าเรือที่แห่งใดในประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งยอมให้เรือรบของ
 ประเทศที่ไปรบให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่งเข้าไปแล้วได้ เรือรบทั้งหลายนี้ค่องยอม
 ทำตามข้อบังคับทั้งหลายคล้ายเหมือนกัน แลได้มีเกียรติยศมีผลมีประโยชน์ แลมีการ
 ยกเวนเหมือนกัน กับที่ให้มีอยู่ในบัดนี้ ฤาจะให้ได้มีต่อไปภายหน้าแก่บรรดาเรือรบ
 ของประเทศที่ไปรบให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ข ๑๓

ประเทศที่ทำสัญญานี้ทั้งสองฝ่าย ยอมตกลงกันว่า ในกรณีที่เกี่ยวกับการ
งานค้าขาย แลกการเดินเรือ นั้น ประโยชน์การที่โปรดให้ ฤๅการยกเว้นอันใด ๆ
ซึ่งประเทศที่ทำสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้อนุญาตให้แล้ว ฤๅจะอนุญาตให้ต่อไปใน
ภายหน้า แก่รัฐบาลฤๅเรือปราศาน์ ฤๅคนบังคับ ฤๅคนชาวเมืองประเทศอื่น ๆ แล้ว
ต้องอนุญาตแต่ไปให้แก่รัฐบาล เรือปราศาน์ คนในบังคับ ฤๅคนชาวเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง
นั้นโดยทันที และโดยไม่มีข้อแลกเปลี่ยนกันควยว่า เป็นความประสงค์ของสองประเทศ
ว่า การงานค้าขาย แลกการเดินเรือ ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง ต้องทำให้
เสมอเหมือนกันกับการ ของประเทศที่โปรดให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่งนั้นทุกอย่าง

ข ๑๔

หนังสือสัญญานี้ต้องใจกันโดยทันที ขณะเมื่อใดแลกเปลี่ยนหนังสือพระบรม
ราชานุญาตนั้น และจะใช้ใค้ผู้มีกำหนดสิบปี แลก่อนนั้นไปจนกว่าจะสิ้นกำหนดปีหนึ่ง
ตั้งแต่วันซึ่งประกาศที่ทำสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้บอกแก่อีกฝ่ายหนึ่งว่าจะเลิกสัญญา
นี้เสีย

ข ๑๕

หนังสือสัญญานี้ ไค้ลงชื่อกันภาษาละสองฉบับ ในภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น
แลภาษาอังกฤษ แลถ้าจะปรากฏว่ามีเนื้อความคลาดเคลื่อนกันอยู่ใดในระหว่างภาษา
ไทย กับภาษาญี่ปุ่นแล้ว การคลาดเคลื่อนเช่นนี้ จะต้องวินิจฉัยให้สำเร็จเด็ดขาดไป
ตามเนื้อความในภาษาอังกฤษ

ข ๑๖

หนังสือสัญญานี้ จะต้องมีพระบรมราชานุญาตแลหนังสือพระบรมราชานุญาตนั้น
ต้องแลกเปลี่ยนกัน ณ ที่กรุงเทพามหานครโดยเร็วที่จะกระทำไค้

ในการที่จะทำให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย ไคลงชื่อ
ประทับตราหนังสือสัญญาไว้เป็นสำคัญ

หนังสือสัญญานี้ ใ้ทำภาษาละสองฉบับ สามภาษารวมหกฉบับ ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ยี่สิบห้า เดือนกุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖ ตรงกับวันที่ยี่สิบห้า
เดือนที่สอง คักราชปฏิบ่น แฉ่นกินไมยี่ ปีที่ ๓๑ แลคฤศตศักราช ๑๘๘๘

เซ็น เทวะวงษ์วโรประการ ประทับตรา

เซ็น อินะคะเกี มั่นชีโร ประทับตรา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรรทีกสัญญา ✓

ในขณะที่เมื่อจะลงชื่อหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีทางค้าขาย แลการเดินเรือในระหว่างกรุงสยามกับกรุงญี่ปุ่น ณ วันที่ผู้มีอำนาจเต็มของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ทั้งสองฝ่าย ได้ปฏิญาณขอความสัญญาไว้ออกไปดังนี้ว่า

๑. รัฐบาลฝ่ายสยามยอมให้พนักงานกงสุลญี่ปุ่น ทำการมีอำนาจศาลเหนือคนในบังคับญี่ปุ่นกรุงสยามไปจนกว่าจะได้จัดกรรมเนียบใหม่ในตุลาการให้บริบูรณ์แล้ว คือว่า จนถึงเวลาที่ได้ใช้กฎหมาย พระธรรมสาตราอาญาโทษ ๑ พระธรรมสาตรากระบวนชำระความอาญา ๑ พระธรรมสาตราแห่งพลเรือนไว้แต่ลักษณะสามภริยา กับลักษณะมรดก ๑ พระธรรมสาตรากระบวนชำระความแพ่ง ๑ กับพระธรรมศาลยุติธรรมทั้งหลาย ๑

๒. รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับ ให้คนในบังคับเรือกำปั่นฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งเข้าไปยังกรุงสยามกระทำตามข้อบังคับการค้าขายแลพิทักษ์ตุลาการ ที่ใช้อยู่ในกรุงสยาม ณ บัดนี้ ตามที่เกี่ยวข้องกับคนในบังคับ ฤชาชาวเมือง แลเรือกำปั่นของประเทศอื่น ๆ ที่มีหนังสือสัญญากับกรุงสยาม

ข้อบังคับแลพิทักษ์เหล่านี้ ต้องเป็นที่แก้ไขใหม่ได้ในเวลาเมื่อกรุงสยามจากกรุงญี่ปุ่นบอกล่วงหน้าให้ทราบกันว่าจะขอแก้ไขสองเดือนก่อน แลแล้วก็แก้ไขได้

บรรคาเงินฟิไนย์ แลค่าปรับโทษที่ไกลงโทษผู้กระทำผิดข้อข้อบังคับฤดาข้อความในหนังสือสัญญาที่ลงชื่อกันวันนี้ ต้องส่งให้แก่รัฐบาลฝ่ายสยาม

๓. ข้อความดั่งเดียวกันอันใด ซึ่งจะเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการที่ดีความหมายจากการที่กระทำให้สำเร็จ ตามหนังสือสัญญาที่ลงชื่อกันวันนี้ ถ้าเหตุการณ์ที่จะมีต่อไปว่ากระทำผิดสัญญาอย่างใด ๆ นั้น เมื่อได้ปรึกษากันโดยตรง เพื่อที่จะให้ตกลงกันโดยเรียบร้อยไม่ได้แล้ว จะต้องยอมยกให้ กรรมการคนกลางวินิจฉัย แลการที่คนกลางเช่นว่านี้ตัดสินเป็นอย่างใด ๆ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายต้องกระทำตามอย่างนั้น ๆ ทุกประการ

ผู้ซึ่งเป็นกรรมการ เช่นว่านี้ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายต้องเลือกขึ้นโดยพฤกษา
พร้อมกัน ถ้าพฤกษาไม่พร้อมกันได้ก็ให้ต่างฝ่ายต่างเลือกคนกลางข้างละคนหนึ่ง
ดูข้างละหลายคน มีจำนวนเท่ากัน แล้วคนกลางทั้งหลายที่ได้ตั้งขึ้นดังนี้ ต้องเลือก
ผู้ซึ่งเข้าขึ้นอีกคนหนึ่งด้วย

กระบวนการพิจารณาของคนกลางนั้น ประเทศที่ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายต้องพร้อม
กันกำหนดขึ้นไว้ทุกครั้งทุกครั้งไป ถ้าไม่พร้อมกันกำหนดขึ้นได้แล้ว กรรมการ
คนกลางก็มีอำนาจที่จะกำหนดกันขึ้นเองก่อนเวลาพิจารณาความนั้น

ผู้มีอำนาจเต็มที่จะลงชื่อท้ายหนังสือนี้ทั้งสองฝ่าย โดยยินยอมตกลงกันแล้วว่า
บรรดาสัญญานี้ต้องให้หน้าไป เสนอยังประเทศซึ่งทำสัญญาใหญ่นี้ทั้งสองฝ่าย พร้อมกันกับ
หนังสือสัญญาด้วย แลตกลงกันว่าทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วยแล้วเหมือนกัน โดย
ไม่จำเป็นต้องมีหนังสือพระบรมราชานุญาตตามแบบอีกต่อไป

ในการที่จะกระทำให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อ
ประทับตราบรรดาสัญญานี้ไว้เป็นสำคัญ

บรรดาสัญญานี้ ทำที่กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๕ เดือน กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร์-
ศก ๑๑๖ ตรงกับศักราชญี่ปุ่น แนนคินไมยี่ ปีที่ ๓๑ แลคฤสศักราช ๑๘๘๘

เซ็น เทวะวงษ์โรประการ ประทับตรา

เซ็น อินะคะกิ มัชชีโร ประทับตรา

เราได้เห็นแลโคตรวหนังสือสัญญาที่วามาแล้วนั้น เราเห็นชอบด้วยทุกข้อ
ทั้งหมดแล้วนั้น แลเราสำแดงว่าราชาธิปไตยฝ่ายสยามจะได้ถือตามหนังสือสัญญานี้

เราไกลงลายพระราชหัตถ์เลขา แลประทับพระราชลัญจกรของเราใน
หนังสือนี้ไว้เป็นสำคัญ

กรุงเทพฯ วันที่ ๘ พฤษภาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗
พระปรมาภิไธย จุฬาลงกรณ์ พร.

ที่มา : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ,
สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทย
กับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ, หนังสือ
ชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๖๒,
(มิถุนายน, ๒๕๑๒), หน้า ๑๒๐ - ๑๒๘.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัญญาระหว่างกรุงสยามกับญี่ปุ่น
ลงชื่อกันที่กรุงเทพฯ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๖๖
ไต่แลกเปลี่ยนสัตยาบันกันที่กรุงเทพฯ
วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม และสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกรุงญี่ปุ่นมีพระราชประสงค์ที่จะกระทำให้ทางพระราชไมตรี และความเข้าใจอันดี ซึ่งมีต่อกันอยู่โดยมาสุกในระหว่างทั้ง ๒ ประเทศนี้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น และทรงเชื่อมั่นว่าทางที่จะให้สมความปรารถนาอันนี้ ไม่มีอย่างอื่นดียิ่งกว่าที่จะแก้ไขบรรดาหนังสือสัญญาที่ไต่มีต่อกันอยู่แล้วมาแต่ก่อน จึงได้ทรงตกลงจะกระทำการแก้ไขนั้นให้เป็นอันสำเร็จโดยถือความเป็นธรรมและให้ประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยเสมอภาคเป็นหลัก และเพราะฉะนั้นจึงได้ทรงแต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าไตรทศ-
ประพันธ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกประดมาภรณ์ ผู้ทำการแทนเสนาบดีว่าการต่างประเทศของพระองค์

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกรุงญี่ปุ่นนั้น โจโนสุเกะ ยากา, มูริอิ,
เครื่องราชอิสริยาภรณ์อาทิตย์ชั้น ๓ อัครราชทูตพิเศษผู้มีอำนาจเต็มของพระองค์
ณ สำนักรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรสยามผู้ซึ่งเมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจให้ตรวจดู
ซึ่งกันและกัน และได้เห็นเป็นอันถูกต้องแบบอย่างดีแล้ว ได้ปรึกษาตกลงกันทำสัญญา
เป็นข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑

กรุงสยามกับกรุงญี่ปุ่น จะต้องมีความสงบราบคาบเรียบร้อยกันอยู่เสมอ และ
จะต้องเป็นไมตรีกันอยู่ เป็นนิรันดร์ คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใด

ฝ่ายหนึ่งจะต้องมีเสรีภาพที่จะเข้าไปและเดินทาง และอาศัยอยู่ในอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง และทำการค้าขาย และการหักดกกรม และซื้อขายสินค้าทุกชนิดอันจะพึงค้าขายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย และทำการในทางศาสนา ทางศึกษา และทางทาน การกุศลและเป็นเจ้าของหรือเช่า และอยู่ในเรือน โรงงานหักดกกรม โรงเก็บสินค้าและร้าน และใญ่ผู้อื่นรับดูระเป็นตัวแทนตามที่คนจะเลือกตั้ง และเช่าที่ดินสำหรับไร่เป็นที่อยู่หาที่ทำการค้าขาย ทำการอุตสาหกรรม ทำการศาสนา และทำการทานกุศล และเพื่อการอย่างอื่น ๆ อันชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อใช้เป็นสุสาน และทำการต่าง ๆ ทั่วไปอันเกี่ยวข้องกับหรือจำเป็นแก่การค้าขาย โดยมีกำหนดอย่างเดียวกันกับชาวเมือง แต่ต้องยอมคนอยู่ใต้อำนาจกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งได้ตั้งขึ้นไว้ในประเทศนั้น

คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่ต้องถูกบังคับโดยอ้างเหตุใด ๆ เป็นอันขาด ที่จะให้เสียค่าภาระหรือภาษีอากรภายในอย่างไร ๆ นอกจากหรือยิ่งกว่าที่ชาวเมืองของประเทศนั้นได้เคยเสียอยู่ หรือจะเสียต่อไป

คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่ออยู่ในอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องได้รับความคุ้มครองป้องกัน และความมั่นคงอันหนักแน่นอย่างยิ่ง เป็นนิจสำหรับกายตัวและทรัพย์สินสมบัติ และในกระบวนการนี้จะต้องมีสิทธิโดยทั่วไป และสิทธิพิเศษเช่นเดียวกับที่ได้ให้มียู่หรือจะไต่ให้มีขึ้นแก่คนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมือง แต่ต้องยอมตัวอยู่ในอำนาจข้อลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีบังคับไว้สำหรับคนในบังคับซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองนั้นด้วย

แต่คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่ออยู่ในอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องได้รับความยกเว้นจากการเกณฑ์เพนทหารไม่ว่าทางบกหรือทางน้ำ ไม่ว่าในกองทหารประจำการสามัญ หรือในกองทหารรักษาการประจำชาติ หรือในเหล่าทหารมิลิเียก็ติ และทั้งยกเว้นจากการต้องส่งเสียเงินโดยประการต่าง ๆ อันบังคับให้เสียแทนการเกณฑ์ตัวเพนทหาร และยกเว้นจากการต้องออกเงินใหญ่ยืมชนิดที่เพนการบังคับ หรือ การเรียกเกณฑ์เอา

เงินหรือออกเงินเพื่อการทหารอย่างใด ๆ ทั้งสิ้น

คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ทั้งสองฝ่าย เมื่ออยู่ในอาณาเขตและดินแดนของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ จะต้องมิแสริภาพบริบูรณ์ในทางถือศาสนาใดตามชอบใจตน และเมื่อปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว จะต้องมิสิทธิเพื่อประกอบการสักการบูชาตามลัทธิที่ตนนับถือได้ จะเป็นการกระทำเฉพาะบุคคล ฤาในท่ามกลางสาธารณชนก็ดี

ในการตั้งปวงที่เกี่ยวกับทางประกอบการอุตสาหกรรม และทางทำมาหากิน และทางอาชีวะทั้งหลายรวมทั้งการเข้าถือ ถืออยู่ และจำหน่ายเสียซึ่งสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติทุกประเภทนั้น คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตลอดทั่วทุกแห่งไปในอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องตั้งในฐานะอย่างเดียวกันกับคนในบังคับ หรือ พลเมืองของชาติที่โปรดให้ได้ประโยชน์อย่างยี่งั้นทุกประการ

๖
ขอ ๒

บรรดาเคหะสถาน โรงเก็บของ โรงงานหัตถกรรมและร้าน และสมบัติอย่างอื่น ๆ ทั้งหลายของคนในบังคับประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งอยู่ในอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องซึ่งใช้สำหรับเป็นที่อยู่หรือสำหรับการค้าขายก็คั้นั้น ต้องให้นับถือว่าเป็นที่มีเจ้าของทั้งสิ้น ห้ามมิให้เขาไปตรวจหรือคนเรือน โรงร้านและสถานที่เหล่านั้นแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือตรวจสอบสรรพสมุคหนังสือหรือบัญชีในนั้น เว้นไว้แต่ที่จะกระทำตามลักษณะ และตามระเบียบที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย และกฎข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมืองนั้น

๖
ขอ ๓

ในระหว่างอาณาเขตและดินแดนของทั้งสองฝ่ายที่ทำสัญญาใหญ่นี้ จะต้องยอมให้มีการค้าขายและการเดินเรือไปมาได้โดยสะดวกเต็มที่ทั้งหมดเสมอกันทั้งสองฝ่าย

คนในบังคับประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ต่างฝ่ายต่างถอยทีต้องไปมาหากัน ได้ตามอำเภอใจโดยสะดวกและปราศจากกีดกันรวมกับกำปั่นและสินค้ายัง สถานที่ ท่าและลำน้ำทุกแห่งในอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้เปิด ให้มีการค้าขายและการเดินเรือต่อเมืองต่างประเทศอยู่แล้ว หรือที่จะได้เปิดต่อไปข้างหน้า และเมื่อได้ยอมปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศที่เข้าไปนั้นแล้ว จะต้องได้รับผลแห่งสิทธิทั่วไป สิทธิพิเศษ เสรีภาพและประโยชน์ที่ไปรคให้ กับทั้งผลประโยชน์จากและยกเว้นจากภาระต่าง ๆ ในการค้าขายและการเดินเรือ เหมือนกันกับที่ คนในบังคับซึ่ง เป็นชาวเมืองนั้นได้รับอยู่ในบังคับนี้ หรือจะได้รับการไปข้างหน้า

ข้อ ๔

ประเทศที่ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันจะไม่กระทำการขัดขวางต่อการค้าขายระหว่างประเทศทั้งสอง โดยห้ามหรือจำกัดการส่งสินค้าชนิดใด ๆ เข้าไปในเมือง ออกจากเมือง หรือผ่านเมือง เว้นไว้แต่ประการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ซึ่งถ้าแม่จะห้ามหรือจำกัดด้วยประการนั้น ๆ แล้ว จะต้องเป็นอันใจชอบซึ่งห้ามหรือจำกัดนั้น บังคับบังคับประเทศทั้งหลายใดทั่วทุกประเทศ หรือมีฉะนั้นก็บังคับประเทศที่ ตกอยู่ในลักษณะการอย่างเดียวกันนั้นได้ คือ

๑. การห้ามหรือจำกัดเนื่องด้วยเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์ ในเวลาที่มีพฤติการณ์อันไม่ปรกติ
๒. การห้ามหรือจำกัดเพื่อเหตุแห่งความปลอดภัยสาธารณะ หรือเพื่อเหตุแห่งการสาธารณสุข
๓. การห้ามหรือจำกัดสิ่งใด ๆ อันเป็นของผูกขาดของรัฐบาลอยู่แล้ว ในเวลานี้ หรือจะได้เป็นเช่นนั้นขึ้นต่อไปข้างหน้า
๔. การห้ามหรือจำกัด เพื่อป้องกันปลุสัสต์ หรือพฤษาชาติอันมีประโยชน์ให้ปราศจากโรคและแมลงร้าย ฤกาพาโรคภัยต่าง ๆ
๕. การห้ามหรือจำกัดสิ่งของต่าง ๆ อันคล้ายคลึงกับสิ่งของภายในเมือง ซึ่งตามกฎหมายบ้านเมืองห้ามมิให้ทำหรือขายหรือส่งไปมาในบ้านเมืองนั้น หรือถ้าแม่

ให้กระทำเช่นนั้น ๆ ใดก็ตามที่มีข้อขัดกันจำกัดอันคล้ายคลึงกันเหมือนกัน

ข้อ ๕

คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องมีเสรีภาพที่จะไปยังศาลยุติธรรมของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อเรียกร้องหรือป้องกันสิทธิของตน และจะต้องมีเสรีภาพเท่าเทียมกันกับคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมืองนั้น และกับคนในบังคับหรือพลเมืองของชาติที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ในการที่จะเลือกและใช้ ผู้ กฎหมายหมายความและผู้ แทนสำหรับให้ไปทำการ เรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนต่อหน้าศาลนั้น ๆ

การที่คนในบังคับของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้าไปทำการเหล่านี้ก็ติดต่อกับศาลยุติธรรมของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องไม่ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามข้อลักษณะหรือความบังคับอย่างใด ๆ ซึ่งมีได้แก่คนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมืองนั้น หรือแก่คนในบังคับหรือพลเมืองของชาติที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ข้อ ๖

บริษัทจำกัดสินใจ และบริษัทหุ้นส่วนอย่างอื่น ๆ และสมาคมซึ่งได้ตั้งขึ้นแล้ว หรือซึ่งจะตั้งขึ้นในภายหน้าตามกฎหมายของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมได้รับอนุญาตในอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ปฏิบัติตามสิทธิของตนได้ และให้ขึ้นศาลเพื่อเป็นโจทหรือจำเลยได้ตามกฎหมายของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง

ในการที่บรรดาคณะหรือบริษัทหรือสมาคม ซึ่งได้ตั้งขึ้นตามกฎหมายของประเทศที่ใดทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้าไปทำการเหล่านี้กับศาลยุติธรรมของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องไม่ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามข้อลักษณะหรือความบังคับอย่างใด ๆ ซึ่งมีได้แก่องค์กรคณะหรือบริษัทหรือสมาคมแห่งพื้นเมืองนั้น หรือแก่องค์กรหรือบริษัทหรือสมาคมของชาติที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอ ๓

คนในบังคับขอ ประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ต่างฝ่ายลอบที่คงได้รับประโยชน์ ในอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง เสมอเหมือนกับคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมือง และทั้งกับคนในบังคับหรือพลเมืองของชาติที่ไปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ในการ ทั้งปรวซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษีผ่านค่านภายใน กับ การเก็บสินค้าไว้ในที่พัก กับ เว้น อนุญาตเกื้อกูลการค้าขายกับการให้มีความสะดวกต่าง ๆ กับ การตรวจและตีราคา สินค้าและการคืนภาษีสินค้าอันส่งกลับออกไปนอกเมือง

ขอ ๔

กรุงญี่ปุ่นนับถือว่า กรุงสยามมีอิทธิภาพในการทั้งปรว ซึ่งเกี่ยวกับพิกัดอัตรา เก็บภาษีสินค้าเข้าออก การคืนภาษีสินค้ากลับออกไปนอกเมือง และสรรพากรผ่าน ค่านภายใน และช่วยอากรอื่น ๆ ทั้งปรว มีลักษณะเป็นข้อสำคัญว่า จะต้องประพฤติ ให้เป็นผลเสมอเหมือนประเทศอื่น ๆ ในข้อเหล่านี้แล้วกรุงญี่ปุ่นยอมให้กรุงสยามเพิ่ม อัตราภาษีให้สูงขึ้นกว่าที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันนี้ มีลักษณะเป็นข้อ สำคัญต่อไปอีกว่าประเทศอื่น ๆ ที่มีสิทธิ์จะรับผลพิเศษตามพิกัดภาษีที่มีอยู่นั้น ยอมให้ เพิ่มอัตราภาษีเช่นนี้ด้วย และไม่เรียกร้องเอาผลประโยชน์หรือสิทธิพิเศษแลกเปลี่ยน อย่างใดด้วย

ขอ ๕

ในการนำสิ่งของใด ๆ เข้ามาในอาณาเขตและดินแดนของประเทศที่ทำ สัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากว่าสิ่งของนั้น ๆ เกิดขึ้นหรือทำขึ้นในอาณาเขตและ ดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง แม้ในเวลาเข้ามาจะมาแต่แห่งใดก็ดี ห้ามมิให้เรียกเก็บ ภาษีศุลกากรอย่างอื่นสูงกว่าที่เรียกเก็บแต่สิ่งของเช่นกับอันเกิดขึ้นหรือทำขึ้น ณ ต่างประเทศอื่น ๆ แม้ในเวลาเข้ามาจะมาแต่แห่งใดก็ดี

ส่วนศุลกากรหรือภาษี หรือค่าการประเภทใด ๆ ก็ดี ที่จะพึงเรียกเก็บ ในอาณาเขตและดินแดนของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เนื่องแต่สิ่งของ

อันนำออกไปยังอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ห้ามมิให้เรียกเก็บ
 ประการใด ๆ อย่างอื่น หรือสูงกว่าที่คงเสียอยู่แล้วในเวลานี้ หรือจะคงเสีย
 ต่อไปในภายหน้า สำหรับสิ่งของ เช่นกันอันนำออกไปยังต่างประเทศอื่น ๆ นั้น

ข้อ ๑๐

บรรดาสິงห้งปรว่งอันเปนของห้งจะนำเข้าไปได้โดยชอบด้วยกฎหมายห้งมีอยู่
 ในเวลานี้หรือในเวลาต่อไปภายหน้า ยังท่าเรือในอาณาเขตและดินแดนของกรุงสยาม
 โดยเรือสยามหรือเรือของประเทศอื่นนั้น ก็ให้นำเข้าไปได้โดยเรือญี่ปุ่นยังท่าเรือ
 เหล่านั้นได้คูกกัน โดยไม่ต้องเสียภาษีศุลกากรหรือค่าการะประการใด ๆ อย่างอื่น
 หรือสูงกว่าที่เก็บจากของห้งนำเข้าไปโดยเรือสยามหรือเรือของประเทศอื่น และ
 เพื่อเป็นการตอบแทนห้งกันและกัน บรรดาสິงห้งปรว่งอันเปนของห้งจะนำเข้าไปได้
 โดยชอบด้วยกฎหมายห้งมีอยู่ในเวลานี้ หรือในเวลาต่อไปภายหน้า ยังท่าเรือใน
 อาณาเขตและดินแดนของกรุงญี่ปุ่น โดยเรือญี่ปุ่น หรือเรือของประเทศอื่นนั้น ก็ให้
 นำเข้าไปโดยเรือเหล่านั้นได้คูกกัน โดยไม่ต้องเสียภาษีศุลกากรหรือค่าการะ
 ประการใด ๆ อย่างอื่น หรือสูงกว่าที่เก็บจากของห้งนำเข้าไปโดยเรือญี่ปุ่นหรือเรือ
 ของประเทศอื่น การห้งดอยห้งดอยตอบแทนห้งกันและกันโดยเสมอภาค เช่นห้งจะต้อง
 เปนอันใช้ไ้โดยไมเลือกว่าสิ่งของเหล่านั้นตรงมาจากถิ่นเคิมของสิ่งของนั้น ๆ หรือ
 มาจากแห่งอื่น ๆ

โดยนัยอย่างเดียวกันนี้ ในการเกี่ยวของด้วยการนำสิ่งของออกไปนอก
 ประเทศ ก็จะต้องปฏิบัติให้เสมอภาคบริบูรณ์ เพื่อว่าภาษีชั้นใน และภาษีขาออกก็ตี
 เงินอนุญาตเกื้อกูลการค้าขาย และเงินค่าคีนภาษีสินค้ายันส่งกลับออกไปก็ตี ห้งจะต้อง
 เสียและได้รับในอาณาเขตและดินแดนของประเทศห้งทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
 เนื่องด้วยการนำสิ่งของใด ๆ อันจะห้งนำออกไปได้โดยชอบด้วยกฎหมายในเวลานี้
 หรือต่อไปภายหน้านั้นจะไ้เปนอันให้เสียและให้ได้รับเปนอัตราสม่าเสมออย่างเดียวกัน
 ไม่ว่าห้งนำออกไปนั้นจะไ้ได้นำออกไปโดยเรือสยามหรือเรือญี่ปุ่น หรือเรือของประเทศ
 อื่นก็ตี และไม่ว่าจะนำออกไปสู่ท่าเรือแห่งใด จะเปนท่าเรือของประเทศห้งทำสัญญาใหญ่นี้

ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือจะเป็นท่าเรือของประเทศอื่นก็ดี

ขอ ๑๑

ไม่ให้เก็บภาษีค่าธรรมเนียม ค่าท่า ค่านํ้ารอง ค่าประภาคาร ค่าด่าน
ป้องกันโรคหรือภาษีที่คล้ายหรือทำนองเดียวกัน ไม่ว่าประเภทหรือเรียกชื่ออย่าง
ใด ๆ ซึ่งจะเรียกเก็บในนามหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐบาล หรือ ข้าราชการ หรือ
เอกชน หรือ องค์คณะ หรือสถานใด ๆ ณ ท่าเรือในอาณาเขตและดินแดนของ
ฝ่ายหนึ่งจากเรือของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าแม้การที่เก็บทั้งในกรณีอย่างเดียวกันไม่เรียก
เก็บให้เท่าเทียมกัน หรือไม่เรียกเก็บโดยลักษณะอย่างเดียวกันจากเรือทั่วไปของ
ชาติพื้นเมืองนั้น หรือเรือของประเทศอื่นก็ดี การปฏิบัติให้สม่ำเสมอเช่นนี้ ให้ใช้
ปฏิบัติเป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน แก่เรือแต่ละฝ่ายไม่ว่าเรือนั้นจะมาถึงจาก
ท่าเรือหรือแห่งใดก็ตาม และไม่ว่าจะออกไปสู่แห่งใดก็ตาม

ขอ ๑๒

ในการตั้งปวงที่เกี่ยวกับเรือเข้าออก หยุดกับที่ บรรทุก และขนสินค้า
ลงเรือ ขึ้นจากเรือ ที่เมืองท่า ที่ท้องน้ำ ที่ลู่ ที่ทอดสมอ ที่อ่าวกำบัง หรือที่ลำน้ำ
ของประเทศทั้งสองนี้ จะต้องไม่ให้สิทธิพิเศษแก่เรือของประเทศอื่นนอกจากที่
จะได้ให้แก่เรือของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเหมือนกัน ความตั้งใจของประเทศที่
ทำสัญญาใหญ่นี้มีอยู่ว่าในกระบวนที่ว่านี้ ตั้งใจจะให้เรือแต่ละฝ่ายได้รับผลปฏิบัติ
อย่างที่ได้ให้แก่เรือของชาติที่โปรดให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอ ๑๓

การค้าขายตามชายทะเลของประเทศทั้งสองที่ทำสัญญาใหญ่นี้ เป็นอัน
เว้นเสียจากข้อความในสัญญานี้ และต้องเป็นไปตามกฎหมายและกฎข้อบังคับ
ต่าง ๆ ของกรุงสยามหรือกรุงญี่ปุ่นตามแต่กรณี แต่เป็นที่เข้าใจกันว่า คนในบังคับ
และเรือสยามในอาณาเขตและดินแดนของกรุงญี่ปุ่น และคนในบังคับและเรือญี่ปุ่น

ในอาณาเขตดินแดนของกรุงสยามจะต้องได้มีสิทธิในการอันนี้ เหมือนกันกับที่คนใน
บังคับหรือพลเมือง และเรือของประเทศอื่น ๆ ได้รับหรือจะได้รับต่อไปตามกฎหมาย
และกฎข้อบังคับเหล่านั้น

ข้อ ๑๔

เรือรบหรือเรือค้าขายลำใด ๆ ของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งซึ่งถูกพายุหรือมีเหตุทุกขภัยอย่างอื่น ๆ จำเป็นต้องเข้ากำบังอาศัยใน
ท่าเรือแห่งใดแห่งหนึ่งของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ต้องมีเสรีภาพในการที่จะแต่ง
เรือใหม่ ณ ที่นั้น ในการที่จะหาเสบียงและของใช้ที่จำเป็นทุกอย่าง และในการ
ที่จะออกเรือเดินทะเลต่อไปอีก โดยไม่ต้องใช้ค่าธรรมเนียมอันใดยิ่งกว่าที่เรือ
ของประเทศนั้นจะพึงต้องใช้ แต่อย่างไร ๆ ก็ดี ถ้าเป็นการที่นายเรือค้าขายมีความ
จำเป็นจะต้องจำหน่ายสินค้าเสียส่วนหนึ่ง เพื่อที่จะได้เงินมาใช้จ่ายแล้วนายเรือจะ
ต้องอนุมัติตามข้อบังคับและพิศภษาในท้องที่ซึ่งนายเรือได้ไปถึงอยู่นั้นด้วย

ถ้าเรือรบหรือเรือสินค้าลำใดลำหนึ่งของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งได้ติดขึ้นหรืออับปางตามฝั่งทะเลของอีกฝ่ายหนึ่ง เจ้าพนักงานท้องถิ่นต้อง
รีบบอกเหตุที่เกิดขึ้นแก่พนักงานกงสุลของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ในตำบลนั้น หรือ
พนักงานกงสุลที่อยู่ในตำบลที่ใกล้เคียงที่สุด

กำปั่นหรือเรือที่ติดขึ้นหรืออับปางเช่นนี้ และส่วนใด ๆ ของเรือกับเครื่อง
ตกแต่งใช้สอยทั้งปวงสำหรับเรือและเครื่องเรือทุกอย่าง กับสิ่งของและสินค้า
ที่ช่วยมาได้จากทั้งของสิ่งใด ๆ ซึ่งหากได้ทิ้งลงทะเล หรือเงินที่ได้จากการขาย
ของนั้น ๆ ถ้าหากได้ขายกันทั้งหนังสือที่ค้นพบบนกำปั่นหรือเรือซึ่งได้ติดขึ้นหรืออับปาง
ทั้งปวงเช่นว่านี้ ต้องส่งคืนให้แก่เจ้าของเรือหรือตัวแทนเจ้าของเรือในเวลา
ที่
มาเรียกรับไป

ถ้าเจ้าของเรือหรือตัวแทนเช่นนี้ไม่อยู่ ณ ที่นั้นแล้ว สมบัติที่วามาแล้วหรือ
เงินที่ได้จากการจำหน่ายสมบัตินั้น ๆ และหนังสือที่ค้นพบบนเรือนั้น ต้องส่งให้
พนักงานกงสุลผู้มีหน้าที่ของประเทศทำสัญญาใหญ่นี้ ซึ่งเป็นเจ้าของเรือที่อับปาง

หรือคิดคั่นนั้น ต่อเมื่อพนักงานกงสุลมาขอรับรองจะรับไปภายในเวลาซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย กฎและข้อบังคับของประเทศที่เรือมาอับปางหรือคิดคั่นอยู่นั้น และพนักงานกงสุลเชื่อนว่านี่ก็คือ เจ้าของเรือหรือตัวแทนเชื่อนว่านี่ก็คือ จะต้องใช้เงินแต่เพียงเป็นค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสมบัตินั้น กับทั้งค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือหรือค่าใช้จ่ายในการอื่น ๆ ซึ่งจะพึงต้องใช้เหมือนกับในการอับปางของเรือแห่งประเทศนั้นขึ้น

สิ่งของและสินค้าที่ช่วยมาได้จากการอับปางนี้ ต้องยกเว้นไม่เก็บภาษีศุลกากรทุกอย่าง ยกเสียแต่ที่ได้ปรากฏชัดว่า เจ้าของเอาของนั้นไปจำหน่ายให้คนในเมืองไซสรอย จึงจะต้องเสียภาษีตามธรรมเนียม

สิ่งของและสินค้าที่ช่วยมาได้จากการอับปางนี้ ต้องยกเว้นไม่เก็บภาษีศุลกากรทุกอย่าง ยกเสียแต่ที่ได้ปรากฏชัดว่า เจ้าของเอาของนั้นไปจำหน่ายให้คนในเมืองไซสรอย จึงจะต้องเสียภาษีตามธรรมเนียม

ในการที่เรือของคนในบังคับประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายหนึ่งได้ถูกพายุพัดเข้าไปคิดคั่นหรืออับปางอยู่ในอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเจ้าของเรือหรือตัวแทนเจ้าของเรือนั้นไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น หรืออยู่แต่เรียกร้องให้ทำเช่นนั้น พนักงานกงสุลผู้มีหน้าที่ของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ และซึ่งเป็นเจ้าของเรือนั้น มีอำนาจที่จะเข้าช่วยเป็นธุระว่ากล่าว เพื่อให้ได้ช่วยเหลือคนในบังคับประเทศของตนตามการที่จำเป็น

ขอ ๑๕

เรือรบของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเข้าไป จะพักอยู่ และจะซ่อมเรือในท่าเรือและที่แห่งใดในประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งยอมให้เรือรบของประเทศอื่น ๆ เข้าไปได้นั้นก็ได้ แต่เรือรบนั้นจะต้องยอมทำตามข้อบังคับทั้งหลายในที่นั้น และจะได้รับความเกียรติยศและประโยชน์ และสิทธิพิเศษ และความยกเว้นต่าง ๆ เหมือนกันกับที่ให้มีอยู่แล้วหรือจะให้มีต่อไปในภายหน้า แก่บรรดาเรือรบของประเทศอื่นประเทศใดประเทศหนึ่ง

ข้อ ๑๖

ในการที่เกี่ยวกับเปเคนต์ เครื่องหมายการค้าขาย ยี่ห้อค้าขาย สิทธิ
ในแบบอย่างต่าง ๆ และสิทธิในสำเนาทั้งปวงนั้น คนในบังคับของประเทศที่ทำ
สัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเมื่อได้กระทำการตามแบบพิธีซึ่งกำหนดไว้กฎหมาย
แล้ว จะต้องได้รับความคุ้มครองป้องกันในอาณาเขตและดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง
เสมอเหมือนกับคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเมืองหรือคนในบังคับ หรือพลเมืองของชาติ
ซึ่งโปรดให้ได้รับประโยชน์ยิ่งในการนั้น ๆ

ข้อ ๑๗

ประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตั้งกงสุลเยเนอรัล กงสุล
ไวสกงสุล และพนักงานหรือผู้แทนกงสุลอื่น ๆ ให้ไปอยู่ ณ เมือง และเมืองท่าใน
อาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้ยอมให้พนักงานอย่างเดียวกับ
ของประเทศอื่น ๆ ไปตั้งอยู่นั้นก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี พนักงานและผู้แทนกงสุลเหล่านี้ จะต้องไม่เข้าทำการ
ตามตำแหน่งจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบและอนุมัติของรัฐบาลซึ่งตนไปประจำอยู่
ด้วยนั้น

พนักงานและผู้แทนกงสุลเหล่านี้ จะต้องมิได้ทำผิดได้เต็มอำนาจ
และมีเกียรติยศและสิทธิพิเศษและได้รับความยกเว้น และพ้นจากภาระทุกอย่าง
ซึ่งให้มีอยู่แล้วหรือจะได้ให้เมื่อเข้าไปในอาณาเขตแห่งพนักงานกงสุลทั้งหลายของชาติซึ่ง
โปรดให้ได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง

ข้อ ๑๘

ถ้าคนในบังคับคนใดของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดถึงแก่ความตาย
ลงในอาณาเขตหรือดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่มีผู้ใดในประเทศที่ถึงแก่
ความตายนั้นปรากฏทราบว่าเป็นทายาทหรือเป็นผู้จัดการพินัยกรรมซึ่งผู้ตายได้แต่งตั้ง
ไว้แล้ว เจ้าพนักงานท้องถิ่นผู้มีหน้าที่จะต้องแจ้งความแก่พนักงานกงสุลแห่งประเทศ

ของผู้ที่ถึงแก่ความตายซึ่งอยู่ใกล้เคียงที่สุดให้ทราบโดยพลัน เพื่อจะได้รับแจ้งความที่จะต้องแจ้งให้ญาติที่เกี่ยวข้องของทราบโดยทันที

ถ้ามีกรณีในบังคับคนใดของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดถึงแก่ความตายลงในอาณาเขตหรือดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่มีผู้ใด ๆ ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิ์ตามกฎหมายของบ้านเมืองของผู้ที่ถึงแก่ความตายที่จะเข้ารักษาและจัดการทรัพย์สินมรดก ฉะนั้น ให้เจ้าพนักงานกงสุลอันมีหน้าที่แห่งประเทศของผู้ที่ถึงแก่ความตายนั้น เมื่อได้ปฏิบัติถูกต้องตามแบบพิธีการที่จำเป็นทุกอย่างแล้ว มีอำนาจเข้าพิทักษ์และจัดการทรัพย์สินมรดกนั้นตามวิธีการ และความซัดค้นซึ่งกฎหมายของบ้านเมืองที่มีทรัพย์สินมรดกของผู้ที่ถึงแก่ความตายตกอยู่นั้นบัญญัติไว้

ข้อความข้างบนนี้ให้เป็นอันใช้ได้เหมือนกับในกรณีเมื่อมีกรณีในบังคับคนใดของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดถึงแก่ความตายลงภายนอกอาณาเขตและดินแดนของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง แต่มีทรัพย์สินมรดกอยู่ในอาณาเขตและดินแดนนั้น โดยมีใครผู้ใดในนั้นมีสิทธิ์ที่จะเข้ารักษาและจัดการทรัพย์สินมรดกนั้น

อนึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่า ในสรรพากรที่เกี่ยวข้องแก่การจัดการทรัพย์สินมรดกของผู้ที่ถึงแก่ความตาย บรรดาสิทธิ์ทั่วไป สิทธิพิเศษ ประโยชน์ที่โปรดให้หรือความพินาศอย่างใด ๆ ซึ่งประเทศที่ใดทำสัญญาของต่างประเทศใด ๆ นั้น จะต้องได้แก่เจ้าพนักงานกงสุลของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่อีกฝ่ายหนึ่งคู่กันโดยทันที และไม่มีเงื่อนไขแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

ข้อ ๑๕

ตั้งแต่วันที่ได้แลกเปลี่ยนหนังสือสัตยาบันกันแล้ว นับไปอีก ๗ วัน หนังสือสัญญานี้ จะต้องใช้แทนหนังสือสัญญาลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๘๘ และโปรโตคอล ลงวัน ๆ เดียวกันต่อท้ายสัญญานั้น กับทั้งความตกลงและความยินยอมกันทั้งปวงเนื่องจากหนังสือสัญญานั้น ทั้งนี้ได้ตกลงกันทำไว้ หรือที่มีอยู่ในระหว่างประเทศที่ใดทำสัญญาใหญ่ทั้งสองฝ่าย และตั้งแต่วันที่เดียวกันกับที่กล่าวแล้วนั้นไป หนังสือสัญญา โปรโตคอล และความตกลงและความยินยอมทั้งหลายที่วันนั้นเป็นอันเลิก

ไม่เป็นเครื่องผูกพันแก่กันอีกต่อไป

ขอ ๒๐

หนังสือสัญญาที่ต้องเป็นอันเริ่มใช้กันได้ในวันที่ เจ็ด ต่อจากวันที่ได้แลกเปลี่ยนหนังสือสัตยาบันนั้นไป และจะต้องใช้ได้มีกำหนดสิบปีนับตั้งแต่วันที่เริ่มใช้นั้นไป

ถ้าประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่แจ้งความตั้งใจที่จะเลิกสัญญานี้ล่วงหน้าสิบสอง เดือนก่อนวันสิ้นกำหนดสิบปีดังกล่าวมาแล้วนั้น สัญญานี้จะเป็นอันใช้ได้ต่อไป จนกว่าจะสิ้นกำหนดปีหนึ่ง นับตั้งแต่วันที่ประเทศซึ่งทำสัญญาใหญ่นี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้ออกเลิกสัญญานี้

แต่เป็นอันเข้าใจกันอย่างชัดเจน ว่าการที่บอกเลิกสัญญานี้เช่นนั้น จะไม่นำมาซึ่งผลอันทำให้หนังสือสัญญาหรือโปรโตคอล หรือความตกลง หรือ ความยินยอม อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวมาในข้อ ๑๘ ข้างบนนี้แล้วนั้น กลับมีอายุขึ้นอีกได้

ขอ ๒๑

หนังสือสัญญานี้จะต้องทำสัตยาบันต่อกัน และจะต้องแลกเปลี่ยนหนังสือสัตยาบันที่กรุงเทพฯ หรือกรุงโตเกียว แห่งใดแห่งหนึ่งโดยเร็วที่จะกระทำได้

ในการที่จะทำให้เกิดเป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อและประทับตราหนังสือสัญญานี้ไว้เป็นสำคัญ

หนังสือสัญญานี้ได้ทำไว้สองฉบับข้อความต่องัน เป็นภาษาอังกฤษ ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่สิบของเดือนที่สิบสองแห่งพระพุทศักราช สองพันสี่ร้อยหกสิบหก ตรงกับวันที่สิบของเดือนที่สามของรัชกาลตะอิไซ และตรงกับวันที่สิบเดือนมีนาคม ๒๕๓๓ รัชกาลตะอิไซ พันแก้วร้อยยี่สิบสี่

(ประทับตราและลงพระนาม) ไตรทศประพันธ์

(ประทับตราและลงชื่อ) ซี ยาคา

ขอความต่อท้ายสัญญา
 โปรโตคอลว่าด้วยอำนาจศาลสำหรับไซแกนด์ญี่ปุ่น
 และคนอื่น ๆ ที่สมควรอยู่ในป้องกันญี่ปุ่นในกรุงสยาม

ในขณะที่จะลงชื่อกันวันนี้ ในหนังสือสัญญาใหม่ว่าด้วยการค้าขาย และการเคี้ยวเรือในระหว่างกรุงสยามกับญี่ปุ่นนั้น ผู้มีอำนาจเต็มของทั้งสองประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ ๑

วิธีอำนาจศาลซึ่งได้ตั้งไว้ในกรุงสยามแต่ก่อนมาจนบัดนี้สำหรับไซแกนด์คนในบังคับญี่ปุ่นกับทั้งสิทธิ์พิเศษ และความยกเว้น และพันธาระต่าง ๆ ซึ่งคนในบังคับญี่ปุ่นในกรุงสยามเคยได้มีอยู่บัดนี้ เป็นส่วนหรือเป็นของสำหรับกับวิธีอำนาจศาลที่กล่าวนั้น ต้องเป็นอันเลิกขาดและสิ้นสุดลงในวันที่เจ็ดต่อจากวันที่ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันของสัญญาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และตั้งแต่นั้นสืบไปบรรดาคนในบังคับญี่ปุ่น กิจ และบุคคล หรือองค์คณะหรือบริษัท หรือสมาคมทั้งหลายก็ ที่สมควรอยู่ในความป้องกันของญี่ปุ่นในกรุงสยามนั้นต้องขึ้นอยู่กับอำนาจศาลฝ่ายสยาม

ข้อ ๒

ตั้งแต่นั้นไปจนเวลาที่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายฝ่ายสยามทั้งหลาย กล่าวคือประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งกับพาณิชย์ ประมวลกฎหมายกระบวนพิจารณากับพระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้ กับมีกำหนดไม่เกินกว่าห้าปีภายหลังจากประกาศนั้น ฝ่ายกรุงญี่ปุ่นถ้าเห็นสมควรที่จะกระทำเพื่อประโยชน์ในการยุติธรรมเมื่อใด ก็ให้ทูตหรือกงสุล เขียนเป็นหนังสือถึงผู้พิพากษาแห่งศาล ซึ่งพิจารณาความค้างอยู่ยังไม่แล้วในคดีที่คนในบังคับญี่ปุ่น หรือบุคคล หรือองค์คณะ หรือบริษัท หรือสมาคม

ที่สมควรอยู่ในป้องกันของผู้นั้น เป็นจำเลยหรือผู้ต้องหาใน คดีที่ชำระค้างอยู่ใน ศาลสยามใด ๆ ก็ได้ เว้นไว้แต่ศาลฎีกาถอนไม่ได้

คดีเช่นนี้เมื่อถอนแล้วจะ ไต่ถามมาให้พนักงานทูตหรือกงสุลพิจารณาตัดสิน อำนาจศาลฝ่ายสยามในคดีเช่นว่านี้จะไม่มีแต่ขณะนั้นไป คดีใด ๆ ที่ไต่ถอนแล้ว คั้งนี้ พนักงานทูตและกงสุลจะไต่ถามกล่าวให้สำเร็จไปตามกฎหมายผู้นั้นที่สมควรจะ ใช้ได้ ยกเว้นแต่คดีความนั้นจะมีข้อบังคับไว้ในประมวลกฎหมายทั้งหลายของ กรุงสยามซึ่งได้ประกาศใช้แล้ว และเนื้อความในบทกฎหมายนั้นได้แจ้งความให้ สถานทูตผู้นั้น ณ กรุงเพทฯ ทราบแล้ว ฉะนั้นอำนาจหรือกรรมสิทธิ์ที่คู่ความจะได้ หรือเสียนั้นจะตอง เป็นไปตามกฎหมายไทย

เพื่อประโยชน์ที่จะชำระคดีเช่นว่านี้ กับทั้งที่จะบังคับตามคำพิพากษาซึ่ง ได้มีในคดีเช่นนี้ อำนาจศาลของทูตหรือกงสุลผู้นั้นในกรุงสยามจะคงมีอยู่ต่อไป

ถ้ากรุงผู้นั้นคิดเห็นภายในเวลาอันสมควรตั้งแต่วันประกาศใช้ประมวล กฎหมายทั้งหลายที่กล่าวแล้ว ว่ามีข้อรังเกียจอยู่ในประมวลกฎหมายนั้น ๆ คือ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายกระบวน พิหารณา และพระธรรมนูญศาลทั้งหลายนี้แล้ว รัฐบาลสยามจะพยายามที่จะแก้ไข ข้อรังเกียจเช่นนี้ด้วย

ข้อ ๓

คนในบังคับผู้นั้น หรือบุคคล หรือองค์คณะ หรือบริษัท หรือสมาคม ซึ่งสมควร อยู่ในป้องกันของผู้นั้น เป็นคู่ความนั้นจะ ร้องอุทธรณ์คดีคำพิพากษาของศาลซึ่งพิจารณา คดีขึ้นแรกแล้ว ศาลอุทธรณ์ในกรุงเทพฯ จะตองพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

การอุทธรณ์ในปัญหากฎหมายนั้น จะตองร้องอุทธรณ์คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คดีกรุงเทพฯ ต่อศาลฎีกา

คนในบังคับผู้นั้น หรือบุคคล หรือองค์คณะ หรือบริษัท หรือสมาคม ซึ่ง สมควรอยู่ในป้องกันของผู้นั้นที่เป็นจำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีที่เกิดขึ้นในหัวเมือง ทั้งหลายนั้น จะร้องขอย้ายศาลก็ได้ศาลเห็นว่าการย้ายแล้ว การพิจารณาคดีนั้น

ต้องพิจารณา ณ กรุงเทพฯ หรือต่อหน้าผู้พิพากษาแห่งศาลในกรุงเทพฯ ซึ่งสมควร
จะพิจารณาคดีนั้น

ขอ ๔

เพื่อสำหรับป้องกันความยากลำบากอันจะเกิดขึ้นได้ในการเปลี่ยนแปลง
ย้ายอำนาจศาลตามความที่คิดไว้ในสัญญาโปรโตคอลนี้ จึงได้ยินยอมตกลงกันว่า

ก. บรรดาคดีทั้งหลายที่ฟ้องกันภายหลังวันที่ เจ็ด ต่อจากวันแลกเปลี่ยน
สัตยาบันแห่งหนังสือสัญญาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ไปจะต้องยื่นฟ้องและพิพากษาในศาลสยาม
ไม่เลือกว่า เหตุที่เกิดเป็นคดีนั้นจะมีขึ้นก่อนหรือภายหลังวันที่ ๗ ต่อจากวันแลกเปลี่ยน
สัตยาบันที่วามาแล้วนั้นไป

ข. บรรดาคดีทั้งหลายที่ชำระค้างอยู่ต่อหน้าพนักงานทูต หรือกงสุลผู้เป็น
ในกรุงเทพฯ เมื่อ ณ วันที่กล่าวแล้วนั้น จะคงชำระต่อหน้าพนักงานนั้นอีกต่อไปจน
คดีเหล่านั้นจะไต่ถามกล่าวให้แล้วกันถึงที่สุด และอำนาจของพนักงานทูตและกงสุล
ผู้เป็นต้องมียุ้เต็มทีเพื่อประโยชน์นี้

ในการที่เกี่ยวกับคดีใด ๆ ที่พนักงานทูตหรือกงสุลผู้เป็นต้องพิจารณาตาม
ความในวรรค ๒ ของขอ ๔ นี้ก็ดี หรือในคดีใด ๆ ที่พนักงานผู้เป็นว่านั้นพึงไต่ถาม
มาตามความที่กล่าวไว้ในข้อ ๒ ก็ดี ถ้าพนักงานทูตหรือกงสุล เช่นว่านี้ขอแล้ว
เจ้าพนักงานฝ่ายสยามจะต้องช่วยในการทุกอย่างที่เกี่ยวกับคดีนั้น ๆ

ในการที่จะกระทำให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้ง ๒ ฝ่าย ได้
ลงชื่อและประทับตราหนังสือไว้เป็นสำคัญ

หนังสือนี้ไต่ทำไว้เป็นสองฉบับข้อความเหมือนกัน ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่สิบ
ของเดือนที่สิบสองแห่งพุทธศักราชสองพันสี่ร้อยหกสิบหก ตรงกับวันที่สิบของเดือนที่สาม
แห่งปีที่สิบสามของรัชกาลตะอิไซ และตรงกับวันที่สิบ เดือนมีนาคม พุทธศักราช
พันเก้าร้อยยี่สิบสี่

(ประทับตราและลงพระนาม) ไตรทศประพันธ์

(ประทับตราและลงชื่อ) ซี ยาคา

ขอความคอบทหายสัญญา
ไปร โทกลว่าควยผลอย่างชาติที่ไปรคอย่างย้ง

ในขณะ เมื่อจะลงชื่อกันวันนี้ ในหนังสือสัญญาใหม่ว่าควยการค้าขายและการเรือในระหว่างกรุงสยามและกรุงญี่ปุ่นนั้น ผู้มีอำนาจเต็มของประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันค้งต่อไป

ในการที่จะขอความที่บัญญัติการได้รับผลอย่างชาติที่ไปรคอย่างย้ง ลงไว้ในหนังสือสัญญาที่ไคลงชื่อกันวันนี้ และในกิจการทั้งปวงที่เกี่ยวกับการค้าขาย การเดินเรือและการอุตสาหกรรมนั้น นอกจากจะไคบ่งชัดไว้อย่างอื่นในหนังสือสัญญานี้แล้ว ประเทศที่ทำสัญญาใหญ่นี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่เลือกกระทำการอย่างใดให้รัฐบาล หรือคนชาติ หรือเรือกำปั่น ของประเทศอื่นไคเปรียบและให้รัฐบาลหรือคนชาติ หรือเรือกำปั่นของประเทศที่ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบค้งนี้เป็นอันขาด

ในการที่จะกระทำให้เป็นหลักฐานมั่นคง ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อและประทับตราหนังสือนี้ไว้เป็นสำคัญ

หนังสือนี้ไคทำไว้เป็นสองฉบับขอความคองกัน ณ กรุงเพทฯ เมื่อวันที่สิบของเดือนสิบสองแห่งพระพุทศักราชสองพันสี่ร้อยหกสิบหก ตรงกับวันที่สิบของเดือนที่สามแห่งปีที่สิบสามของรัชกาลตะอิไซ ตรงกับวันที่สิบ เดือนมีนาคม ฆริศศักราชพันเก้าร้อยยี่สิบสี่

(ประทับตราแลลงพระนาม) ไครทศประพันธ์

(ประทับตราและลงชื่อ) ชิ ยาคา

ที่มา : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ, หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม ๓ พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๖๘, (ธันวาคม, ๒๕๑๒), หน้า ๔๘ - ๖๖.

สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือ
ระหว่างประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์แห่งประเทศไทย และพระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่นเป็นพระราชประสงค์ที่จะยังความสัมพันธไมตรีภาพและความเข้าใจอันดีที่มิได้อยู่โดยมาตุภูมิต่างกันระหว่างรัฐบาลทั้งสอง ให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น และทรงตระหนักว่า การนี้จะสำเร็จได้ก็ที่สุด ก็โดยตรวจแก้สนธิสัญญาซึ่งมีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสองเท่าทุกวันนี้ จึงได้ตกลงกระทำการตรวจแก้เช่นว่านี้ ให้สมบูรณ์ โดยอาศัยหลักการถอยทีถอยปฏิบัติต่อกัน หลังความเป็นธรรมและหลักคุณประโยชน์แก่กันและกัน และเพื่อการนี้ได้แต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มของแต่ละฝ่าย กล่าวคือ

ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์แห่งประเทศไทย หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น คุณรามัตสึ นูราอิ ยูชิอิ เครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาสมบัติอันศักดิ์สิทธิ์ชั้น ๓ อัครราชทูต ณ พระราชสำนักพระบาทสมเด็จพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์แห่งประเทศไทย

ผู้ซึ่ง เมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจเต็มของแต่ละฝ่ายให้แก่กันและกัน และได้ตรวจเห็นว่า เป็นไปตามแบบที่ตีและถูกต้องแล้ว ได้ทำความตกลงกันเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ข้อ ๑

จะได้มีสันติภาพและมิตรภาพเป็นนิตย์ระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น

ข้อ ๒

คนในบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย ย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ที่จะเข้ามาเดินทาง และมีถิ่นที่อยู่ ในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่อปฏิบัติตาม

กฎหมายและข้อบังคับของประเทศแล้ว

๑. ในการตั้งปวงที่เกี่ยวกับการเดินทางและถิ่นที่อยู่ จะได้อยู่ในฐานะอย่างเดียวกันกับคนในบังคับพื้นเมืองทุกประการ

๒. ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกับคนในบังคับพื้นเมือง ในอันจะดำเนินการพาณิชย์และหัตถกรรม และค้าสินค้าทุกชนิดที่ค้าขายได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะกระทำด้วยตนเอง หรือโดยตัวแทน โดยลำพังหรือมีหุ้นส่วนกับคนต่าง้าวหรือคนในบังคับพื้นเมือง

๓. จะได้รับอนุญาต ในฐานะอย่างเดียวกันกับคนในบังคับพื้นเมือง ในอันที่จะบำเพ็ญการศาสนา การศึกษาอบรม และการกุศล

๔. จะได้รับอนุญาตให้เป็นเจ้าของ หรือเช่า หรือยึดถือโรงเรียน โรงหัตถกรรม คลังสินค้า และโรงงานที่จำเป็น และเช่าที่ดินเพื่อเป็นประโยชน์แก่การเป็นถิ่นที่อยู่ การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การศาสนา การกุศล และการอื่น ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย และเพื่อใช้เป็นสุสาน อย่างเดียวกันกับคนในพื้นที่เมือง

๕. จะไม่ถูกบังคับ โดยข้ออ้างใด ๆ ให้เสียค่าภาระหรือภาษีภายในใด ๆ นอกจากหรือยิ่งกว่าคนในบังคับพื้นเมืองต้องเสียหรือจะต้องเสีย

๖. จะได้รับความคุ้มครองและความมั่นคงเป็นเงื่อนไขในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง สำหรับตัวตนและทรัพย์สินของตน และในการนี้ จะได้อุปโภคสิทธิและเอกสิทธิ์อย่างเดียวกับที่ให้แก่คนในบังคับพื้นเมือง

๗. ในการตั้งปวงที่เกี่ยวกับการแสวงอุตสาหกรรม การอาชีพ และวิชาชีพกับทั้งการเล่าเรียนศึกษาอบรม จะได้อยู่ในฐานะอย่างเดียวกันทุกประการกับคนในบังคับ หรือ พลเมืองแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ตลอดทั่วอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง

๘. ในส่วนที่เกี่ยวกับการไคมาและการครอบครองสังหาริมทรัพย์ กับทั้งการจำหน่ายสิทธิทุกอย่างเกี่ยวกับทรัพย์สิน จะได้อุปโภคผลประโยชน์อย่างเดียวกับที่ให้แก่คนในบังคับพื้นเมืองโดยปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับซึ่งใช้อยู่ในประเทศพื้นเมือง

๕. และในส่วนที่เกี่ยวกับการไถ่มาและการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ จะได้อุปโภคผลประโยชน์ที่ชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ตลอดจนอาณาเขตต์ของ อีกฝ่ายหนึ่งโดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นการถอยที่ถอยปฏิบัติต่อกัน

ข้อ ๓

คนในบังคับแห่งอำภวาศัญญาแต่ละฝ่าย จะได้รับยกเว้นในอาณา เขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง จากการรับราชการทหารที่บังคับ ไม่ว่าทางบก ทางทะเล หรือทางอากาศ ไม่ว่าในกองทัพประจำ หรือในกองรักษากองแห่งชาติ หรือใน มลิวเซีย จากการระอุคนทุพพลภาพ ไม่ว่าเป็นเงินหรือเป็นของ ที่ตั้งบังคับแทนการ รับราชการทหารด้วยตนเอง และจากการถูกยึด ใดๆ ที่บังคับ หรือการระอุคนเพื่อ การทหารในยามสันติภาพก็ดี หรือในยามสงครามก็ดี จะไม่ถูกบังคับด้วยการเรียก เพื่อการทหารนอกจากที่ตั้งบังคับแก่คนในบังคับพื้นเมือง และต่างฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะ ได้รับค่าทดแทนอันจะพึงใช้ให้แก่คนในบังคับพื้นเมืองตามบันคากฎหมายและข้อ บังคับที่ใช้อยู่ในประเทศแต่ละฝ่าย ทั้งนี้คนในบังคับแห่งอำภวาศัญญาแต่ละฝ่าย จะไม่ถูกประคิบัติในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่งให้ได้รับอนุเคราะห์น้อยกว่าคนใน บังคับหรือพลเมืองแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง

ข้อ ๔

คนในบังคับแห่งอำภวาศัญญาแต่ละฝ่าย จะได้อุปโภคเสรีภาพเต็มที่ ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ในการเชื่อถือโดยบริสุทธิ์ใจ และในบังคับแห่งบันคากฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ในประเทศ จะได้อุปโภคสิทธิประกอบพิธีกรรมสักการบูชา จะเป็นการณะเฉพาะเอกชนหรือเป็นการสาธารณะก็ตาม

ข้อ ๕

คนในบังคับแห่งอำภวาศัญญาแต่ละฝ่ายย่อมขึ้นศาลยุติธรรมของอีก ฝ่ายหนึ่ง เพื่อเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนได้โดยตลอดอุปสรรค และย่อมมี

เสรีภาพเท่าเทียมกับคนในบังคับพื้นเมือง และคนในบังคับหรือพลเมืองแห่งชาติที่
ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ในอันจะเลือกและใช้นักกฎหมาย ทนายความและตัวแทน
เพื่อเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนในศาลนั้น ๆ ได้

มิให้มีเงื่อนไขหรือข้อกำหนดกฏเกณฑ์ใด ๆ ทั้งบังคับแก่คนในบังคับแห่ง
อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องในการขึ้นศาลยุติธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งดัง
กล่าวแล้ว ซึ่งไม่เป็นอันใจแก่คนในบังคับพื้นเมืองหรือคนในบังคับ หรือพลเมือง
แห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง

ข้อ ๖

เคหสถาน คลังสินค้า โรงตัดถดกรรม และโรงงาน และทรัพย์สินอื่น ๆ
ทั้งปวงของคนในบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่าย ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่าย
และสถานที่ทั้งปวงซึ่งเกี่ยวเนื่องกัน และใจเพื่อการที่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมเป็นที่
คุ้มเกรง ไม่พึงยอมให้ดำเนินการเข้าตรวจหรือคนอาคาร และสถานที่ใด ๆ ดัง
กล่าวแล้ว หรือสอบดู หรือตรวจสมุด กระจาดเอกสาร หรือบัญชี เว้นแต่จะกระทำ
ตามเงื่อนไข และแบบที่บัญญัติไว้ในบันดากฎหมายและข้อบังคับสำหรับคนในบังคับ
พื้นเมือง

ข้อ ๗

ต่างฝ่ายต่างจะให้มีเสรีภาพบริบูรณ์เต็มที่ในการพาณิชย์ และการเดินเรือ
ระหว่างอาณาเขตต์แห่งอัครราชทูตทำสัญญาทั้งสองฝ่าย

คนในบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่าย ย่อมมีเสรีภาพที่จะมา โดย
ปลอดอุปสรรค กับเรือและของบันทุกของตน ยังบันดาดินที่ เมืองท่า และแม่น้ำ
ทั้งปวง ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเปิดหรือจะเปิดเพื่อการพาณิชย์และ
การเดินเรือกับต่างดาว และเมื่อปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของประเทศที่ตน
มานั้นแล้วจะได้อุปโลกสิทธิ เอกสิทธิ เสรีภาพ ความอนุเคราะห์ ความคุ้มกัน และ
ความยกเว้นในเรื่องการพาณิชย์และการเดินเรืออย่างที่คนในบังคับหรือพลเมือง

แห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งอุปกคอยู่หรือจะได้อุปกคต่อไป

ข้อ ๘

มีให้ัครภาคัผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ตั้งหรือคงไว้ซึ่งข้อห้ามหรือข้อจำกัด
สิ่งนำเข้ามาจากหรือสิ่งนำออกไปยังอาณาเขตต์ของภาคัอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งไม่เป็นอัน
ไขแก่การนำสิ่งของใด ๆ อันคล้ายคลึงกัน เข้าหรือออก ซึ่งมีกำเนิดมาจากหรือปลาย
ทางไปยังประเทศอื่นใด

อย่างไรก็ดี บทที่ว่ามานี้ ไม่เป็นอันไขแก่ข้อห้ามหรือข้อจำกัดดังจะกล่าว
ต่อไป ถ้าหากว่าเป็นอันไขแก่บันดาประเทศทั้งปวง ซึ่งมีภาวะเช่นเดียวกัน คือ

๑. ข้อห้าม ข้อจำกัด หรือข้อบังคับเพื่อไขกฎหมาย และข้อบังคับสำหรับ
คุ้มครองความมั่นคงสาธารณะ หรือสาธารณสุข รวมทั้งกฎหมายและข้อบังคับห้ามหรือ
จำกัดการนำเข้า การนำออก หรือการขายอัลกอฮอล์ หรือเครื่องดื่มที่มีอัลกอฮอล์
หรือ ฝิ่น ใบโคคา วัตถุที่แปรมาจากสิ่งนั้น ๆ และยาเสพติดอื่น ๆ

๒. ข้อห้ามหรือข้อจำกัดการค้า หรือการไปมาค้าขายอาวุธและยุทธภัณฑ์
และในพฤคคิการณมีไชธรรมคา กัสมัภาวะอื่น ๆ ที่ตั้งองการในการสงครามควย ใน
การนี้เป็นที่ตกลงกันว่า ในกรณีที่ต้องผูกพันอยู่ในการสงคราม อัครภาคัผู้ทำสัญญาฝ่าย
หนึ่งฝ่ายใด จะไชข้อจำกัดสิ่งนำเข้ามาหรือสิ่งนำออกใด ๆ ที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์
แห่งชาติ ก็ได้

๓. ข้อห้ามหรือข้อจำกัดที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองชีวิตสัตว์หรือพืชจากโรค
โรคร้าย หรือความสูญพันธุ์

๔. ข้อห้ามหรือข้อจำกัดสิ่งของใด ๆ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต หรือ
การค้า เป็นหรือต่อไปจะได้เป็นวัตถุแห่งการผูกขาดภายในประเทศ ซึ่งรัฐเป็นผู้
ประกอบ หรือควบคุม

๕. ข้อห้ามหรือข้อจำกัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของที่คล้ายกัน สิ่งของใน
บ้านเมืองซึ่งกฎหมายพื้นเมืองห้ามหรือจำกัดการผลิต การขาย หรือการขนส่งภายใน
เช่นเดียวกัน

ข้อ ๙

อัครภาคีผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่า จะไม่กีดขวางการพาณิชย์ซึ่งกันและกันระหว่างประเทศทั้งสอง โดยข้อยกเว้นหรือข้อยกจำกัดใด ๆ ซึ่งตั้งแก่การนำสิ่งของใด ๆ ผ่านแดน แต่ทว่า มีข้อยกเว้นซึ่งถึงอย่างไร ก็จะต้องไม่กระทบกับคาประเทศทั้งปวงเช่นกัน หรือ แก่บ้านคาประเทศซึ่งมีภาวะอย่างเดียวกันถึงจะกล่าวต่อไป

๑. ข้อยกเว้นหรือข้อยกจำกัดเพื่อเหตุแห่งความมั่นคงสาธารณะ หรือสาธารณสุข
๒. ข้อยกเว้นหรือข้อยกจำกัดการค้า หรือการไปมาค้าขายอาวูฐ และยุทธภัณฑ์ในพฤติการณ์มิใช่สามัญ
๓. ข้อยกเว้นหรือข้อยกจำกัด ซึ่งจำเป็นเพื่อคุ้มครองชีวิตสัตว์ หรือพืชจากโรคโรคร้าย หรือความสูญเสียพันธุ

ข้อ ๑๐

เป็นที่ตกลงกันว่า พิกัดอัตราศุลกากรอันจะพึงใช้แก่สิ่งของที่เป็นผลิตผลหรือสิ่งหัตถกรรมของอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งนำเข้ามาในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะใ้กำหนดให้เป็นระเบียบโดยกฎหมายและข้อบังคับแห่งประเทศที่นำเข้ามา

มิให้ตั้งบังคับค่าอากรแก่การนำสิ่งของใด ๆ ซึ่งเป็นผลิตผลหรือสิ่งหัตถกรรมแห่งอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง เข้ามาในอาณาเขตต์แห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะมาจากถิ่นที่ใดก็ตาม นอกจากหรือยิ่งกว่าที่ตั้งบังคับแก่สิ่งของ เช่นเดียวกันที่เป็นผลิตผลหรือสิ่งหัตถกรรมแห่งประเทศต่างค้ำอื่นใด ไม่ว่าจะมาจากถิ่นที่ใดก็ตาม

มิให้ตั้งอากร ภาษี หรือค่าการระชนิดใด ๆ ในอาณาเขตต์แห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด บังคับแก่สิ่งของใด ๆ ซึ่งนำออกไปยังอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง นอกจากหรือยิ่งกว่าที่สิ่งของ เช่นเดียวกัน ซึ่งนำออกไปยังประเทศต่างค้ำอื่นใดต้องเสีย หรือจะต้องเสีย

ข้อ ๑๑

อันคำอกรภายใน ที่เรียกเก็บเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ เจ้าหน้าที่ฝ่ายหนึ่งหรือบริษัท ซึ่งกระทบหรืออาจกระทบต่อการผลิต หักลดกรรม หรือการบริโภคล้างของใด ๆ ในอาณาเขตแห่งอัครภาคี ผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนั้น มิให้เป็น ภาระโดยเหตุใด ๆ แก่สิ่งของที่เป้นผลิตผล หรือสิ่งหักลดกรรมแห่งอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ยิ่งหรือหนักกว่าที่เป็นภาระแก่สิ่งของเช่นเดียวกัน ซึ่งมีกำเนิดพื้นเมือง

ข้อ ๑๒

คนในบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย จะได้อุปโภคผลประติบัติในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง เท่าเทียมกันทุกประการกับคนในบังคับพื้นเมือง ในการทั้งปวงที่เกี่ยวกับอกรผ่านแดน การคลังสินค้า ความสะดวกต่าง ๆ การตรวจและตีราคาสินค้า และการคืนอกร

ข้อ ๑๓

พ่อค้าและหัตถกรอันเป็นคนบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย จะทำการซื้อต่าง ๆ หรือเที่ยวรับการสิ่งของต่าง ๆ จะมีตัวอย่างสินค้าไปด้วยหรือไม่ก็ตาม ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง จะกระทำด้วยตนเอง หรือ โดยอาศัยผู้เดินทางค้าขายก็ได้ และพ่อค้าหัตถกรและผู้เดินทางค้าขายเช่นว่านั้น ในเมื่อกระทำการซื้อและเที่ยวรับคำสั่งถึงกล่าวแล้ว จะได้อุปโภคผลประติบัติแห่งชาติที่รับอนุเคราะห์ยิ่ง ในการภาณอกรและความสะดวกต่าง ๆ

สิ่งของซึ่งนำเข้ามาเป็นตัวอย่างสินค้าเพื่อการต่าง ๆ ดังกล่าวมานั้น จะได้ออมให้เข้ามาในประเทศแต่ละฝ่าย เป็นการชั่วคราว โดยไม่ต้องเสียค่าอกร หากต้องปฏิบัติตามข้อบังคับและแบบพิธีศุลกากร ซึ่งตั้งไว้เพื่อจัดประกันการนำกลับออกไป หรือ การใช้ค่าภาระที่กำหนดไว้ ถ้ามิได้นำกลับออกไปภายในระยะเวลาที่กฎหมายอนุญาต แต่เอกสิทธิ์ที่วามานี้ มิให้ขยายไปถึงสิ่งของซึ่งเนื่องด้วยราคาหรือปริมาณ จะถือว่าเป็นตัวอย่างสินค้าไม่ได้ หรือ ซึ่ง เนื่องด้วยสภาพจะพิสูจน์

รูปพรรณไม่ได้ ในเมื่อนำกลับออกไปการวินิจฉัยปัญหาว่าตัวอย่างสินค้าอันใดสมควร
จะยอมให้เข้ามา โดยไม่ต้องเสียค่าอากรใดหรือไม่นั้น ย่อมตกอยู่แก่เจ้าหน้าที่ผู้
มีอำนาจในถิ่นที่นำของ เข้ามานั้นแต่ฝ่ายเดียวทุกกรณีไป

ข้อ ๑๔

เครื่องหมาย ตราดอก หรือตราประทับ ซึ่งเจ้าหน้าที่ศุลกากรแห่งอัคร
ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด คิดไว้กับตัวอย่างสินค้า ที่ใดกล่าวมาในชื่อก่อนใน
เวลาที่นำออกไป และมีข้อตัวอย่างสินค้าใด ๆ มีค่าพรรณาประกอบโดยบริบูรณ์
ซึ่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวแจ้งไว้โดยให้ โดยมีการรับรองในทางราชการแล้วนั้น
พนักงานของศุลกากรของอีกฝ่ายหนึ่ง จะได้อพยที่ถ้อยยอมรับว่า เป็นหลักฐานพิสูจน์
ลักษณะว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นตัวอย่างสินค้า และเป็นหลักฐานให้ได้รับยกเว้นจากการตรวจ
เว้นแต่การตรวจเท่าที่จำเป็นเพื่อพิสูจน์ว่าตัวอย่างสินค้าที่นำมาแสดงนั้น เป็นตัวอย่าง
สินค้าซึ่งระบุไว้ในบัญชี แต่ทว่าเจ้าหน้าที่ศุลกากรแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
จะคิดเครื่องหมายเพิ่มเติมไว้กับตัวอย่างสินค้า เช่นว่านั้น ในกรณีพิเศษใด ๆ ที่เห็นว่า
การจัดการระมัดระวังเช่นนี้เป็นกรจำเป็นก็ได้

ข้อ ๑๕

เจ้าหน้าที่ใด ๆ ซึ่งในอาณาเขตแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ได้ยอมรับนับถือว่า เป็นผู้ที่มีอำนาจในการออกหนังสือสำคัญแสดงรูปพรรณใด ๆ ที่
พลก้า หัตถกร และผู้เดินทางค้าขายต้องการนั้น อีกฝ่ายหนึ่งจะได้อยอมรับเป็น
เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจในการนั้น

อัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะได้อแจ้งความให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ ว่า ผู้ใด
เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจในการออกหนังสือสำคัญเหล่านี้ กับทั้งจะได้อแจ้งให้ทราบ
แบบที่ตองการสำหรับการนั้นด้วย

ขอ ๑๖

คนในบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่าย จะได้มีสิทธิในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างเดียวกันกับคนในบังคับพื้นเมือง ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิบัตรการนิมิต เครื่องหมายการค้า ชื่อการค้า แบบแผน และสิทธิติดออกแบบวรรณกรรม และศิลปกรรม ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามแบบพิธีที่บัญญัติโดยกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ในประเทศพื้นเมือง

ขอ ๑๗

บริษัทจำกัดและอื่น ๆ และสมาคม ซึ่งจัดตั้งขึ้นแล้ว หรือจะได้ออกตั้งขึ้นต่อไปตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ย่อมได้รับอนุญาตในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ใช้สิทธิของตนและปรากฏเป็นโจทก์หรือจำเลยในศาลก็ได้ ทั้งนี้ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น มิให้ตั้งเงื่อนไข หรือ ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ใด ๆ บังคับแก่บริษัท และสมาคมที่ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องในการขึ้นศาลยุติธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังกล่าวแล้ว ซึ่งไม่เป็นอันใจแก่บริษัทและสมาคมพื้นเมือง หรือแก่บริษัทและสมาคมแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง

ในส่วนการไต่มา และการครอบครองสังหาริมทรัพย์ กับทั้งการจำหน่ายสิทธิทุกอย่างเกี่ยวกับทรัพย์สิน บริษัทและสมาคมที่กล่าวมานี้ เมื่อปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้ในประเทศจะได้อุปโภคผลประติบัติอย่างเดียวกันกับที่ให้แก่บริษัทและสมาคมพื้นเมือง อนึ่ง ในส่วนการไต่มาและครอบครองสังหาริมทรัพย์ จะได้อุปโภคผลประติบัติแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องเป็นการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน เป็นที่เข้าใจกันด้วยว่า ในส่วนสิทธิที่จะประกอบการพาณิชย์และอุตสาหกรรมชนิดต่าง ๆ นั้น บริษัทและสมาคมดังกล่าวแล้วจะได้อุปโภคสิทธิและเอกสิทธิ์อย่างเดียวกับที่ให้หรือได้ให้แก่บริษัทและสมาคม เช่นเดียวกันแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ทั้งนี้ต้องถือตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งความสงบเรียบร้อยสาธารณะ

ขอ ๑๘

อัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย จะได้อนุญาตให้นำเข้า หรือ นำออก บันคา
สินค้าทั้งปวงที่พียงนำเข้า หรือนำออกได้โดยชอบด้วยกฎหมาย กับทั้งให้ขนส่งคน
โดยสารมาจากหรือไปยังอาณาเขตต์ของแต่ละฝ่ายโดยเรือของอีกฝ่ายหนึ่ง และ
เรือเช่นว่านี้ กับทั้งของบันทุกและคนโดยสารในเรือนั้น ๆ จะได้อุปโภคเอกสิทธิ
อย่างเดียวกันกับเรือแห่งชาติพื้นเมืองและของบันทุกและคนโดยสารในเรือนั้น ๆ
หรือเรือของบันทุกและคนโดยสารแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง และจะไม่ต้องอยู่
ในบังคับแห่งค่าอากร ค่าภาระหรือชอกำกัใด ๆ ที่เป็นอย่างอื่นหรือยิ่งขึ้นไป

ขอ ๑๙

ในการทั้งปวงเกี่ยวกับการเข้า การปล่อย การจอด การบันทุก และการ
ถ่ายบันทุกแห่งเรือต่าง ๆ ในเมืองท่า ท้องท่า อู่ ที่จอด ท่าหรือแม่น้ำแห่งประเทศทั้ง-
สองนั้นมิได้ให้เอกสิทธิใด ๆ แก่เรือแห่งประเทศภายนอก โดยมีได้ให้เท่าเทียมกัน
แก่เรือแห่งประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง เจตนาของอัครภาคีผู้ทำสัญญาเมื่ออยู่ในการเหล่านั้น
เรือของแต่ละฝ่ายจะได้รับผลประโยชน์ซึ่งให้แก่เรือแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง

ขอ ๒๐

อันอาคารระวางต้น ค่าท่า ค่านำร่อง ค่าประกาศการ ค่าค่านักตรวจโรค
หรืออากรอื่น ๆ ที่คล้าย หรือทำนองเดียวกัน ไม่ว่าสภาพใด หรือจะเรียกชื่ออย่าง
ใดก็ตาม ซึ่งเรียกเก็บในนามหรือเพื่อประโยชน์แห่งรัฐบาล พนักงานสาธารณะ
บุคคล เอกชน บรรษัท หรือสถานการชนิดใด ๆ นั้น มิให้ตั้งบังคับในเมืองท่าแห่ง
อาณาเขตต์ของประเทศแต่ละฝ่าย แก่เรือของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในกรณีเช่น
เดียวกัน มิได้ตั้งบังคับเท่าเทียมกัน และตามเงื่อนไขอย่างเดียวกัน แก่เรือแห่งชาติ
ที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง การประคิบัติเท่าเทียมกันเช่นนี้ ให้โดยที่โดยใช่แก่เรือของ
ประเทศแต่ละฝ่ายไม่ว่าจะมาจากเมืองท่าหรือถิ่นที่ใด ๆ และจะไปยังถิ่นที่ใด ๆ
เป็นปลายทางก็ตาม

ข้อ ๒๑

เรือรบหรือเรือพาณิชย์ใด ๆ แห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งถูกบังคับด้วยกำลังคลื่นลม และด้วยเหตุทุกขภัยอื่นใด ให้เข้าอาศัยกำบังในเมืองท่าของฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องมีเสรีภาพกระทำการข้อมในที่นั้น จัดหาเสบียงพัสดุที่จำเป็นทั้งปวงและกลับออกทะเลไป โดยไม่ต้องเสียค่าอากรใด ๆ นอกจากที่เรือแห่งชาติพื้นเมืองจักต้องเสีย แต่หาว่าในกรณีที่น่ายเรือแห่งเรือพาณิชย์มีความจำเป็นที่จะจำหน่ายของบันทุกเสียส่วนหนึ่งเพื่อชำระค่าใช้สอย ก็จักต้องปฏิบัติตามข้อมบังคับและพิทักษ์อัตราอากรแห่งถิ่นที่ตนได้มานั้น

ถ้าหากว่าเรือรบหรือพาณิชย์ใด ๆ แห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เกยตีดขึ้นหรืออับปางลงตามฝั่งของอีกฝ่ายหนึ่ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายทองที่จะได้แจ้งเหตุที่เกิดขึ้นให้พนักงานกงสุลของประเทศอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในเขตต์นั้น หรือ ซึ่งอยู่ไกลที่สุดทราบโดยเร็ว

เรือใด ๆ ที่เกยตีดขึ้นหรืออับปางลงดังกล่าวแล้ว และส่วนทั้งปวงแห่งเรือ นั้น และเครื่องตกแต่งกับส่วนอุปกรณ์ทั้งปวงของเรือ นั้น และของกับสินค้าทั้งปวง ที่ช่วยกู้มาได้จากเรือ นั้น รวมทั้งที่ได้โยนลงทะเล หรือถ้าได้ขาย ก็เงินที่ได้จากการขายนั้นกับทั้งกระดาษเอกสารทั้งปวงที่พบอยู่บนเรือใด ๆ ที่เกยตีดขึ้นหรืออับปางลงดังกล่าวนี้จะได้ออมไว้แก่ เจ้าของหรือตัวแทนเจ้าของเมื่อเรียกร้องมา

ถ้าเจ้าของหรือตัวแทนเช่นว่านี้ไม่อยู่ ณ ที่นั้น ทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว หรือเงินที่ขายทรัพย์สินไฉนนั้น และบันคากกระดาษเอกสารที่พบอยู่บนเรือ นั้น จะได้ออมไว้ให้แก่เจ้าพนักงานกงสุลผู้มีหน้าที่แห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาซึ่งเป็นเจ้าสังกัดแห่งเรือที่อับปางหรือเกยตีดขึ้นนั้น แต่หาว่า เจ้าพนักงานกงสุลเช่นว่านี้ จะต้องทำการเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้โดยกฎหมายและข้อมบังคับแห่งประเทศที่ได้เกิดเหตุอับปางหรือเกยตีดขึ้นขึ้น และเจ้าพนักงานกงสุล เจ้าของหรือตัวแทนดังกล่าวแล้วจะต้องใช้เงิน ก็แต่ในส่วนค่าใช้สอยจะต้องจ่ายในการเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้กับทั้งค่าใช้สอยในการช่วยกู้และอื่น ๆ ซึ่งจักต้องใช้ ในกรณีที่เรือแห่งชาติพื้นเมือง

อับปางหรือเกยตื้น

ของและสินค้าที่ไ้ช่วยกู้มาจากการอับปางหรือเกยตื้นนั้น จะได้รับยกเว้นจากศุลกากรทั้งปวง เว้นแต่จะไ้ตรวจมอบไปเพื่อการบริโภค ในกรณีเช่นนี้ จะต้องเสียค่าอากรธรรมดา

ในกรณีที่เรือใด ๆ ของคนในบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถูกกำลังคลื่นลมพัดเข้าฝั่งหรือเกยตื้นหรืออับปางในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าเจ้าของหรือตัวแทนเจ้าของไม่อยู่ หรืออยู่แต่ของนั้น เจ้าพนักงานกงสุลผู้มีหน้าที่แห่งอัครราชทูตทำสัญญาซึ่งเป็นเจ้าสังกัดแห่งเรือนั้น ย่อมได้รับอำนาจให้เข้าเกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกที่จำเป็นให้แก่คนในบังคับแห่งรัฐของตน

ขอ ๒๒

เรือรบแห่งอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะเข้ามา พักอยู่ และทำการซ่อมแซมในบังคับเมืองท่าและถิ่นที่ของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งยอมให้เรือรบแห่งชาติอื่น ๆ เข้าถึงก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ และจะไ้ถูกบริโภคเกียรติยศ อาณาประโยชน์เอกสิทธิ และความยกเว้นต่าง ๆ อย่างเดียวกับที่ยอมให้หรือไ้ยอมให้ต่อไป แก่เรือรบแห่งชาติใด ๆ อื่น

ขอ ๒๓

เรือแห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งไ้รับมอบหมายให้กระทำการไปรษณีย์ตามกำหนดระเบียบนั้น จะไ้ถูกบริโภคความสวกพิเศษ เอกสิทธิ และความคุ้มกันอย่างเดียวกับที่ให้แก่เรือ เช่นเดียวกับแห่งชาติที่ไ้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ในน่านน้ำอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง

ขอ ๒๔

เจ้าพนักงานกงสุลแห่งอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่าย ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง จะไ้ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายทองที่ เเท่าที่จะให้

ใ้ค้ตามกฎหมาย ในอันจะเอาตัวผู้หลบหนีจากเรือของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น คืนมา
เป็นที่เข้าใจกันว่า บทกำหนดข้อนี้ จะไม่เป็นอันไขแก่คนในบังคับแห่ง
ประเทศที่เกิดการหลบหนีขึ้นนั้น

ขอ ๒๕

อัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะแต่งตั้งกงสุลใหญ่ กงสุล รองกงสุล และ
เจ้าพนักงานหรือตัวแทนกงสุลอื่น ๆ ให้มีถิ่นที่อยู่ในเมือง และเมืองท่าในอาณา
เขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่งที่อนุญาตให้เจ้าพนักงานเช่นเดียวกันแห่งประเทศอื่น ๆ มีถิ่น
ที่อยู่ได้

แต่ทว่า เจ้าพนักงานและตัวแทนกงสุลดังกล่าวแล้ว จะเข้าปฏิบัติกิจการ
ไม่ได้จนกว่าจะได้รับความเห็นชอบและอนุมัติจากรัฐบาลที่ตนถูกส่งไปประจำนั้นแล้ว
โดยเงื่อนไขที่เป็นการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน จะได้มีสิทธิที่จะใช้อำนาจ
ทั้งปวงและจะได้อยู่ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง เอกสิทธิ ความยกเว้น และความคุ้มกัน
ทุกอย่างซึ่งให้หรือจะให้ได้แก่เจ้าพนักงานกงสุลแห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง

ขอ ๒๖

ในกรณีที่คนในบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตายลงในอาณา
เขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ปรากฏในประเทศที่ตายลง ว่ามีทายาทใด ๆ ที่ใคร
รู้จัก หรือผู้จัดการพินัยกรรมใด ๆ ซึ่งผู้ตายได้แต่งตั้งไว้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทองที่ผู้มี
อำนาจจะไ้แจ้งความในทันทีแก่เจ้าพนักงานกงสุลที่ใกล้ที่สุดแห่งชาติเจ้าสังกัดของผู้
ตาย เพื่อจะไ้แจ้งข้อความที่จำเป็นต่อไปยังผู้ที่มีส่วนไ้เสียโดยทันที

ในกรณีที่คนในบังคับแห่งอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตายลงใน
อาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีไ้ทิ้งผู้ไ้ใดไว้ ณ ที่ตายลง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีสิทธิ
ตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งประเทศของผู้ตาย ในอันจะเข้ารักษาและจัดการ
ทรัพย์สินมรดก เจ้าพนักงานกงสุลผู้มีอำนาจแห่งรัฐเจ้าสังกัดของผู้ตายจะไ้รับ
อำนาจ เมื่อไ้ปฏิบัติตามแบบพิธีที่จำเป็น ให้เข้าพิทักษ์รักษาและจัดการทรัพย์สินมรดก

โดยวิธีและตามข้อจำกัดที่บัญญัติโดยกฎหมายและข้อบังคับแห่งประเทศที่ทรัพย์สิน
ของผู้ตายตั้งอยู่

บทที่ว่ามานี้ ให้ใช้ในกรณีที่คนในบังคับแห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่งตายลงนอกอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่มีทรัพย์สินอยู่ในอาณาเขตต์นั้น
โดยมิได้ตั้งผู้ใดไว้ในอาณาเขตต์นั้น ซึ่งมีสิทธิที่จะเข้ารักษาและจัดการทรัพย์สินมรดก
ด้วย

ขอ ๒๓)

การค้าขายฝั่งแห่งอัครราชทูตทำสัญญาทั้งสองฝ่าย เป็นอันยกเว้นจากบท
แห่งสนธิสัญญานี้ และจะได้อำนาจให้เป็นระเบียบตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งสยาม
และญี่ปุ่นแล้วแต่กรณี อย่างไรก็ตามก็ดี เป็นที่เข้าใจกันว่า ในการนี้คนในบังคับและเรือ
แห่งอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้อุปโภคผลประโยชน์แห่งชาติที่ได้รับ
อนุเคราะห์ยิ่งในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง

แต่ทว่า เรือประเทศไทยและเรือญี่ปุ่นจะเดินทางจากเมืองท่าแห่งหนึ่งไป
ยังอีกแห่งหนึ่ง เพื่อส่งคนโดยสารหรือขนของบนทุก ซึ่งนำมาจากต่างประเทศขึ้น
บกทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเพื่อรับคนโดยสารหรือของบนทุกซึ่งจะไปยังต่าง
ประเทศด้วยเป็นปลายทางลงเรือทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก็ได้

อนึ่ง เป็นที่เข้าใจกันว่า ในกรณีที่การค้าขายฝั่งแห่งภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
จะได้อำนาจไว้ให้แก่เรือแห่งชาติพื้นเมืองโดยเฉพาะ เรือแห่งภาคีอีกฝ่ายหนึ่งถ้า
ประกอบการค้าไปยังหรือมาจากถิ่นที่ ซึ่งไม่อยู่ภายในเขตต์แห่งการค้าขายฝั่งที่
สงวนไว้ดังกล่าวนี้จะไม่ถูกห้ามการขนส่งระหว่างเมืองท่าทั้งสองแห่ง ในอาณาเขตต์
ของภาคีฝ่ายที่กล่าวก่อนในส่วนคนโดยสารซึ่งถือตัวผ่านไปมา หรือสินค้าซึ่งตราส่ง
ด้วยในบันทุกผ่านไปยังหรือมาจากถิ่นที่ซึ่งไม่อยู่ภายในเขตต์ที่กล่าวนั้น และในระหว่าง
ที่ประกอบกรขนส่ง เช่นว่านั้น เรือเหล่านั้นและของบนทุกในเรือเหล่านั้น ๆ จะได้อุปโภค

เอกสิทธิบริบูรณ์ความสนธิสัญญา

ข้อ ๒๘

บทแห่งสนธิสัญญานี้ว่าด้วยผลประโยชน์แห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งขึ้น
ไม่เป็นอันไขแก่

๑. ความอนุเคราะห์ อำนวยประโยชน์ และเอกสิทธิที่อัครภาคีผู้ทำสัญญา
ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้หรือจะให้ได้แก่รัฐที่ใกล้เคียง ด้วยมีวัตถุประสงค์จะให้ความ
สะดวกแก่การไปมาค้าขายชายแดนภายในขอบเขตอันจำกัดแต่ละข้างแห่งเขตของตน

๒. ความอนุเคราะห์ อำนวยประโยชน์ และเอกสิทธิที่ให้ หรือจะให้ได้
ต่อไปแก่รัฐภายนอก โดยอาศัยความตามสภาพคู่ลกการ

๓. ความอนุเคราะห์ อำนวยประโยชน์ และเอกสิทธิที่ให้ หรือจะให้ได้
โดยสัญญาแก่รัฐภายนอก เพื่อหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีอากรสองซ้ำ

๔. ความอนุเคราะห์ อำนวยประโยชน์ และเอกสิทธิที่ให้ หรือจะให้ได้
ต่อไปแก่รัฐที่ใกล้เคียง เกี่ยวกับการเดินเรือ หรือการใช้ทางน้ำ เขตแดนที่เดิน
เรือจากทะเลไม่ได้

๕. การประติบัติซึ่งให้ หรือจะให้ได้แก่ผลการประมงแห่งชาติของอัครภาคี
ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย หรือความอนุเคราะห์พิทักษ์อัคราอากาศพิเศษ ซึ่งอัครภาคีผู้ทำ
สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้ในส่วนที่เกี่ยวกับปลา และผลิตภัณฑ์ทางน้ำอื่น ๆ ซึ่งเอา
มาจากน่านน้ำต่างค้ำวในบริเวณใกล้เคียงกับภาคีฝ่ายนั้น

ข้อ ๒๘

บทกำหนดแห่งสนธิสัญญานี้ ให้ไขแก่อาณาเขตและดินแดนทั้งปวง ซึ่ง
อัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นเจ้าของ หรือเป็นผู้ปกครอง

ข้อ ๓๐

สนธิสัญญานี้ ให้คงใ้ช้อยู่เป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่มิผล
 ในกรณีที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้แจ้งเจตนาเลิก สิบสองเดือน
 ก่อนสิ้นกำหนดเวลาดังกล่าวนั้น สนธิสัญญานี้จะคงใ้ช้ผูกพันอยู่ จนกว่าจะสิ้นกำหนด
 หนึ่งปีนับแต่วันที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะไ้บอกเลิก

ข้อ ๓๑

สนธิสัญญานี้จะใ้รับสัตยาบันและสัตยาบันทั้งสองฝ่ายจะใ้แลกเปลี่ยนกัน
 ณกรุงเพทพาท โดยเร็วที่สุดที่จะเป็ไปได้ และสนธิสัญญานี้จะใ้เริ่มใ้ใช้ตั้งแต่
 วันแลกเปลี่ยนสัตยาบันเป็คนไป

เพื่อ เป็พยานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มแต่ละฝ่ายไ้ลงนามและประทับตรา
 สนธิสัญญานี้ไว้ เป็สำคัญ

ทำคู่กัน เป็สองฉบับ เป็ภาษาอังกฤษ ณกรุงเพทพาท เมื่อวันที่ แปด
 เดือนที่เก้า พุทธศักราชสองพันสี่ร้อยแปดสิบ ตรงกับวันที่แปด เดือนที่สิบสอง
 ปีสโยวาที่สองบสอง และวันที่แปด ธันวาคม คริสตศักราช เก้าร้อยสามสิบเจ็ด

(ลงนามและประทับตรา) หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ลงนามและประทับตรา) ก. มุราอิ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โปรโตคอลสุดท้าย

ในขณะที่จะดำเนินการลงนามกันวันนี้ในสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่นนั้น ผู้มีอำนาจเต็มแห่งอัครราชทูตผู้ทำสัญญาดังสองฝ่ายได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

๑. บทกำหนดซึ่งอยู่ในสนธิสัญญานี้ ไม่เป็นอันกระทบ ไร้แทนหรือแก้ไข กฎหมายหรือข้อบังคับใด ๆ ว่าด้วยการแปลงชาติ การอพยพเข้า และความสงบเรียบร้อยสาธารณะซึ่งใช้อยู่ หรือจะไต่ตราขึ้นในฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแห่งประเทศทั้งสอง ควบประการใด ๆ ถ้าหากว่าไม่เป็นวิธีการเลือกประคับค้ำซึ่งมุ่งกระทำความเพาะต่อคนในบังคับของอีกฝ่ายหนึ่ง

๒. ข้อกำหนดแห่งผลประโยชน์แห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่งในสนธิสัญญานี้ให้ตีความว่าเป็นไปโดยทันที และโดยไม่มีเงื่อนไข เว้นแต่จะได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเป็นอย่างอื่น

๓. การประมงแห่งชาติของอัครราชทูตผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่าย จะได้กำหนดให้เป็นระเบียบตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งภาคีฝ่ายนั้น อย่างไรก็ดี เป็นที่เข้าใจกันว่า ในการนี้คนในบังคับแห่งอัครราชทูตผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในอาณาเขตต์ของอีกฝ่ายหนึ่ง จะได้อุปโภคมันดาลสิทธิ และเอกสิทธิอย่างเดียวกันกับที่จะได้ให้แก่คนในบังคับหรือพลเมืองของประเทศอื่นใด

๔. ในการตั้งประทังที่เกี่ยวกับบทแห่งข้อ ๒ ของสนธิสัญญานี้ คนในบังคับแห่งอัครราชทูตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะไม่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งประคับค้ำให้ได้รับอนุเคราะห์น้อยกว่าคนในบังคับหรือพลเมืองของประเทศอื่นใด

๕. ในกรณีที่ตั้งข้อจำกัดปริมาณรูปใด ๆ ในการนำเข้าหรือส่งออก บันดาลสิ่งของใด ๆ นั้น อัครราชทูตผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายตกลงว่า ในจำนวนสิ่งของที่ต้องจำกัดซึ่งจะได้อนุญาตให้นำเข้าหรือส่งออกได้นั้น จะได้แบ่งส่วนที่เป็นธรรม ให้แก่การนำเข้าเข้ามาจาก หรือ นำของออกไปยังอาณาเขตต์ของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

๖. สิ่งของที่เป็นผลิตภัณฑ์ หรือสิ่งหัตถกรรมในอาณาเขตแห่งอัครภาคี ผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ซึ่งผ่านอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการผ่านแดน จะไม่ต้องเสียอากรต่างแดนตามความที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาและข้อบัญญัติว่าด้วยเสรีภาพในการผ่านแดน ซึ่งได้ทำกัน ณ มาร์เซ โลบา เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๑

๗. บทแห่งข้อ ๑๑ ของสนธิสัญญานี้จะไม่ถือว่าเป็นการกีดกันอัครภาคี ผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในอันที่จะตั้งอัครการเก็บค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการขาย น้ำสุรานั้นเข้ามาค่างกับน้ำสุราที่รัฐบาลทำ หรือออกใบอนุญาตให้ทำ

๘. เป็นที่เข้าใจกันว่า บทที่มีบัญญัติผลประโยชน์แห่งชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ ยิ่งในสนธิสัญญานี้ ไม่เป็นอันใดแก่ความอนุเคราะห์ อาณาประโยชน์ และเอกสิทธิที่เกี่ยวกับพิทักษ์ศุลกากร ซึ่งญี่ปุ่นจะได้อำนาจให้แก่สิ่งของที่ผลิต หรือทำหัตถกรรมในแมนจูว

โปรโตคอลนี้ ให้ถือว่าได้รับสัตยาบันโดยการสัตยาบันสนธิสัญญาไมตรี พานิชย์และการเดินเรือ ซึ่งได้ลงนามกันวันนี้ และให้มีอายุอย่างเดียวกันกับสนธิสัญญาฉบับนั้น

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มซึ่งมีนามข้างท้ายนี้ไคลงนามและประทับตราไว้เป็นสำคัญ

ทำ ณ กรุงเพทฯ เป็นสองฉบับคู่กัน เมื่อวันที่แปดเดือนที่เก้า พุทธศักราช สองพันสี่ร้อยแปดสิบ ตรงกับวันที่แปดเดือนที่สิบสอง ปีสโยวาที่สิบสอง และวันที่ แปด ธันวาคม คริสตศักราชพันเก้าร้อยสามสิบเจ็ด

(ลงนามและประทับตรา) หลวงประดิษฐมนูธรรม

(ลงนามและประทับตรา) ก. มูราอิ

ที่มา : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ, หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญา เล่ม ๕ พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๔ (สิงหาคม ๒๕๑๘), หน้า ๑๓๒ - ๑๔๘.

ภาคผนวก ค.

คำแปลสัญญาจ้างมิสเตอร์มะชาโวคนญี่ปุ่น

พระเจ้านองยาเชอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ เสนาบดีว่าการ
ต่างประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ทำการอันนี้แทนรัฐบาลของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ยอมตกลงจะจ้างมิสเตอร์ โทกิชิมะชาโว
หมอกฎหมายพลเรือน ในเมืองญี่ปุ่นนั้นไว้ มีตำแหน่งเป็นเลขานุการในกระทรวงการ
ต่างประเทศ เพื่อมาอยู่ในกรุงสยาม แลมิสเตอร์ ที่ มะชาโว ก็ยอมตกลงที่จะเข้า
รับราชการในรัฐบาลฝ่ายสยาม ในตำแหน่งที่กล่าวมาแล้ว ตามข้อความดังกล่าวคือ
ไปนี้คือ

ข้อ ๑ มิสเตอร์มะชาโว สัญญาว่าจะรับราชการในรัฐบาลฝ่ายสยามจน
เต็มกำลังเวลาที่จะมีในกายตัวเอง และจะไม่ไปรับสัญญาทำการอย่างใด ๆ ต่อผู้อื่น
ในเวลาที่ยังอยู่ในตำแหน่ง อันเป็นเรื่องที่ทำสัญญากันนี้เลย และจะกระทำการอันเป็น
หน้าที่ให้คิดต่อเนื่องกันไปในระหว่างเวลาที่อยู่ในกำหนดสัญญานี้ เว้นไว้เสียแต่ที่ไม่มี
กำลังจะกระทำได้ โดยอาการไข้ฉาเจ็บด้วยเหตุที่ไม่ได้ตั้งใจให้เป็นขึ้น

ข้อ ๒ ตั้งแต่วันที่เข้ามาถึงกรุงเทพฯ มิสเตอร์ มะชาโว จะเตรียมตัว
ให้พร้อมเพื่อรับราชการของรัฐบาลฝ่ายสยาม ภารับการของเสนาบดี ผู้ซึ่งจะไร้แทน
รัฐบาลฝ่ายสยามในเวลานั้น ๆ ต่อไปจนตลอดเวลากำหนดของหนังสือสัญญานี้
หนังสือสัญญานี้ไม่ได้คิดที่จะกำหนดพนักงานหน้าที่ ซึ่งมิสเตอร์ มะชาโว จะต้องทำ
อยู่ในบังคับบัญชาของผู้เป็นที่ปรึกษาทั่วไปของรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวนั้น ว่าลงไว้ให้แน่นอนชัดเจน แต่เป็นที่เข้าใจกันว่าพนักงานหน้าที่ตั้งปวงนั้น
รวมความว่าเป็นการแปลภาษาญี่ปุ่น แลชี้แจงความเห็นในกฎหมายทั่วไป แลในการ
ที่จะเรียบเรียงรวมข้อกฎหมายให้เป็นขแนกส่วนใด ๆ โดยเลวียศ แลในการที่จะ
ทำการของรัฐบาลทั่วไปในกิจที่เกี่ยวกับกฎหมายทั้งปวง

ข้อ ๓ มิสเตอร์ มะชาโว จะได้รับเงินเดือนปีละสามพันเหรียญ ถ้าหาพันบาท จ่ายให้เป็นเงินบาทเป็นรายเดือน เมื่อสิ้นเดือนทุกเดือน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนรัตนโกสินทรศก ๑๑๖

ข้อ ๔ รัฐบาลฝ่ายสยามจะจัดเรือนหลังหนึ่ง ซึ่งไม่ต้องตกแต่ง เครื่องเรือนนั้นให้แก่ มิสเตอร์ มะชาโว อยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อเวลารับราชการอยู่นั้น

ข้อ ๕ เงินจำนวนหนึ่งสามร้อยเหรียญ ถ้าเป็นเงินห้าร้อยบาทนั้น จะได้จ่ายให้แก่มิสเตอร์ มะชาโว เมื่อเวลาออกจากเมืองฉุ่ปุ่นมายังกรุงเทพฯ และเมื่อกลับจากกรุงเทพฯ ไปเมืองฉุ่ปุ่น จำนวนเงินเท่านี้ก็จ่ายให้เหมือนกัน เป็นค่าใช้จ่ายสอยเปลเสرج แลค่าเดินทาง

ข้อ ๖ ถ้ามีเหตุอันตรายที่คิดไม่เห็น ถ้าเป็นโรคเกิดขึ้นแก่มิสเตอร์ มะชาโว มีอาการถึงกับที่มิสเตอร์ มะชาโว จะกระทำการตามหน้าที่ต่อไปไม่ได้ เป็นนิจแล้ว หนังสือสัญญานี้จะถือได้ว่าเป็นอันเลิกกัน แลมิสเตอร์ มะชาโว จะได้รับเงินปีทีคิดเท่ากับเงินเดือนสามเดือน กับจำนวนเงินค่าโดยสารที่กล่าวไว้ในข้อที่กล่าวมาแล้วด้วย

ข้อ ๗ หนังสือสัญญานี้ จะให้มีกำหนดเพียงสองปี ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนรัตนโกสินทรศก ๑๑๖

หนังสือสัญญานี้ ทำที่กรุงเทพฯ, ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ คฤสศศักราช ๑๘๘๗

(เซน) เทวะวงษ์วโรประการ

พยาน (เซน) พระยาพิพัฒน์โกษา

(เซน) โตกิจิ มะชาโว

COPY /

AGREEMENT made on the 30 th. day of October 1906 between His Royal Highness Prince Rajburi Direkrit, Minister of Justice, acting on behalf of his Siamese Majesty's Government for himself and his successors in Office, (hereafter called the Minister) of the one part and Tokichi Masao D.C.L. LL. D. of the other part.

It is hereby mutually agreed by the said parties as follows :-

1. The said Tokichi Masao shall continue in the service of the ministry of Justice as Legal Adviser. He shall devote the whole of his time to the said service. shall refrain from engaging in any other employment, profession or calling, shall perform such duties as may be reasonably expected of him by virtue of his appointment to the best of his ability and power, and shall conform to and be bound by the general rules and practice of the Siamese Service on all points not specifically mentioned in this Agreement.

2. The said Tokichi Masao shall receive as hitherto a salary of \$1000 per annum.

3. The aforesaid salary shall be paid monthly in arrears and shall be converted into ticals at the rate of exchange prevailing on the last day of the month for which the salary is due. The exchange shall be calculated at the rate advised by such local Bank as the Controller General to the Government

may select.

4. The said Tokichi Masao shall receive as House allowance the amount actually expended for the rent of an unfurnished house but not exceeding one tenth of the annual salary.

5. The said Tokichi Masao shall be allowed two months leave of absence on full pay for every complete year of service in Siam. Such leave of absence shall be granted by the Minister at such times as may suit the requirement of the Ministry, but shall not at any one time exceed eight months duration.

6. The Minister may terminate this agreement at any time without notice in the event of gross misconduct or wilful neglect of duty on the part of the said Tokichi Masao and no claim shall arise on the part of the said Tokichi Masao, for any Pension, or compensation for such termination of Agreement.

7. In the event of the services of the said Tokichi Masao not being further required the Minister may terminate this agreement on paying compensation for loss of appointment in accordance with the Scale appended to this Agreement.

8. Should this agreement not be terminated by virtue of the provisions of Clauses 6 or 7 of this agreement the said Tokichi Masao shall receive an Invalid Superannuation or retiring Pension as the case may be, in accordance with the scale and rules laid down in the Pension Act R.S. 120.

9. The date of service of the said Tokichi Masao shall be reckoned from the fourth day of November 1897.

(sd) Rabi.

Signed by H.R.H.

Prince Rajburi Direkrit.

and by Tokichi Masao.

(sd) Tokichi Masao.

In the presence of

J. Stewart Black.

Judicial Adviser.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Scale of compensation for loss of appointment
referred to in Clause 7.

Under 5 years Service	1 year's salary,
Over 5 years Service and under 10	2 years' salary.
Over 10 years Service and under 15.	3 years' salary.
Over 15 years Service	4 years' salary.

One year's salary is to be reckoned as $1/3$
of the previous 36 months' salary!

(sd.) Rabi.

Tokichi Masao.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

ตำแหน่งข้าราชการในกรมช่างไหมกรุงเทพมหานคร

แผนกการผสมพันธุ์

หัวหน้า มีสเตอร์ ตาวารา
ผู้ช่วย มีสเตอร์ ตากาโน

แผนกโรงเรียน

อาจารย์สอนวิชาไหม	มีสเตอร์ ตาวารา
อาจารย์สอนวิชาไซเอนส์และเพาะปลูก	หม่อมราชวงศ์ โตะ
อาจารย์สอนวิธีเลี้ยงตัวไหม	มีสเตอร์ ตากาโน
อาจารย์สอนวิธีทำสวนหม่อน	มีสเตอร์ นากามูรา และ นายเจริญ

กองนครราชสีมา

หัวหน้า	มีสเตอร์ โสโซยา
ผู้ช่วย	มีสเตอร์ นากามูรา

กองบุรีรัมย์

หัวหน้า	มีสเตอร์ โยโกตา
ผู้ช่วย	มีสเตอร์ อิชิตา
ผู้ช่วย	มีสเตอร์ นากาซึมา

ที่มา : "รายงานกรมช่างไหมสำหรับปีรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๓
ของ พระองค์เจ้าเพ็ญ" (๒๗ ส.ค. ๒๔๘๗ -
๑๓ ก.พ. ๒๔๕๑).

ประวัติการศึกษา

นางสาวสุรางค์ศรี ตันเสียงสม

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศึกษาศาสตร์บัณฑิต ปีการศึกษา ๒๕๑๘

เข้าเป็นนิสิตแผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๑๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย